

Munich Personal RePEc Archive

Research and Science Today No.2

MUREȘAN, Adriana Rodica and CRISTESCU, Cătălin and
RUSU, Anca-Elena and MĂRCĂU, Flavius-Cristian and
CIOREI, Mihaela Andreea and CIUBOTARU, Iulian Marcel
and DAMIAN, Irina and ȘERBAN, Ileana Daniela and
POPA (LUPU), Diana-Gabriela and GHEORGHE,
Anamaria Elena and GHERVASE, Denis – Gabriela and
IOSIF, Daniel and MARIN, Ștefan - Claudiu and MARIN,
Camelia and RUXANDA, Mihaela

Constantin Brancusi University of Targu-Jiu, Romania

1 December 2011

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/41930/>

MPRA Paper No. 41930, posted 14 Oct 2012 20:38 UTC

Universitatea “Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu
Liga studenților din Universitatea Constantin Brâncuși

RESEARCH AND SCIENCE TODAY

~Revista științifică studențească~

Numărul 2

Decembrie 2011

Târgu-Jiu 2011

Copertă: Batcu Alexandru

Tehnoredactare: Mărcău Flavius-Cristian
Ciorei Mihaela Andreea

Director: Mărcău Flavius-Cristian

Comitetul științific:

Prof. univ. dr. Adrian Gorun

Prof. univ. dr. Niculescu George

Prof. univ. dr. Moise Bojincă

Prof. univ. dr. Popescu Luminița

Prof. univ. dr. Cruceru Mihai

Prof. univ. dr. Gămăneci Gheorghe

Prof. univ. dr. Ghimiși Ștefan Sorinel

Prof. univ. dr. Bică Monica Delia

Prof. univ. dr. Babucea Ana Gabriela

C.S II Duță Paul

Conf. univ. dr. Neamțu Liviu

Conf. univ. dr. Tomescu-Dumitrescu
Cornelia

C.S III Viorela Manolache

Lect. univ. dr. Rujan Cristinel

Lect. univ. dr. Trocan Laura Magdalena

Lect. univ. dr. Gavrilescu Alin

Lect. univ. dr. Gherghe Roxana

Lect. univ. dr. Plăstoi Camelia

Lect. univ. dr. Badea Miss Georgian

Lect. univ. dr. Diaconu Ana Maria

Lect. univ. dr. Dănăcică Daniela
Emanuela

Ș.I. dr. Ciofu Cristian Florin

Asist. univ. Zamfir Bogdan

Prep. univ. Holt Alina Georgiana

EDITURA ACADEMICA BRÂNCUȘI
ADRESA: Bd-ul Republicii, nr. 1
Târgu Jiu, Gorj
Tel: 0253/218222

COPYRIGHT:

- Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.
- Responsabilitatea asupra conținutului lucrării revine în totalitate autorilor.

ISSN: 2247 – 4455

ISSN-L: 2247 – 4455

CUPRINS

ANALIZA POLITICĂ ÎN INTEGRAREA EUROPEANĂ ȘI GLOBALĂ	5
Adriana Rodica MUREȘAN	
GENDER ARCHAEOLOGY IN ROMANIA	16
Cătălin CRISTESCU	
CULTURAL ORIENTATIONS OF THE ROMANIAN UNIVERSITY IN THE INTERWAR PERIOD	25
Anca-Elena RUSU	
RELAȚIILE ROMÂNNO-AMERICANE ÎN PERIOADA COMUNISTĂ	37
Flavius-Cristian MĂRCĂU și Mihaela Andreea CIOREI	
EGUMENII MĂNĂSTIRII MOLDOVIȚA ÎN SECOLUL AL XV-LEA	52
Iulian Marcel CIUBOTARU	
ACTIFS REGLEMENTAIRES ACOUIS CONCUBINES	63
Irina DAMIAN	
EFECTELE DEMILITARIZĂRII- ÎNTRE DEMOCRATIZARE ȘI HAOS SOCIAL STUDIUL DE CAZ: EL SALVADOR	70
Ileana Daniela ȘERBAN	
EUROPE AND AMERICA IN HENRY JAMES'S INTERNATIONAL NOVELS	80
Diana-Gabriela POPA (LUPU)	
DE LA INDIFERENȚĂ LA SECURITATE NAȚIONALĂ: RELAȚIILE UZBEKO – AMERICANE, 1991 – 2010	89
Anamaria Elena GHEORGHE	
RECEPTAREA PRINCIPILOR DE DREPT ROMAN ÎN PRAVILA "ÎNDREPTAREA LEGII"	103
Denis – Gabriela GHERVASE	
LA CARTE DE L'EUROPE DE SEBASTIEN MÜNSTER. LE SYMBOLE ET LA GEOPOLITIQUE DE XVIEME SIECLE EN EUROPE ...	115
Daniel IOSIF	
REGIONALISM ȘI REGIONALIZARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ	127
Ștefan - Claudiu MARIN	
CETĂȚEANUL, FACTOR DE DECIZIE ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ	141
Camelia MARIN SI Mihaela RUXANDA	

ANALIZA POLITICĂ ÎN INTEGRAREA EUROPEANĂ ȘI GLOBALĂ

MUREȘAN Adriana Rodica*

ABSTRACT

THE ECONOMIC POLICY IS GOVERNED BY THE LEGAL AND ADMINISTRATIVE SPECIAL TAXES EXISTING NATIONAL, SOCIAL AND LABOR RIGHTS. WHEN PROBLEMS BEGIN TO GET A CHARACTER BECOMING MORE GLOBAL, THEIR SOLUTION MUST BE POLITICAL AND NOTES HER „GLOBAL”. THE PROTAGONISTS HAVE LEFT U.S. INTERNATIONAL SCENE, THE ENGINE OF GLOBALIZATION IN THE SPIRIT OF FREEDOM AND DEMOCRACY, AND THE MAIN ANTAGONIST OF THIS TREND. DIALOGUE BETWEEN ONE WORLD SUPERPOWER AND ONE OF THE GREAT POWERS, DESPITE EXPERIENCE, REFUSING TO ADAPT TO THE IMPERATIVES OF MODERNITY INELUCTABLE CONTINUES THE MAIN AXIS IS ORIENTED ACCORDING TO WHICH, SINGLY OR GROUPED TOGETHER, OTHER POWERS OF THE WORLD.

KEYWORDS: INTERNATIONAL POLITICAL SYSTEM, GLOBALIZATION, POLICY ANALYSIS, REGIONALIZATION, CRISIS.

În abordarea clasică a relațiilor internaționale, problemele insecurității (crize, conflicte) și acelea ale securității (cooperare și stabilitate) sunt indisolubil legate de actorul clasic (statul) și de puterea/capacitatea acestuia de a gestiona aceste provocări.¹

Abordarea aspectelor legate de cooperare și conflict impune prezentarea teoriei conflictului, ca abordare interdisciplinară, așa cum susține Thomas C. Schelling² (economist și profesor american de relații economice internaționale la School of Public Policy din cadrul Universității Maryland; a primit Premiul Nobel pentru Științe Economice în 2005, împreună cu Robert Aumann, deoarece a contribuit în mod deosebit la îmbunătățirea capacității noastre de a înțelege conflictul și cooperarea cu ajutorul analizei de tip teoria jocului). Pentru a stabili coordonatele principale, Thomas C. Schelling explică

* Mureșan Adriana Rodica, jurist Serviciul Integrare Europeană din cadrul Municipiul Dej, drd. UBB, Facultatea de Istorie și Filosofie, departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene, Cluj – Napoca.

¹ Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir, București, *Seria Istorie – Serie nouă*, Anul 1, Nr. 2, 2010, p. 170.

² Thomas C. Schelling, *Strategia conflictului*, traducere de Elena Burlacu și Ruxandra Toma, (București, Editura Integral, 2000)

noțiunea de strategie a conflictului³ care se bazează pe ideea că există „un comportament rațional – nu doar un comportament inteligent, ci și unul motivat de calculul conștient al avantajelor, un calcul care, la rândul său, se bazează pe un sistem de valori explicit și consecvent cu el însuși”⁴, iar cercetarea acestuia se aseamănă căutării regulilor unui comportament corect, în sensul „să câștigăm ... în cazul unui conflict.”⁵ Din această perspectivă, conflictul clasic, în care interesele antagoniștilor sunt complet opuse, reprezintă doar un caz extrem, iar strategia „nu se referă la aplicarea operativă a forței, ci la exploatarea forței potențiale”⁶, pornind de la ideea că „cele mai multe situații conflictuale sunt, în fond, negocieri”⁷. Acestui tip de conflict, marcat de existența simultană a divergențelor și a intereselor comune, i se asociază o serie de situații strategice, care pot fi analizate prin intermediul *teoriei jocurilor*. Aceasta este adecvată pentru că se referă la anumite situații în care calea de acțiune optimă a fiecărui participant depinde de așteptările acestuia privind acțiunile concurenților săi.

Dezavantajul este că teoria jocurilor a rămas la un nivel de abstractizare greu de adus în contact cu situații concrete, cum ar fi descurajarea adversarului, aplicată în dreptul penal, dar și în educația copiilor sau în conflictele rutiere.⁸ Factorii care condiționează procesul globalizării pot fi grupați în factori politico-economici și tehnici. În categoria factorilor „politico-economici” se include: libera circulație a mărfurilor, liberalizarea piețelor de capital, libertatea de a înființa firme de către investitorii străini, liberalizarea serviciilor ca și alți factori cu caracter legislativ și administrativ favorabili globalizării. În plan european, libera circulație a mărfurilor, persoanelor, capitalului reprezintă pilonii care au stat la baza întemeierii Uniunii Europene fiind reglementată de către Tratatul de la Maastricht.

³ Noțiunea de *strategie* este împrumutată din teoria jocurilor (de îndemânare, de noroc și de strategie). Se remarcă ideea după care cea mai bună acțiune a fiecărui jucător (din jocurile de strategie) depinde de deciziile pe care le iau ceilalți competitori. Este, deci, vorba despre interdependența deciziilor luate pe același palier.

⁴ Thomas C. Schelling, *Strategia conflictului*, traducere de Elena Burlacu și Ruxandra Toma, (București, Editura Integral, 2000), 14.

⁵ Thomas C. Schelling, *Strategia conflictului*, traducere de Elena Burlacu și Ruxandra Toma, (București, Editura Integral, 2000), 15.

⁶ Thomas C. Schelling, *Strategia conflictului*, traducere de Elena Burlacu și Ruxandra Toma, (București, Editura Integral, 2000), 15.

⁷ Thomas C. Schelling, *Strategia conflictului*, traducere de Elena Burlacu și Ruxandra Toma, (București, Editura Integral, 2000), 15.

⁸ Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, (București, *Seria Istorie – Serie nouă*, Anul 1, Nr. 2, 2010),. 171.

Cadrul politico-economic este reglementat de condițiile legale și administrative în special de impozitele și taxele existente la nivel național, de drepturile sociale și de muncă (de exemplu legi cu referire la numărul de zile pentru concedii sau cele cu referire la tarife plătite în vederea reciclării materialelor), de costurile legate de protecția mediului și de alte condiții investiționale. Este interesant de observat că în cazul în care toate aceste condiții sunt comparabile în toate țările există un alt un criteriu important pentru comerțul internațional și anume costurile transportului. A doua categorie de factori cu implicații favorabile asupra procesului globalizării este reprezentată de către „factorii tehnici”.

Clasa factorilor tehnici cuprinde reducerea costurilor transporturilor, a telecomunicațiilor, îmbunătățirea rețelelor de informații și de comunicare, creșterea semnificativă a cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare odată cu reducerea ciclurilor de producție, și apariția tehnologiilor multisectoriale. Noile dezvoltări tehnologice multisectoriale din domeniul micro-electronicii, în special cele referitoare la prelucrarea electronică a datelor sau la telecomunicații, dar și din domeniul asigurării cu noi materii prime sau din domeniul biotehnologiei au necesitat proliferarea relațiilor de cooperare la nivel global.⁹ Inventatorii care nu au succes sunt aceia cărora le lipsește capacitatea de perfecționare a producției în raport cu cerințele pieței.¹⁰

Reforma politicii comerciale externe destinată tranzacțiilor cu bunuri și servicii a fost dirijată spre două niveluri de acțiune: pe orizontală - prin instrumente de politică generală (care se referă la bunuri și servicii) și pe verticală - prin instrumente de politică sectorială (specifice serviciilor). Prima categorie cuprinde trei grupe de instrumente: cele care vizează dreptul de proprietate (OW), cele care urmăresc schimburile transfrontaliere (FX) și cele care se concentrează asupra fluxului forței de muncă (LM).¹¹ La cel de-al doilea nivel întâlnim instrumente care asociază specificului sectorial pe cel al modului propriu de internaționalizare. Acesta oferă un tablou mai fidel al conținutului și al stadiului procesului de liberalizare.

Reforma politicilor sectoriale angajează o gama foarte largă de instrumente aplicabile comerțului cu servicii. Factorii de decizie politică din majoritatea țărilor lumii au acceptat ideea că, atunci când sectorul de servicii funcționează ineficient, el reprezintă un

⁹ Susan Strange, *State și piețe*, (Iași, Institutul European, 1997), 122.

¹⁰ Ioan Bari, *Economie mondială*, (București, Didactică și Pedagogică, 1997),.113.

¹¹ Ownership policies (OW), Foreign-exchange policies (FX) și Labour-movement policies (LM) conform lucrării *Liberalizing International Transactions in Services: A Handbook*, WTO, 1995.

impediment major în procesul creșterii economice, fiind preferabilă acoperirea necesarului de servicii din import. Restructurarea raporturilor de putere din perioada post-război rece a fost urmată abrupt, după atacurile asupra unor obiective de pe teritoriul american, de începutul unei noi ere în istoria sistemului global, pe care o putem numi perioada post/post-război rece. Aceste transformări politice au avut și au loc în cadrul unei accelerări a proceselor de globalizare economică, financiară, culturală și militară, precum și al impactului tehnologiilor informaționale, al mass- mediei globale. Drept urmare, distincția clasică dintre politica internă și cea externă - erodată de mai multă vreme - tinde să se estompeze și mai accentuat.

De curând au apărut lucrări care analizează întrepătrunderea dintre politicile internă și cea externă, spus mai precis, proiectarea politicii interne în spațiul extern.¹² Aceasta este determinată de adâncirea continuă a interdependențelor pe plan mondial, de fenomenul globalizării, precum și de proiectarea intereselor unor grupuri interne pe plan extern. Or, tocmai faptul că această legătură dintre intern și extern a devenit atât de strânsă ne împinge spre un nou tip de ordine mondială, care, plecând de la dependența sistemului, de starea componentelor sale, își propune să intervină în politica internă a actorilor sistemului ori de câte ori situația acestora ar putea pune în pericol securitatea sistemului în ansamblul său. Lumea democratică tinde astfel, paradoxal, să devină tot mai exclusivistă și intervenționistă. Aceasta impune o regândire a unor valori fundamentale ca suveranitatea și independența, care vor trebui promovate într-un mediu ce, aparent, va tinde să le nege tot mai mult, în sensul lor clasic.

Viața internațională reprezintă materia analitică a domeniului relațiilor internaționale. Acesta a apărut pe o anumită treaptă de integrare a sistemului, reflectând apoi, cu fidelitate, evoluția acestuia prin succesiunea diferitelor școli de gândire care l-au dominat. Studiarea academică a relațiilor internaționale și, în egală măsură, activitatea practică a decidenților și experților în domeniu este confruntată în mod constant cu trei provocări majore: problema nivelurilor de analiză, sfidarea teoretică și, respectiv, capacitatea de a explica evoluția actorilor în sistemul internațional.¹³ Este evidentă complexitatea unei realități în care multe domenii de interogare se transformă radical, cresc sau chiar dispar în timpul studierii. Teoriile relațiilor internaționale diferă semnificativ în

¹² Ioan Mircea Pașcu, Teoria Relațiilor Internaționale/note de curs, (București, Universitatea Dimitrie Cantemir, 2001), 4.

¹³ Immanuel Wallerstein Maurice, Sistemul mondial modern, (București, Meridiane, 1994, vol I),.16-138.

funcție de sfera de cuprindere a fenomenelor analizate. În termenii cei mai simpli, dilema nivelurilor de analiză implică o opțiune între studierea sistemului global (politicii mondiale), a unei zone geografice particulare, a unui set de probleme specifice, sau a unor grupări sociale sau politice până la nivelul individual. Dificultatea formulării unor legi generale ale comportamentului uman este accentuată în teoria relațiilor internaționale de posibilitatea extrem de limitată a predicției schimbărilor în sistemul global.¹⁴ Considerat, datorită principalelor sale caracteristici conferite de normele dreptului internațional public clasic – teritorialitatea și suveranitatea, drept deținătorul tradițional al puterii politice,¹⁵ statul se confruntă, la începutul secolului XXI, cu o situație fără precedent: punerea în discuție, de către unele curente globaliste și derivate din acestea, a funcțiilor, elementelor sale, a misiunii sale tradiționale, a însuși conceptului istoric de stat.¹⁶ Ca entitate juridică și politică, dotată cu atributele suveranității,¹⁷ deținând monopolul puterii politice, statul este astăzi contestat, odată cu școala realistă care i-a acordat rolul central în viața internațională, percepend relațiile internaționale ca relații exclusiv inter-statale, de la care orice alt tip de entitate era exclusă ori minimalizată.¹⁸ Frontierele bine delimitate, pentru a împiedica anarhia internațională de care vorbeau realiștii, își pierd semnificația în fața fluxurilor transnaționale, a activității noilor actori globali, ce nu respectă regulile statornicite de stat pentru funcționarea tradițională a ordinii internaționale create de state și pentru state.¹⁹ Actor dominant al vieții internaționale²⁰, statul devine nu doar contestat de noii actori și concurat în exercitarea funcțiilor și a atribuțiilor sale de către aceștia, dar este și ținta atacurilor unor forțe impersonale, unor amenințări create de globalizare, atât în interior – dezagregarea în minientități; conflicte etnice sau religioase - cât și la exterior - marile

¹⁴ Ioan Mircea Pașcu, *Teoria Relațiilor Internaționale/note de curs*, (București, Universitatea Dimitrie Cantemir, 2001), 5-6.

¹⁵ Alioune Sall, "L' Etat souverain dans l'ordre international"; în: Anatole Ayssi, Ibrahime Sall, (coord.) *Lutte contre la prolifération des armes legeres en Afrique de l' Ouest*. Manuel de formation des forces armees et de securite; PCASSED/ UNIDIR, Nations Unies ; UNIDIR /2003/ 13; Institut des Nations Unies pour la Recherche sur le Disarmament, Geneve, Suisse, pp. 6- 7.

¹⁶ Ambassador Omran El- Shafie, Egyptian Council for Foreign Affairs- Intervention and State Sovereignty, Discussion Paper, Round Table Consultation, Cairo, 21 May 2001; International Commission on Intervention and State Sovereignty.

¹⁷ Dinh Nguyen Quoc, *Droit international public*, (Paris, LGDJ, 1999), 405.

¹⁸ Charles W. Kegley jr., Eugene R. Wittkopf, *World Politics: Trend and Transformation*, (Boston, Bedford/ St. Martin' s , 2001), 31-34.

¹⁹ *La mondialisation est-elle une menace pour l'Etat- nation?*. La question est posée devant la Deuxieme Commission; Table ronde sur le theme "La mondialisation et l'Etat"; Nations Unies, Communiqué de presse AG/ EF/p. 368, 2. 11. 2001.

²⁰ Pierre Vercauteren, "Globalisation: Concept multiforme et mise en question de l' Etat"; în: *Quelle place pour l'Etat dans les Relations Internationales?* , Claude Roosens, Mario Telo, Pierre Vercauteren, (coord.), *Studia Diplomatica*, vol. LIII, 2000, no. 5, Bruxelles, L'Institut Royal des Relations Internationales, pp. 89-90.

problem globale moștenite din perioada războiului rece fără o rezolvare concretă și unanim respectată - poluările atmosferice, efectul de seră, riscul războaielor asimetrice, între mari puteri și alte state deținătoare de arme de distrugere în masă, pericolul terorismului internațional, imigrația, accentuarea discrepanțelor dintre Nord și Sud.²¹ Ca argumente se pot aduce la premisa conform căreia UE reprezintă de fapt moartea statului²², un proces voluntar consimțit pentru a asigura cu orice preț, chiar al auto - desființării suveran consimțite - ca ultim act de liberă și deplină voință a statului - păstrarea ordinii internațional amenințate de anarhia globalistă.

Statul își asumă astfel o nouă funcție: a controla globalizarea, a evita anarhia, implicit dezagregarea ordinii internaționale pe care a creat-o, împreună cu normele și principiile care reglementează o asemenea ordine.²³ Pentru majoritatea autorilor care susțin teza declinistă, este evidentă agonia statului, privit ca un concept învechit, inadapabil, care nu are nici o șansă de a surprinde și a controla această veritabilă epocă a societății civile, a postmodernității, a pieței transnaționale, a statului Global.²⁴ Acestei epoci, în viziunea decliniștilor, îi corespunde o realitate post-statală: noul regionalism de tip UE²⁵, pe fondul fenomenului de globalizare a piețelor, în speță, a economiilor europene. Combaterea populismului în Europa celor 27 nu va putea fi realizată printr-o simplă retorică pro-democratică, ci doar în urma unui proces de transformare al cărui rezultat să fie recâștigarea încrederii în instituții, fie că ele sunt de la nivel statal sau comunitar, în eficiența asigurării securității personale și colective de către Uniunea Europeană. De asemenea, partidele stângii democratice trebuie să devină mai credibile în renovarea mesajului democratic, să determine întărirea încrederii în valorile politice și în eficiența participării civice.²⁶ Dezvoltările politice din țările europene, precum și impactul pe care îl are globalizarea asupra realităților social-politice, economice și culturale, impun o revedere

²¹ Mădălina Virginia Antonescu, "Relația dintre stat și Uniunea Europeană în contextul globalizării", în: *Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI*, (București, Universitatea Națională de Apărare, 2005), 115.

²² Linda Weiss, Mitul Statului lipsit de putere. Guvernarea economiei în era globalizării, tradus de Diana Gheorghiu, Radu Gheorghiu, (București, Trei, 2002), 18-20.

²³ Mădălina Virginia Antonescu, "Relația dintre stat și Uniunea Europeană în contextul globalizării", în: *Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI*, (București, Universitatea Națională de Apărare, 2005), 117.

²⁴ Linda Weiss, Mitul Statului lipsit de putere. Guvernarea economiei în era globalizării, tradus de Diana Gheorghiu, Radu Gheorghiu, (București, Trei, 2002). 18.

²⁵ *European Union and the New Regionalism. Regional actors and global governance in a post-hegemonic era*; (Ashgate Publishing Company, Burlington, USA, Mario Telo, 2001), 11.

²⁶ Christoph Zöpel în cartea lui Adrian Năstase, *România europeană: un proiect politic social-democrat*, (București, Uranus, 2007), 29.

și o modernizare a programului partidelor social-democrate europene, precum și a gândirii politice social-democrate în general.

În privința autorității asupra politicii și a economiei, ceea ce statul a pierdut, nu a câștigat nimeni. Puterea se disipează²⁷ Funcția statală de control a politicilor economice a fost fundamental afectată. Acest deficit se regăsește în alegerile sale în domeniul reglementării politicilor economice.²⁸ Un stat poate decide să se izoleze sau să restrângă deschiderea sa în raport cu piața mondială. Dar există costuri, dacă o face.²⁹ Iar acest tip de reglementare, îndreptat spre controlul operațiunilor globale, ar putea să atingă interesele mai generale de prosperitate ale statului. Funcția statului ca furnizor de politici sociale (welfare state) a fost la rândul său limitată. Instituțiile financiare globale, purtătoare ale ideologiei dominante neo-liberale, diminuează credibilitatea statelor care promovează politici extinse de protecție socială. Partidele conservatoare³⁰, care doreau un rol minim al statului în economie, au beneficiat de presiuni favorabile din partea fenomenelor globale. Anumite politici guvernamentale sunt recompensate de piața internațională. Printre acestea se numără măsurile menite să susțină competitivitatea, cum ar fi investițiile în capitalul uman sau în infrastructură. Dar politicile de dezvoltare bazate pe izolare nu mai sunt favorizate.³¹ Din categoria noilor mișcări politice transnaționale, care afectează democrația reprezentativă internă, semnalăm printre altele, pe acelea privind protecția mediului sau având ca teme centrale chiar efectele globalizării, cu atitudini pro sau contra. Se poate argumenta că aceste forme transnaționale de expresie politică ar putea constitui baza unei societăți civile globale.³²

Globalizarea afectează în aceeași măsură statele mari și mici. Aceste schimbări sunt calitative și ireversibile. Criticii globalizării indică faptul că globalizarea este limitată, cel puțin în domeniile comerțului, al producției și mai puțin în finanțe. Pe baza acestei constatări, se argumentează că nu există nici o trecere de la internaționalizare la

²⁷ Susan Strange, *The Retreat of the State. The Diffusion of Power in World Economy*, (Cambridge, Cambridge University Press, Chapter 1, 1996)

²⁸ Dorina Năstase, Mihai Mătieș, *Viitorul Suveranității Naționale a României în perspectivă Integrării Europene*, (Iași, Polirom, 2002), 17.

²⁹ Robert O Keohane, Helen V. Milner, *Internationalization and Domestic Politics*, (Cambridge University Press, 1996), 18.

³⁰ Robert O Keohane, Helen V. Milner, *Internationalization and Domestic Politics*, (Cambridge University Press, 1996), 18.

³¹ în Asia de Sud - Est, dar și în Europa de Est.

³² Dorina Năstase, Mihai Mătieș, *Viitorul Suveranității Naționale a României în perspectivă Integrării Europene*, (Iași, Polirom, 2002), 19.

globalizare.³³ În exercițiul relațiilor de putere, deosebirile de poziții vor fi mai frecvente decât credem, chiar și între aliații tradiționali, pentru că fiecare actor politic major al lumii își are propriile-i surse ale puterii. Războiul rece a oferit lecția rapid învățată de toată lumea și anume că acțiunile tip oglindă într-o confruntare nu mai sunt posibile. Ele au impus acumulări anormale de capacități și potențiale necesare alimentării confruntării, iar rezultatul a fost imposibilitatea folosirii lor, adică inversul a ceea ce s-a urmărit. Ceea ce în jocul de șah se numește "șah etern". Paradoxal, lecția nu a fost nici teoretizată, nici tipărită prin manuale, dar este intens aplicată. Îi simțim și noi efectele în întregul proces de reformă a domeniului militar și în noile concepte precum capabilități, adecvare, credibilitate etc. Aceleași procese intelectuale care au impus renunțarea la acțiunile tip oglindă, au oferit și alternativa logică - asimetria - ca mod de comportament și acțiune în planuri și modalități atipice.³⁴ Spațiul european și global de securitate are, în prezent, ca pilon de bază, organizația euro-atlantică, comunitate care include un număr important de state, unite prin hotărârea de ași menține securitatea prin garanții comune și prin relații stabile cu alte țări. Stabilitatea din zona euro-atlantică, fondată pe dezvoltarea instituțiilor democratice și pe obligația soluționării pe cale pașnică a disputelor, în care nici o țară nu poate intimida sau constrânge o alta prin amenințări sau prin folosirea forței, își extinde aria de influență asupra celorlalte spații strategice, cuprinse adesea de tensiuni și conflicte numeroase, situații de criză, pericolul escaladării nucleare, al diseminării armelor de nimicire în masă.³⁵ S-a declanșat rapid un proces cu implicații globale în plan politic, economic, militar și comportamental.

Lumea nu a ajuns mai sigură și mai bună, dar a devenit mai unită și mai clară în scopurile, obiectivele și mijloacele devenirii ei. Prin scopurile și obiectivele stabilite de către factorul politic, pentru instituția militară, aceasta a ocupat un loc important în cadrul sistemului puterii, absorbind descoperirile științifice de vârf cu aplicabilitate în domeniu. Astfel, au avut loc schimbări radicale și complexe în vederea adaptării sistemului militar la noile determinări ale mediului de securitate pentru a putea îndeplini în condițiile solicitate scopul și obiectivele stabilite de factorul politic. Lumea pare să fie tot mai avidă de confruntare în toate domeniile, deși declarațiile majorității liderilor statelor și ai

³³ Dorina Năstase, Mihai Mătieș, *Viitorul Suveranității Naționale a României în perspective Integrării Europene*, (Iași, Polirom, 2002), 19.

³⁴ Nicolae Dolghin, *Relațiile dintre SUA și Rusia după Irak*, Online pe http://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/h_comunicari_scs.pdf, pp. 4-5.

³⁵ Eugen Bădălan, "Repere ale construcției arhitecturii de securitate în arealul Mării Negre", în: *Impact Strategic nr. 1/2006*, (București, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 2006), 4.

organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale susțin cooperarea între state și evitarea conflictelor prin negociere.

Globalizarea pare să aibă o contribuție importantă, dar neintenționată, în stimularea confruntărilor, atât în domeniul economic cât și în cel politic și social. Reducerea pînă la eliminare a conflictelor este posibilă prin transformarea declarațiilor de intenție în fapte, respectiv prin reînvițarea negocierii și a cooperării directe și oneste. Această soluție va conduce la o lume în care va predomina armonia, iar actuala divizare în bogați și săraci, dezvoltăți și subdezvoltați etc., va deveni, treptat, o pagină de istorie.³⁶ Politica se confruntă cu probleme majore la nivel înalt.

Globalizarea și concurența la nivel local limitează spațiul de acțiune al politicilor naționale, multe probleme neputînd fi rezolvate corespunzător decât la nivel internațional, respectiv global. Prin urmare trebuie găsite noi forme și arene politice. În acest sens, integrarea europeană este văzută ca un răspuns de succes la provocările globalizării. Politica la nivel regional și național a avut și are în continuare de suferit de pe urma economiei delimitate și dematerializate practicate din ce în ce mai mult la nivel internațional, respectiv global. Capitalismul, factor integrant al statului social, este și el amenințat de acest dezechilibru fundamental. Totuși, nu toate lucrurile care se pun pe seama globalizării sunt și adevărate. De multe ori, politicienii se folosesc de globalizare ca de un țap ispășitor și ca de o arma argumentativă cu multiple întrebunțări. Acest lucru este evident mai ales dacă ne gândim la unele exemple din domeniul politic care nu se intersectează în nici un punct cu globalizarea. „Capitalismul este un tigru puternic și plin de vlagă, care poate revigora economia – asta dacă a fost mai întîi îmblînzit de instituțiile civile, statale și politice. Globalizarea a eliberat tigrul din cușca în care era ținut, dezlănțuind astfel un capitalism „sălbatic“, care, la fel ca un tigru eliberat, s-a reîntors la instinctele sale de a vîna și devora totul“ crede Benjamin R. Barber. Scopul Guvernanța Globală este o (re-)îmblînzire a „tigrului“ eliberat de globalizare“.

Atunci cînd problemele încep să capete un caracter din ce în ce mai global, soluționarea lor politică trebuie să devină și ea de ordin „global“. În acest sens există nenumărate proiecte, care vizează inclusiv constituirea unui stat global. Și pentru că acesta rămîne – cel puțin pentru viitorul apropiat – o utopie, și pentru că, după părerea multora,

³⁶ Mihail Orzeață, „Lecții ale istoriei care te buie reînvițate – negocierea și cooperarea”, în: Stabilitate și securitate regională, 34.

acesta nu este nici măcar de dorit, s-a încercat găsirea unor forme organizaționale noi care să adapteze politica la nouă eră a globalizării. În acest scop a fost inventat conceptul de “global governance”. Guvernanța Globală încearcă să găsească strategii de soluționare ale problemelor globale.

În concluzie consider că globalizarea impune direct sau indirect un tip de economie, canale specifice de flux al informației, un flux financiar eficient, precum și proliferarea unui comportament social și cultural nou, o politică intens globală, totuși dezvoltarea unui pattern global unic este imposibil deocamdată. Tendința de regionalizare, manifestată prin crearea și perfecționarea de grupări cu caracter integraționist este dincolo de o realitate, un fenomen dinamic, cu profunde implicații la nivel economic, politic și social. Contribuția Uniunii la politica internațională și diplomație este umbrită de unipolaritatea impusă de Statele Unite ale Americii. Mai multe eforturi în această zonă ar putea determina avansarea în construcția Uniunii și ar contribui la crearea unui pol care ar contrabalansa dominația Americană a arenei internaționale. Până atunci însă S.U.A. rămâne cea mai puternică națiune din lume și priceperea lor militară este greu de egalat de către țările Uniunii Europene. Globalizarea are marele rol, în opinia mea, de a anihila distanța între culturi, identități, societăți, civilizații. Lumea devine un singur loc, iar noi toți suntem vecini unul cu altul.

Procesul globalizării semnifică o deschidere externă crescândă a țărilor lumii actuale, deschidere care duce la integrarea lor în economia mondială și dispariția frontierelor naționale.

BIBLIOGRAFIE

1. **Antonescu, Mădălina Virginia**, *Relația dintre stat și Uniunea Europeană în contextul globalizării*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.
2. **Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”**, București, *Seria Istorie – Serie nouă*, Anul 1, Nr. 2, 2010.
3. **Bari, Ioan**, *Economie mondială*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1997.
4. **Bădălan, Eugen**, *Repere ale construcției arhitecturii de securitate în arealul Mării Negre*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006.
5. **Kegley, Charles W., Wittkopf, Eugene R.**, *World Politics: Trend and Transformation*, Boston, Bedford/ St. Martin' s, 2001.
6. **Quoc, Dinh Nguyen**, *Droit international public*, Paris, LGDJ, 1999.
- Năstase, Dorina, Mătieș, Mihai**, *Viitorul Suveranității Naționale a României în perspective Integrării Europene*, Iași, Polirom, 2002.
7. **Orzeață, Mihail**, *Lecții ale istoriei caretre buie reînvățate – negocierea și cooperarea*, București, Militară, 2004.
8. **Pașcu, Ioan Mircea**, *Teoria Relațiilor Internaționale/note de curs*, București Universitatea Dimitrie Cantemir, 2001.
9. **Sall, Alioune**, *L' Etat souverain dans l 'ordre international*, Geneve, Suisse, 2003/13.
10. **Schelling, Thomas C.**, *Strategia conflictului*, București, Integral, 2000.
11. **Strange, Susan**, *The Retreat of the State. The Diffusion of Power in World Economy*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
12. **Vercauteren, Pierre**, *Globalisation: Concept multiforme et mise en question de l' Etat*, Bruxelles, 2000.
13. **Zöpel, Christoph**, *România europeană: un proiect politic social-democrat*, București, Uranus, 2007.
14. **Wallerstein, Maurice Immanuel**, *Sistemul mondial modern*, București, Meridiane, 1994.
15. **Weiss, Linda**, *Mitul Statului lipsit de putere. Guvernarea economiei în era globalizării*, București, Trei, 2002.

GENDER ARCHAEOLOGY IN ROMANIA**CRISTESCU Cătălin*****ABSTRACT**

THE FOLLOWING CONTRIBUTION WAS CONCEIVED AS A SHORT OVERVIEW OF THE INTERNATIONAL AND ROMANIAN LITERATURE ON GENDER ARCHAEOLOGY, WITH THE PURPOSE OF UNDERLINING THE IMPORTANCE OF BOTH THEORETICAL STUDIES AND CHANGE OF MENTALITIES IN ROMANIAN ARCHAEOLOGY. USING MAINLY THE ANGLO-SAXON BIBLIOGRAPHY, I HAVE OUTLINED THE IMPORTANCE OF PERCEIVING GENDER ARCHAEOLOGY AS ANOTHER ALTERNATIVE IN DISCUSSING SOCIAL RELATIONS IN ANCIENT SOCIETIES, AND NOT AS A BIASED TOOL IN FINDING WOMEN IN THE PAST. SADLY, THE ROMANIAN CONTRIBUTIONS TO THE SUBJECT ARE ALMOST ABSENT, BUT THERE IS A GROWING CONCERN RELATED TO GENDER RELATIONS IN THE ANCIENT WORLD, DR. NONA PALINCAȘ BEING THE FRONT (WO)MAN IN THIS DIRECTION OF STUDY.

KEYWORDS: GENDER ARCHAEOLOGY, GENDER STUDIES, ARCHAEOLOGICAL THEORY, ROMANIAN ARCHAEOLOGY

1. Introduction

Recent archaeological literature explores a fruitful variety of research directions. One of those is the study of Woman's History and, more profoundly, the study of Gender in archaeology. In this effort, not only new questions are being raised and new paths are opened, but disciplinary boundaries are exceeded as well¹.

This paper² focuses in defining the basic terminology of gender in archaeology. Unfortunately, the bibliography I used is quite feeble: most of the theoretic analysis of gender is based on the work of Sarah Milledge Nelson³. I will also discuss the state of

* PhD candidate, "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca.

¹ Pauline Schmitt Pantel, "Women and Ancient History Today", in A History of Women in the West I. From Ancient Goddesses to Christian Saints, 4th ed. (Cambridge: Belknap Press, 1994), 464.

² This paper was presented at the National History Students' Conference held at the "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia (24th-26th of November 2006). I wish to thank assoc. prof. dr. Gelu Florea ("Babeș-Bolyai" University Cluj-Napoca) and dr. Florin Gogâltan (Institute of Archaeology and Art History Cluj-Napoca), who kindly made observations on the text during that time. However, the errors and flaws are entirely under my responsibility.

³ Sarah Milledge Nelson, Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige (Walnut Creek: Altamira Press, 1997).

gender research in Romanian archaeology and the directions I think that should be followed in consequence, not only in theory, but also in field work and academic teaching.

2. Defining Gender in Archaeology

The *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners* (International Student edition, 2002) defines gender as “the fact of being either male or female,” so it is considered a synonym to “sex”. Nelson shows that this definition of gender does not fit into archaeological scientific tread: “sex is a given, gender is constructed”, meaning that one comes under one gender or the other according to the mechanisms specific to a certain culture⁴. Thus the definition, gender research does not focus on finding women in the past⁵, but understanding female-male relations in ancient times⁶.

Pantel finds in gender “an analytic category”, useful for identifying and understanding social organization of the relation between the sexes⁷. The author finds this term more adequate than “sexual asymmetry” (differences of the sexes based on the power and values of each sex) or “social relations between the sexes”⁸. However, she is aware that the term “gender” must be used in a clear way and in a particular context, avoiding ambiguity and faked formalism⁹.

3. Benefits of Gender Archaeology. The Western Approach

Not all authors consider gender archaeology the way depicted above. The feminist literature, especially since the 1970's, states that the focus should only be on the Woman. However, a pertinent approach is considering both male and female relations together. As

⁴ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 15.

⁵ Margaret W. Conkey and Joan M. Gero., “Programme to Practice: Gender and Feminism in Archaeology”, *Annual Review of Anthropology* 26 (1997), 415.

⁶ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 15.

⁷ Pauline Schmitt Pantel, “Women and Ancient History Today”, in *A History of Women in the West I. From Ancient Goddesses to Christian Saints*, 4th ed. (Cambridge: Belknap Press, 1994), 467.

⁸ Pauline Schmitt Pantel, “Women and Ancient History Today”, in *A History of Women in the West I. From Ancient Goddesses to Christian Saints*, 4th ed. (Cambridge: Belknap Press, 1994), 466-468.

⁹ Pauline Schmitt Pantel, “Women and Ancient History Today”, in *A History of Women in the West I. From Ancient Goddesses to Christian Saints*, 4th ed. (Cambridge: Belknap Press, 1994), 467-468.

Nelson argues, this is the only way in which a gendered archaeology can be an improved archaeology¹⁰.

The Anglo-Saxon literature identified 3 metaphors that sustain gender research. The first describes “the Lenses of Gender”, actually directions in archaeological/historical theory that distort the appropriate image of gender in the past¹¹. These lenses would be: androcentrism, gender polarization and biological essentialism. Androcentrism sees in male the natural, the normal, the central, the standard. Gender polarization reveals a major and fundamental difference between man and woman, difference that should be found in the entire social fabric. At last, biological essentialism imposes certain roles and restrictions for women, thus the discrepancy in gender roles is universal. In this case, gender would be the only removal of these lenses, although this is hard to prevail on.

Archaeological research seen as a “mirror” is the second metaphor in question. The image reflected is the past, but this image is constructed by the way the mirror is held: politics, society, culture, even present time. The mirror also distorts the images, in the sense that every image possesses a partial truth; gender may help blend these images together.

The third metaphor depicts gender itself, as a “prism”. Its colors represent the innovations, the new, the invisible before in archaeological research. Thus, the prism gives us a distortion-free image of the past societies.

Gender theory in archaeology starts with critique and sometimes this is the core of a gender research. No theory and no methodology escaped this critique, whether it is the Marxist archaeology or the Middle Range Theory¹². The conclusion, for 1997, was that gender wasn't an important issue in archaeology, although in other research fields it had already a growing strong position¹³.

¹⁰ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 13.

¹¹ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 25-27.

¹² Margaret W. Conkey and Joan M. Gero., “Programme to Practice: Gender and Feminism in Archaeology”, *Annual Review of Anthropology* 26 (1997), 416-420; Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 49-53.

¹³ Margaret W. Conkey and Joan M. Gero., “Programme to Practice: Gender and Feminism in Archaeology”, *Annual Review of Anthropology* 26 (1997), 412-416; Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 13, 48, 53.

Beyond all the discussions, the struggle for engendering archaeology was doubled by another issue: the male bias in archaeology and the position of women-archaeologists¹⁴. This bias is not only visible through institutional acts, such as restricting woman access to scientific groups or key positions, but also through harassment, irony or superior behavior. They were forced and also encouraged to work in laboratories and to stay as much as possible off the field. Kent Flannery published this phrase in 1982: "Archaeology is the most fun you can have with your pants on". There is also a report about a woman-archaeologist who did not receive permission to place her soda in the refrigerator because it served beer-cooling purposes only, although it was the only one under a hot-summer sun¹⁵.

Of course, women did strive in western archaeology, there were even biographies written about some of them¹⁶. Yet others did not pay much attention to gender studies or the movement behind it. It is no wonder that the feminists had/have such a radical position in archaeological theory: some state that being a woman is enough to accomplish a gender research or that being a feminist confers a superior insight¹⁷. At any rate, Nelson's conclusions on the matter seem pertinent: adopting male styles is not an option; women's work isn't often recognized; confrontations lead to poor results (as necessary they may be).

I consider it important to discuss here the way gender is perceived at a lower level: university classes. The internet provided me several examples, but I have chosen the course of study from the Oneonta College, State University of New York, in order to depict the fact that, even in a common teaching facility, new approaches in archaeology are highly treasured and experienced.

In short, the course "Gender and Archaeology" has two goals: to make relevant the study of gender in archaeology and to "foster critical thinking and analysis." Subjects like "Gender Hierarchy", "Division of Labor" or "Gender Negotiations" should offer the expected results and it happened only two years ago.

¹⁴ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 39-48.

¹⁵ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 44, 46.

¹⁶ Margaret W. Conkey and Joan M. Gero., "Programme to Practice: Gender and Feminism in Archaeology", *Annual Review of Anthropology* 26 (1997), 415.

¹⁷ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), p. 38.

“In sum, a gendered archaeology is a more nuanced one, asking new questions, finding new data and partitioning the old data in new ways.”¹⁸

4. Gender Archaeology in Romania: The Facts

The political and social changes that Romania encountered since December 1989 left relatively no trace in archaeological writing. The data were collected, sometimes published, specialists focusing on materials, rarely on the people that they witness for¹⁹.

In the third millennium A.D. we are eager to overcome the theoretical and methodological gap that separates us from North America or Western/Northern Europe²⁰. Still, there are specialists who made their way to foreign academic institutions and try to implement the paradigms they have experienced. Thus, articles about theory in Romanian archaeology started to be published, although the ideas they postulate have a restricted public.

In 2005, after a visit at Stanford University/California (2001), Nona Palincaş makes the debut in Romanian gender archaeology, with a paper on the Late Bronze Age at Popeşti, Giurgiu county²¹. The article is intended to create a new image of the above mentioned period, but the starting point is based on the same archaeological evidence that serves the culture-historical interpretation²².

The artifacts in discussion are of two kinds: prestige metal weapons²³ and gynomorphic vessels²⁴, objects that seem to appear at the same time, under the influence of the Mycenaean/Aegean world. The weapons are a halebard, 4 rapiers (one of gold), 4 ceremonial scepters and several swords, proofs of a ranked society (“chieftaincy”)²⁵. The vessels, named gynomorphic after the representations of woman breasts they feature, form

¹⁸ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 176.

¹⁹ Mircea Anghelinu, “De ce nu există teorie în arheologia preistorică din România”, *Sargetia* XXX (2001-2002), 41.

²⁰ Mircea Anghelinu, “De ce nu există teorie în arheologia preistorică din România”, *Sargetia* XXX (2001-2002), 47.

²¹ Nona Palincaş, “Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popeşti. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology”, *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 39-53.

²² Mircea Anghelinu, “De ce nu există teorie în arheologia preistorică din România”, *Sargetia* XXX (2001-2002), 40-41; Nona Palincaş, “Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popeşti. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology”, *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 39.

²³ Nona Palincaş, “Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popeşti. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology”, *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 41-43.

²⁴ Nona Palincaş, “Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popeşti. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology”, *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 44.

²⁵ Nona Palincaş, “Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popeşti. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology”, *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 43.

a new ceramic category in the site's material and were named the Fundeni-Govora pottery²⁶. The pots appear in deposits, but also in settlements; rarely, birds and animals enrich the decoration²⁷.

Palincaș concludes that this separation (weapon deposits – vessel deposits) refers to social realities: a military elite, rich, with political authority, and a religious elite, women's exclusive caste²⁸. According to a Cartesian interpretation (focused on the analysis of the objects and the relations between them)²⁹, these vessels indicate the recent access of women to religious functions, due to economical and social changes caused by the southern influences³⁰. In a non-Cartesian approach (keeping in mind not only the object and its medium, but also the medium of the analyst, society in this particular case)³¹, the representations of breasts on the vessels is to be translated into women's presence, by means of ritual action regarding lineage³², but still an opposite for the weapon deposits, interpreted as the end of the lineage.

However, the author rejects in the end the two directions mentioned above, related to postmodern sociology, in favor of an interpretation emerged from the sociology of the body³³, in which the object's materiality is vital. The objects themselves lack in meaning, but it was the people who empowered them with social, maybe ritual potential.

It is surprising, if not weird, that the final interpretation was based on the body-sociology, criticized as it is nowadays. The result however seems to overlook the very heart of gender research: an improved archaeology, with no distorting lenses (as shown

²⁶ Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 44.

²⁷ Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 48.

²⁸ Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 48.

²⁹ Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 40.

³⁰ Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 48-49.

³¹ Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 49

³² Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 50-51.

³³ Nona Palincaș, "Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology", *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 52.

above). “The dominant masculine” and “the submissive feminine”³⁴ continue to remain engendered in Late Bronze Age Popești.

I have to point out at this moment two more items: women archaeologists in Romania and gender archaeology in universities. Regarding the activities of female-archaeologists in our country, I am proud to say that they are generally very good specialists, no matter the period they deal with. Some tend to focus on areas not quite explored before them, such as mentalities, quotidian aspects of life, alimentation or personal hygiene etc. The potential exists, but it hasn't been directed towards gender studies; lack of bibliography, mocking or (even worse) lack of material forbid such an analysis.

It has to be said that no course of study I encountered at my university mentioned the term “gender” at all or in correlation with archaeology. In fact, we students lack basic theoretical and methodological support; the absence of a subject devoted entirely to this problem makes a strong impact on our capabilities to read, understand and write archaeology.

I must not forget the treatment some of my colleges receive just because they are women: explicit sexual comments, misogynist tasks, irrelevant work assignments. The authors of these actions are us, the students, the professors, the workers, the people passing by, even some women who crossed on the other side, in “the boy's club” (as named by Sarah Nelson)³⁵. The 21st century is enough itself for this practice to be stopped.

5. Towards an Engendered Romanian Archaeology

I reached the hardest part of my paper, in which I should propose strategies and prepare the path for future research. Like I stated above, the bibliography I used doesn't allow me to venture in this direction.

Still, some things could be done. At first, a more enthusiastic student movement, fruitful in papers, readings, conferences and meetings with specialists. Contacts with international students should be improved in order to obtain some basic bibliography and

³⁴ Nona Palincaș, “Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology”, *Dacia (N.S.)* 48-49 (2004-2005), 52.

³⁵ Sarah Milledge Nelson, *Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige* (Walnut Creek: Altamira Press, 1997), 45.

study directions. Universities should import not only the teaching system in the West, but also its achievements in depicting notions, concepts, methodology and fieldwork.

Research after graduation should be directed not only in the old directions, but also in the new ones, to raise specialists in DNA analysis, cloth, food or cosmetics, in order to conceive an interdisciplinary approach on gender, the only one sure to provide pertinent and useful info.

The example of Nona Palincaş needs to be followed³⁶. It is hard to imagine a gender archaeology without both genders involved, especially women. The struggle for “getting equal with the men” makes it harder for gender enthusiasts to sustain a certain project; gender archaeology is not for man, nor for woman: it’s for both. And, most important, it isn’t another way to reflect our present social dysfunctions, but a way to discover the past and its realities.

³⁶ This text was wrtitten in 2006, so it does not make note of the papers published afterwards. Even so, my knowledge of recent articles discussing Romanian gender archaeology is limited to only two articles: Nona Palincaş, “Public Patriarchy in Contemporary Romanian Archaeology and the Image of Women in the Romanian Neolithic and Bronze Age”, *Studii de Preistorie* 5 (2008), 159-170 and Lóránt Vass, “Women in a Man’s World? Female Related Artefacts from the Camps of Dacia”, *Marisia* XXX (2010), 127-152.

Bibliography

1. **Anghelinu, Mircea**; De ce nu există teorie în arheologia preistorică din România, *Sargetia*, XXX: 2001-2002, 39-49
2. **Conkey, Margaret W., Gero Joan M.**; Programme to Practice: Gender and Feminism in Archaeology, *Annual Review of Anthropology*, 26: 1997, 411-437
3. **Nelson, Sarah Milledge**; Gender in Archaeology. Analyzing Power and Prestige, Walnut Creek: Altamira Press, 1997
4. **Palincaș, Nona**; Social Status and Gender Relations in the Late Bronze Age Popești. A Plea for the Introduction of New Approaches in Romanian Archaeology, *Dacia (N.S.)*, 48-49: 2004-2005, 39-53
5. **Palincaș, Nona**; Public Patriarchy in Contemporary Romanian Archaeology and the Image of Women in the Romanian Neolithic and Bronze Age, *Studii de Preistorie*, 5: 2008, 159-170
6. **Pantel, Pauline Schmitt**; Women and Ancient History Today, in A History of Women in the West I. From Ancient Goddesses to Christian Saints, 4th ed., (Pauline Schmitt Pantel ed.), Cambridge: Belknap Press, 1994, 464-471
7. **Vass, Lóránt**; Women in a Man's World? Female Related Artefacts from the Camps of Dacia, *Marisia*, XXX: 2010, 127-152

CULTURAL ORIENTATIONS OF THE ROMANIAN UNIVERSITY IN THE INTERWAR PERIOD

RUSU Anca-Elena¹

ABSTRACT

DUE TO DEFECTS IN THE ROMANIAN SYSTEM OF HIGHER EDUCATION, UNIVERSITIES IN WESTERN EUROPE HAVE LONG HELD THE MONOPOLY ON ELITE INTELLECTUAL TRAINING. IT IS ESTIMATED THAT NEARLY ALL POLITICAL AND CULTURAL ELITE IN ROMANIA, INCLUDING ACADEMICS, SENIOR OFFICIALS, MINISTERS AND MEMBERS OF MINISTERIAL CABINETS WERE EDUCATED ABROAD DURING THE LATE 19TH AND THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURIES. AS A RESULT, WESTERN MODELS HAVE BEEN THE SOURCES OF TRANSFORMATION AND EVOLUTION IN ROMANIAN SOCIETY AND THE INFLUENCE OF THESE IDEAS HAS CHANGED THE LOOK AND SPIRIT OF NATIONAL CULTURE.

THE FORMATION OF THE ROMANIAN INTELLECTUAL IN THE FIRST PART OF THE 20TH CENTURY SHOWS INFLUENCE FROM UNIVERSITIES IN FRANCE, GERMANY AND AUSTRIA, WITH ACADEMIC CENTERS IN ITALY, HUNGARY, BELGIUM, AND SWITZERLAND FOLLOWING BEHIND. INFLUENCE IS SEEN RARELY FROM ESTABLISHMENTS IN SPAIN, GREECE AND ENGLAND. FRENCH AND GERMAN CENTERS HAVE HELD PRIMACY BY EDUCATING ROMANIANS IN MEDICAL TRAINING CENTERS, AND WITH DOCTORATE PROGRAMS IN LITERATURE, HISTORY, PHILOSOPHY, THEOLOGY, LAW AND THE SCIENCES.

IN CONCLUSION, THROUGH THE GREAT PERSONALITIES OF THE TIME, IMPORTANT ELEMENTS OF THE ORGANIZATION AND OPERATION OF WESTERN SYSTEMS WERE APPLIED IN ROMANIA. THUS, THE INTELLECTUAL DIVISION OF LABOR WAS ALTERED AND WAS SPECIALIZED IN INNOVATIVE WAYS. EVEN THE DISTINCTION OF DOCTOR HONORIS CAUSA WAS TAKEN FROM WESTERN UNIVERSITIES. ACADEMIC RELATIONS WITH EUROPEAN CENTERS CONTRIBUTED TO THE ENRICHMENT OF NATIONAL LIBRARIES AND TO THE STOCKING OF LABORATORIES TO IMPROVE THE QUALITY OF TEACHERS AND TEACHING METHODS. THIS MOVEMENT WAS PARTICULARLY NOTED IN AREAS WHERE THE ROMANIAN CONSERVATIVE TEACHING MODEL WAS NOT TYPICALLY EFFECTIVE WHEN USED WITH MODERN SUBJECTS.

KEYWORDS: ERRANCES ACADÉMIQUES, ÉLITE INTELLECTUELLE, MODÈLES OCCIDENTAUX, CAREER, SPECIALIZATION

¹ Doctorand an. II, Fac. de Istorie, Universitatea Al. I. Cuza, Iași

Datorită tarelor învățământului superior românesc, dar mai ales a mirajului reprezentat de apusul Europei, universitățile străine au deținut vreme îndelungată monopolul formării elitei intelectuale autohtone. Fără îndoială, se poate estima că la sfârșitul secolului al-XIX-lea și în prima jumătate a secolului al-XX-lea, aproape toată elita culturală și politică, profesori universitari, înalți funcționari, miniștri și membrii cabinetelor ministeriale au urmat filiera studiilor în străinătate.²

Trecerea printr-o universitate europeană de prestigiu a fost considerată un obiectiv demn de urmat, pentru desăvârșirea unei formații de calitate. Țelul esențial al tuturor tinerilor cu aspirații elevate, a devenit în această perioadă, obținerea unei diplome de licență sau de doctorat, ca instrument al carierei, ceea ce reprezenta atestatul incontestabil al competențelor, aptitudinilor și calităților intelectuale, dar înainte de toate era garantul reușitei sociale.³

Studiile în Occident au devenit, așadar pentru mulți dintre tinerii români atât un mijloc de a se forma, de a se instrui, cât și o modalitate de a se afirma și de a dobândi atuul primordial în câștigarea unei poziții sociale remarcabile, poziție obținută prin frecventarea unei universități apusene ce deținea un capital atribuit, astfel încât studiosul primea beneficii, doar prin simplul fapt că era posesorul unei diplome de la Paris, Berlin sau Viena, deși pregătirea individului nu acoperea întotdeauna prestigiul aceluia atestat.⁴

Motivații ale peregrinărilor academice

Plecând de la aceste deziderate, fiecare individ în trasarea și desăvârșirea traiectoriei umane și profesionale, este produsul unor conjuncturi, cât și a unor serii de proiecte și strategii, care desemnează organizarea și mobilizarea mijloacelor pentru atingerea acestui obiectiv. În condițiile date, etapele inițierii academice au la bază aportul familiei, așa cum subliniază și Ion Petrovici, profesor universitar la Universitatea din Iași, în memoriile sale, insistând în *Pedagogia mamei mele*, asupra importanței bazei educației primite în familie.⁵ Totodată, și alte personalități subliniază aportul familiei în formarea și afirmarea lor

²Lucian Năstasă, "Suveranii" Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale, (Ed.Limes, Cluj-Napoca, 2007), 166-167.

³Gr.Hurmuzescu, *Chestiuni de învățământ. Universitățile noastre*, în *Noua revistă română*, I,1900, vol.2, nr.24, (15 decembrie), 441.

⁴Vasile Cristian, *Universitatea Al. I. Cuza. Dezvoltarea științei, portrete*, (Iași, 1985), 67.

⁵ Ion Petrovici, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, Editura pentru literatură, (București, 1966), 14-27.

profesională, intelectuali precum A.D.Xenopol, care atribuie tatălui multe din elementele definitorii ale educației sale, ca istoric, asemenea lui Tudor Vianu sau C.Rădulescu-Motru, care primesc la rândul lor primele îndrumări de la părinți.⁶

Cealaltă Europă a constiuit astfel, principala sursă de pregătire profesională, fiind un spațiu de atracție și referință cu implicații majore în modernizarea societății românești, tinerii îndreptându-și atenția spre modelele sociale și intelectuale central și vest europene, în timp ce statul român a pus în practică un sistem de formare *în afară* a elitei intelectuale autohtone, cu condiția ca bursierii să revină în țară și să promoveze standardele educaționale și științifice occidentale.⁷

Pe de altă parte, frecventarea unui centru universitar de renume din vestul Europei constituia o sursă indicată de îmbogățire culturală, și totodată o distanțare față de moravurile și ideile preconceptuate existente în țară, constituind în același timp și o bună cale de socializare.⁸ În aceste condiții se explică plecarea studenților români spre Apus, plecare ce se datora, în primul rând diferențelor de ofertă universitară, apoi efectului de dominație pe care îl exercita Occidentul asupra întregii Europe de sud-est, ca urmare a unei dezvoltări socio-economice și a unei modernizări culturale inegală între diverse regiuni și țări ale continentului. Acest lucru a fost subliniat cu obiectivitate de Alexandru Lapedatu, fost student al Universității din Iași, care nu a urmat o specializare în vreun centru european, dar ajuns profesor universitar și deținând mai multe mandate ministeriale în domeniul Cultelor, avea să regrete după o vizită în Germania, lipsa contactului cu Apusul din anii studenției.⁹ Astfel, este subliniat nivelul scăzut al învățământului românesc și lipsa echipamentelor universitare moderne, care nu puteau satisface exigențele educației europene, la începutul secolului al-XX-lea. Semnificativă în acest sens este și oferta universitară europeană față de cea națională, astfel încât dacă Germania deținea 21 de universități, Franța 15, iar în Elveția ființau în aceeași perioadă 7 centre universitare, România nu avea decât 2 astfel de stabilimente, până la finele primului război mondial.¹⁰

⁶ Ion Petrovici, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, Editura pentru literatură, (București, 1966), 14-27.

⁷ A. Filimon, *Legăturile științifice ale Universității din Iași cu universități străine, în Universitatea din Iași 1860-11985. Pagini din istoria învățământului românesc*, (Iași, Ed .Universității "AL. I. Cuza", 1987), 135.

⁸ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 75-76.

⁹ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 75-76.

¹⁰ Lucian Năstasă, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, (Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999), 57.

Un alt motiv de specializare din afară, era conservatorismul românesc, reticent la disciplinele moderne, generând adesea conflicte între generații și grupuri socio-profesionale.¹¹ Peregrinările studențimii românești se datorează inadapării ofertelor naționale față de cerere, centrele naționale fiind rudimentare, bibliotecile modeste, în vreme ce laboratoarele ființau într-un număr foarte mic și erau prost echipate. Totodată multe specializări erau inexistente în programa locală, în vreme ce oferta universitară occidentală era însoțită de o mai mare diversitate culturală.¹²

În consecință, Europa Occidentală a rămas în perioada interbelică, o mare atracție și un spațiu ce putea oferi șansele împlinirii profesionale, alături de elemente de referință și modele culturale ce au avut un rol mobilizator în procesul de formare al tinerilor. Pe de altă parte, această strategie a specializărilor în domenii novatoare a spart monopolul materiilor clasice și a modificat diviziunea muncii intelectuale, ducând la crearea de noi catedre în specialități până atunci absente, dar necesare prin evoluția cunoașterii. Dacă în Apus prin materii specializate se înțelegea, de exemplu, egiptologia, papirologia, antropologia, semiotica, în România alte discipline, precum arheologia, slavistica, bizantinologia, geografia, sociologia și etnologia, dețineau acest statut, însă și acestea impuse cu întârziere. Un exemplu elocvent în acest sens, Teofil Simenschi, un excelent sanscritist, deși a făcut studii temeinice în Germania, nu a putut să profeseze în domeniu, ci a fost nevoit să predea greaca și latina. Ilie Popescu-Spinei s-a aflat în aceeași situație, când revenit în țară, după ce a studiat papirologia la Ecole des Hautes Etudes din Paris, a predat drept roman la Universitatea ieșeană.¹³

Un rol important în formarea intelectualilor români în prima perioadă a secolului al-XX-lea l-au avut universitățile din Franța, Germania și Austria, urmând apoi, în plan secund, centrele academice din Italia, Ungaria, Belgia, Elveția și rareori stabilimentele din Spania, Grecia și Anglia. Cu siguranță, însă centrele franceze și germane au detinut primatul, dominând indiscutabil, fiind *principalele pepiniere de licențiați și doctori români în literatură, istorie, filosofie, filologie, drept, științe exacte și-n domenii tehnico-științifice*.¹⁴

¹¹Lucian Năstasă, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, (Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999), 57.

¹² *Statistica învățământului public și particular din România pe anii școlari 1919-1920 și 1920-1921*, (București, Tip. F.Gobl,1924), XLII-XLIII.

¹³Lucian Năstasă, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, (Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999), 90.

¹⁴ Lucian Năstasă, *Intelectualii și promovarea socială*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004), 156-157.

Mergând pe această linie, fără a contrapune spațiul german celui francez, statisticile referitoare la ponderea unuia dintre acestea în modernizarea politică și culturală a României, trebuie atent studiate, din prisma complexității diverselor nuanțe ce le comportă. Astfel, pentru a nu înclina balanța în detrimentul unuia sau altuia, se poate sublinia că admirația pentru Franța și cultura ei nu a fost fără rezerve, la fel cum nici atașamentul față de Germania nu s-a bucurat de unanimitate.¹⁵

Afinitățile culturale dobândite din copilărie, s-au aflat în strânsă legătură cu aspectul mai sus amintit, și pot justifica opțiunea tinerilor față de un anumit spațiu universitar. În această direcție, putem aminti personalități precum Ion D. Berindei, care va merge pe urmele tatălui său, la Paris, sau pe Leon Cosmovici, profesor de zoologie la Universitatea din Iași, urmat de fiul său, Neculai Cosmovici la Sorbona, care va ocupa ulterior catedra de chimie fiziologică, în același centru universitar.¹⁶

Evident este însă, cu siguranță, importanța și impactul centrului francez și a celui german asupra societății românești, în ceea ce privește dezvoltarea și modernizarea tuturor palierelor statului. Ceea ce nu poate fi omis, este faptul că atitudinea tinerilor români față de plecarea într-unul din aceste centre a oscilat în funcție de amprenta politicului, a concertului european, dar mai ales, în funcție de influența exercitată de marile personalități politice ale vremii, în care tinerii vedeau modele demne de urmat, un exemplu elocvent a fost cu siguranță Titu Maiorescu, dar asupra problemei vom reveni, mai detaliat, în ceea ce urmează.¹⁷

Revelator este, pentru perioada interbelică, aportul adus de Societatea Junimea, prin prestigiul social, literar și intelectual în susținerea centrelor academice germane, iar influența sa, evidentă asupra vieții politice românești. Titu Maiorescu, liderul incontestabil al acestei grupări, justifică rolul decisiv al acesteia în orientarea culturii române, datorită faptului că avea o formație strict germană, luând contact cu tot ceea ce reprezenta societatea germană, astfel încât Junimea a preluat toate ideile avangardiste și a încercat să le transpună în cultura și societatea română.¹⁸ În condițiile date, Maiorescu a transformat Societatea într-o fracțiune politică ce a acaparat importante pârghii de putere, iar ca ministru al Educației a orientat un număr mare de studenți spre centrele germane, și

¹⁵ Lucian Năstasă, *Intellectualii și promovarea socială*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2004), 156-157.

¹⁶ Victor Karady, *La migration internationale d'étudiants en Europe, 1890-1940* în *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, no.145/2002, 55.

¹⁷ Dan Dungaci, *Elita interbelică, Sociologia românească în context european*, (București, 2003), 32.

¹⁸ Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric, (Iași, Ed. Junimea, 1974)*, 67-70.

profitând de poziția sa politică și socială a oferit cu generozitate burse, mai ales pentru Germania, călătoriile de studiu în străinătate având scopuri motivante, cu finalități benefice pentru societatea românească.¹⁹

În această ordine de idei, cert este că un rol important în formarea intelectualilor români în prima jumătate a secolului al-XX-lea l-au avut universitățile din Franța, Germania și Austria, urmând apoi, în plan secund, centrele academice din Italia, Ungaria, Belgia, Elveția și rareori stabilimentele din Spania, Grecia și Anglia. Cu siguranță, însă centrele franceze și germane au detinut primatul, dominând indiscutabil, fiind *principalele pepiniere de licențiați și doctori* români în literatură, istorie, filosofie, filologie, drept, științe exacte și-n domenii tehnico-științifice.²⁰

În această direcție, se poate constata că la început de secol din totalul studenților din Franța 12,7% erau străini, iar în anul universitar 1920-1921, în centrele universitare franceze studiau cca. 6477 de studenți străini, în 1927-1928 numărul acestora a ajuns la 14.368 dintr-un total de 64.531, din care 18% erau români, pentru ca în 1930-1931 cifra străinilor să ajungă la 17.281, reprezentând punctul culminant al acestei creșteri, dar începând cu anii '30 cifra va scădea treptat, ajungând în preajma celui de al-II-lea război mondial la doar 3699 de studenți străini.²¹

Tot pentru această perioadă, statisticile demonstrează că în preferințele românilor **primează studiile juridice**, din totalitatea tinerilor aflați la studii în Franța, cca. 51% -62% au urmat astfel de cursuri, datorită faptului că profesia de avocat era una liberală și foarte căutată în țările aflate în curs de modernizare. Franța a avut un rol fundamental și-n conturarea **medicinii științifice**, și spre deosebire de spațiul german, educația medicală franceză pune accent pe învățământul clinic, stagiile în spitale și pe practică. În condițiile date, facultatea pariziană a atras un număr considerabil de studenți români, România situându-se pe locul trei (10%) ca pondere în ceea ce privește prezența la studiile medicale, precedată de Rusia (32,5%) și Statele Unite (19%).²²

O altă filieră a studiilor în Franța pentru tinerii români a constituit-o cea cuprinsă în categoria **facultăților de litere**. Și-n acest domeniu tinerii români au ocupat un loc de frunte printre străinii aflați în capitala Franței, unde facultatea de litere era dominată de

¹⁹ Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, (Iași, Ed. Junimea, 1974), 67-70.

²⁰ Florea Ioncioaia, *Tinerii români și greci la studii în Franța*, în vol. *Istoria ca lectură a lumii*, (ed. L. Năstăsă, Iași, Institutul de istorie A.D. Xenopol, 1994), 525-542.

²¹ G. Antonescu, *Organizarea învățământului în 28 de țări*, (București, 1932), 63.

²² Emilian Bold, Gh. Tanasă, *Evoluția legislației învățământului superior în epoca contemporană*, în „AȘUI-ist”, 1985.

studentii ruși, în proporție de 20%, urmați de români, cu-n procent de 14,5%, apoi de germani și englezi, fiecare cu o pondere de 12%, însă, în anul universitar 1934-1935, numărul studenților români crește remarcabil, ocupând primul loc printre străini (254), fiind urmați de polonezi (234) și ruși (95).²³

La fel ca și-n cazul universităților franceze, influența universitară germană nu a fost deloc insignifiantă și fără urmări notabile asupra culturii românești. Germania a constituit așadar un model pedagogic, universitățile ei servind drept element de referință pentru multe state europene. Privită dinspre România, universitatea germană oferea înainte de toate o abundență de cursuri și de catedre, garanție a unei activități intelectuale intense, foarte mulți studenți români fiind atrași de imaginea pozitivă a acestor stabilimente, atât din punct de vedere instituțional-organizatoric, a cursurilor, cât și a evoluției diverselor discipline de studiu.²⁴

Ocupând o poziție dominantă în domeniul cercetării europene, învățământul superior german a devenit, la începutul secolului al XX-lea, un spațiu al concurenței între diverse stabilimente universitare, caracteristica vremii fiind dorința studenților de a trece prin mai multe centre universitare. De menționat este faptul că, migrația și *nomadismul universitar*, strategie a studiilor itinerante au fost specifice învățământului superior german, care permitea reunirea diverselor certificate ce justificau semestrele necesare prezentării la examenele de doctorat, **spre deosebire de mediul francez**, care impunea *sedentarismul universitar*.²⁵

Mergând pe această linie, la o privire de ansamblu asupra preferințelor studenților în ceea ce privește specializarea, **statisticile surprind dominanța studiilor filologice**, în vreme ce **la polul opus se afla medicina**, aproape absentă în alegerile tinerilor, iar dreptul era, de asemenea insignifiant. Cu toate acestea, în ceea ce privește ponderea studenților români în universitățile germane, cele mai frecventate facultăți erau cea de drept și medicină, în timp ce științele exacte și cele tehnice au captat atenția unui public studentesc format din tineri proveniți din alte state, mai ales că Germania reprezenta spațiul unde se construieră primele laboratoare sistematice în domeniu.²⁶

²³ Arhivele Statului Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, Fond Rectorat, Rola 119/1922-1923.

²⁴ Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric*, (Iași, Ed. Junimea, 1974), 67-70.

²⁵ *Nomadismul universitar*- sintagmă utilizată de Claudie Weill și se referă la trecerea unor studenți prin diverse tipuri de învățământ [de la universitate spre școli tehnice sau invers] sau discipline [medicină combinată cu științe naturale, chimie ori drept etc.]

²⁶ Iosif Gabrea, *Școala românească și structura ei politică 1921-1931*, (București, 1932), 75.

Motivațiile tinerilor români de a studia în Germania au fost surprinse de filologul român Iorgu Iordan, în câteva pagini din însemnările lui memorialistice, unde interesul acestora era subliniat prin existența posibilităților de a se instrui în domenii precum chimia, ingineria, sau științele umaniste.²⁷ Universitatea din Berlin se ridică deasupra tuturor celorlalte, biblioteca de aici având un rol important prin diversitatea titlurilor, caracterizată ca fiind „o organizație model, care explică conștiințiozitatea până și a celor mai mediocre cercetări ale nemților”.²⁸

Astfel, procentul studenților străini în centrele germane varia în jurul cifrei de 8,3%, dintr-un total de 55.486 de studenți, însă comparativ cu stabilimentele franceze, în Germania studenții români s-au situat mai tot timpul pe locul al cincilea ca pondere printre străini, după ruși, austro-ungari, elvețieni și englezi, dar înaintea bulgarilor, francezilor și americanilor, tinerii din România fiind prezenți în proporție de 3,4% din totalul străinilor.²⁹

Imaginea Austriei a fost conturată de Nicolae Iorga, în timpul studiilor sale în spațiul austriac, fascinat fiind de spiritul de ordine și disciplină, raționalismul și temeinicia lucrului bine făcut. Această imagine este confirmată de alți numeroși tineri români, altfel spus, **studiile medicale** au fost dominate de un contingent impresionabil de studenți de la noi. Dovadă în acest sens stă, analiza efectuată pe un eșantion de studenți vienezi la începutul secolului al-XX-lea, care a concluzionat că din 1205 studenți înscriși la facultatea de medicină, 4,2% erau români, în timp ce la facultatea de drept din 1212 studenți înscriși 0,5% era procentul studenților din România, iar la Facultatea de științe, alături de cea de litere procentul tinerilor români varia în jurul cifrei de 1,2%.³⁰

În anul universitar 1926-1927, studenții din România au ocupat primul loc în **universitățile italiene**, procentul lor atingând cifra de 25,4%, dintr-un total de 2157 de străini, fiind urmați de tinerii veniți din Rusia, Polonia, Bulgaria și Elveția. Această cifră va scădea în timpul anilor de criză economică, dar cu-n procent de 19% România va rămâne tot pe prima treaptă a prezenței. Prezența tinerilor români a fost cel mai bine cotată la Universitățile din Torino, Roma, Bologna, Padova și Milano, înmatriculați **preponderent la medicină**, dar nu în număr insignifiant au fost cei înscriși la drept, litere și științe, majoritatea de religie mozaică, profitând de faptul că prima lege antisemită în

²⁷ Iorgu Iordan, *Memorii*, I, (București, Ed. Albatros, 1977), 229.

²⁸ *Documente literare*, I, ed. Gh.Cardă, (București, Ed. Minerva, 1971), 66-67.

²⁹ D. C. Amzăr, *Kogălniceanu la Berlin. Câteva date noi din vremea studiilor*, în „Cercetări literare”, III, 1939, 295-318.

³⁰ Stelian Mândruț, *Rolul politehnicii din Viena în formarea intelectualității tehnice românești (1867-1918)*, în „Xenopoliana”, (Iași, IV, 1996, nr.4-6),.160.

peninsulă a fost promulgată abia în 1938, ceea ce a determinat ca, în anul următor să găsim doar 2 studenți români la centrul din Torino, ambii greco-ortodocși.³¹

Mergând pe aceeași linie, Cornel Sigmirean, pe temeiul studiilor realizate la **Budapesta**, a realizat o statistică pentru intervalul 1900-1919, asupra studenților români în acest spațiu, concluzionând că și-au finalizat studiile universitare la Budapesta printr-un doctorat un număr de 393 de români, dintre care 192 la **drept**, 171 la medicină, 18 la litere, 2 la științe și 10 la teologie.³²

Totodată, **universitățile belgiene** și-au atras publicul studentesc român datorită ușurinței cu care eliberau diplomele de doctorat, nefiind obligatorie prezența la cursuri sau tipărirea lucrării de disertație, stimulând astfel, pe mulți tineri dornici de a obține un titlu academic, să urmeze această filieră. În aceste centre **au predominat studiile în domeniul juridic**, a științelor sociale, economice sau politice, obiectivul cel mai des întâlnit era obținerea titlaturii de licențiat. O altă remarcă importantă este că, majoritatea studenților români erau originari din Moldova, cel mai bine reprezentați erau cei din Iași, la debut de secol statisticile înregistrau 78 de tineri, care au trecut aici **doctoratul în drept**, 14 în științe politice și administrative, 12 în litere, 7 în medicină și tot atâția în științe, însumând 118 studenți.³³

Pentru tinerii din spațiul românesc, necesitatea de specializare în domeniul slavistici i-a determinat să urmeze drumul spre **Rusia**, dorința de studiu fiind cu atât mai crescută cu cât interesul față de mărturiile slavone, mai puțin cercetate până atunci de români, era tot mai sporit, mai ales că exista posibilitatea deschiderii de noi orizonturi în cunoașterea trecutului.³⁴

În concluzie, prin intermediul acestor interferențe marile personalități ale vremii au reușit să preia elemente importante din modul de organizare și funcționare a sistemelor occidentale, elemente aplicate pe realitatea românească. Astfel, a fost modificată diviziunea muncii intelectuale, au fost introduse specializări în domenii novatoare, fiind spart monopolul materiilor clasice, chiar și distincția de "doctor honoris causa" a fost

³¹ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 285-287.

³² Cornel Sigmirean, *Români la Universitatea din Budapesta (1900-1919). Doctori în științe în "Banatica"*, Reșița, XIII, 1995, 133.

³³ Laurențiu Vlad, *Români la școlile Europei. Titularii de doctorat la Universitatea Liberă din Bruxelles, 1884-1914*, comunicare prezentată la conferința *Intellectualitatea și receptarea valorilor culturale, politice și economice ale Europei moderne*, Tg. Mureș, Universitatea Petru Maior, 22 sept. 2006.

³⁴ Lucian Năstasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006), 312-315.

preluată de la universitățile din Occident. Relațiile academice cu centrele europene au contribuit la îmbogățirea bibliotecilor naționale, la echiparea laboratoarelor, la îmbunătățirea calității pregătirii cadrelor didactice și a metodelor de predare, dar mai ales la modelarea conservatorismului românesc, reticent la disciplinele moderne.

BIBLIOGRAFIE

A. IZVOARE

1. Arhivele Statului Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, Fond Rectorat, vol.IV, 1918, Rola 94, 95, 96/ 1919, Rola 100/1920, Rola 103/1920.
2. Ibidem, Fond Facultatea de Litere și Filosofie, Dosar 191/1922.

B. LUCRĂRI GENERALE

1. Agrigoroaiei, I, Cristian, V, .Jacob, Gh., *România de la Independență la Marea Unire*, Ed. Universității "Al. I. Cuza" Iași 1989.
2. Angelescu, C., *Activitatea Ministerului Instrucțiunii*, București, 1924.
3. Idem, *Organizarea învățământului în 28 de țări*, București, 1932.
4. Dungaciu, Dan, *Elita interbelică, Sociologia românească în context european*, București, 2003.
5. Gabrea, Iosif, *Școala românească și structura ei politică 1921-1931*, București, 1932.
6. Pușcaș, Vasile, *Ideea de universitate în cultura română: aspirații naționale și modele europene*, în *Cultură și societate*, volum îngrijit de Al. Zub, București, 1991.
7. Idem, *Universitate. Societate. Modernizare. Organizarea și activitatea științifică a Universității din Cluj (1919-1940)*, Ediția a II-a, Cluj, 2003.

C. LUCRĂRI SPECIALE

1. Agrigoroaiei, Ion, *Pagini din istoria Universității ieșene în perioada interbelică*, în *Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul Bologna*, coord. Ghe. Iacob, Ed. Universității Al.I. Cuza, Iași, 2007.
2. Amzăr, Dumitru Cristian, *Din istoria relațiilor româno-germane*, București, Ed. Mica Valahie, 2008.
3. Cristian, Vasile, Platon, Gh. (coord.), *Istoria Universității din Iași. Dezvoltarea științei*, Iași, Editura Junimea, 1986.

4. Filimon, A., *Legăturile științifice ale Universității din Iași cu universități străine, în Universitatea din Iași 1860-1985. Pagini din istoria învățământului românesc*, Iași, Ed. Universității "AL. I. Cuza", 1987.
5. Fotino, Matei, *Teze de doctorat susținute de de români între 1907-1914 la Universitățile din Franța*, în „Convorbiri literare”, 60, 1927, mai-august.
6. Karady, Victor, *La migration internationale d'étudiants en Europe, 1890-1940* în *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, no.145/2002.
7. Macovei, Adrian, *Unele aspecte din istoria universității ieșene (1918-1919)*, Ed. Universității Al.I.Cuza, Iași, 1919.
8. Macarie, Gheorghe, *Interferențe spirituale italo-române*, Ed. Universitas XXI, Iași, 2002.
9. Mândruț, Stelian, *Rolul politehnicii din Viena în formarea intelectualității tehnice românești (1867-1918)*, în "Xenopoliana", Iași, IV, 1996, nr.4-6.
10. Năstasă, Lucian, *Rolul universităților occidentale în modernizarea și europenizarea elitelor românești*, în „Xenopoliana”, nr.1-2, 1998.
11. Idem, *Generație și schimbare în istoriografia română (sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX)*, Cluj, Presa Universitară Clujeană, 1999.
12. Idem, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1866-1944)*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006.
13. Idem, "Suveranii" *Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2007.
14. Petrovici, Ion, *Menirea Universității*, în „Minerva”, an II, nr.2, Iași, 1928.
15. Platon, Gheorghe, Cristian, Vasile, Agrigoroaiei, Ion, *Istoria Universității din Iași*, Ed. Junimea, Iași, 1985.
16. Pușcaș, Vasile, *Ideea de universitate în cultura română: aspirații naționale și modele europene*, în *Cultură și societate*, vol. îngrijit de Al. Zub, București, 1991.
17. Vlad, Laurențiu, *Români la școlile Europei. Titularii de doctorat la Universitatea Liberă din Bruxelles, 1884-1914*, comunicare prezentată la conferința *Intelectualitatea și receptarea valorilor culturale, politice și economice ale Europei moderne*, Tg. Mureș, Universitatea Petru Maior, 22 sept. 2006.
18. Zub, Al., *Mihail Kogălniceanu istoric*, Iași, Ed. Junimea, 1974.

RELAȚIILE ROMÂNNO-AMERICANE ÎN PERIOADA COMUNISTĂ

MĂRCĂU FLAVIUS-CRISTIAN¹
CIOREI MIHAELA ANDREEA²

ABSTRACT

THE FIRST WORLD WAR SURPRISED THE ROMANIAN-AMERICAN RELATIONS IN A PROCESS OF AFFIRMATION FILLED WITH MANY NEW ITEMS.

CONTRIBUTED TO THIS FRAMEWORK SEVERAL FACTORS, AMONG WHICH, FIRST, IS "ACTIVATION" AMERICANIZED ROMANS IN TERMS OF BILATERAL RELATIONS.

THE SECOND DYNAMIC FACTOR FOR CHANGING FROM THE PRESENT, AT FIRST, THOSE TWO STATES AMONG NEUTRAL STATES.

SITUATION, ALTHOUGH BASED ON DIFFERENT REASONS, ALLOWED NEW CONVERGENCE BETWEEN THE INTERESTS OF THE ROMANIAN-AMERICAN AND, AFTER THIS, POSSIBILITY OF ESTABLISHING CLOSER TIES IN A GOOD PERIOD THAT FOLLOWED THE SECOND WORLD WAR. DIPLOMATIC RELATIONS, ECONOMIC, POLITICAL AND CULTURAL PAST HAVE ALSO CREATED PREMISES FOR A NEW STAGE OF ROMANIAN-AMERICAN RELATIONS.

KEYWORD: ROMANIA, USA, COMMUNISM, BILATERAL RELATIONS, AFTER II WORLD WAR

Abilitatea politică constă din a putea să prevezi ce are să se întâmple mâine, săptămâna viitoare, luna și anul viitor, iar apoi să poți explica de ce nimic din toate acestea nu s-au întâmplat.

Winston Churchill

Situația internă a României și a Americii la începutul Războiului Rece

Între anii 1946-1947, România a avut o perioadă foarte tensionată din istorie, deoarece se afla într-o etapă de tranziție. Nu era doar o bătălie pe scena politică ci și o luptă pe viață și pe moarte din privința comuniștilor, deoarece se începea impunerea de

¹ Masterand în cadrul Universității Constantin Brâncuși din Târgu-Jiu, la Facultatea de Administrație Publică și Studii Politice Comparate, specializarea Sisteme Administrative și Relații Internaționale.

² Masterand în cadrul Universității Constantin Brâncuși din Târgu-Jiu, la Facultatea de Administrație Publică și Studii Politice Comparate, specializarea Administrație Publică Europeană

facto și de iure a regimului comunist de către URSS, cu acordul tacit al SUA și Marea Britanie.

Relațiile internaționale, politice și diplomatice vor implica întotdeauna normele și principiile dreptului internațional și interesele naționale ale fiecărui stat. Cu toate că după al Doilea Război Mondial caracteristica esențială a relațiilor internaționale o reprezintă confruntarea dintre cele două superputeri, pe perioada cursei înarmărilor sa exprimat ca o alternativă și o geopolitică a păcii³.

Obiectivele esențiale ale României în secolul XX sau XXI erau centrate pe valori fundamentale ale independenței și suveranității naționale; pe lângă aceste obiective mai existau și dobândirea și păstrarea Clauzei Națiunii celei mai favorizate în menținerea relațiilor bilaterale, iar după 1989 implicarea SUA în jocul geopolitic și geostrategic din Europa în special în partea centrală și de Sud-Est.

Din anul 1945, la președinția Americii era Harry Truman, iar la 12 martie 1947 acesta trimite o adresă către congresul SUA prin care preciza gravitatea situației pe plan internațional. George F. Kennan a fost fondatorul politicii de containment (stăvilire), iar președintele Harry Truman a inițiat-o. Iar în decursul aceluiași an Truman lansează planul Marshall pentru o reconstrucție a economiilor occidentale. Acest ajutor a fost acordat pentru prima dată Greciei și Turciei. Scopul SUA era de a construi alianțe capabile să reziste tuturor manevrelor URSS⁴

Paul Claval consideră că esența acestei geopolitici o reprezintă căutarea soluțiilor pentru eliminarea cauzelor ce au condus la izbucnirea conflagrației mondiale, cauze de natură economică. Printre aceste cauze amintim:

- creșterea generală a politicii protecționiste a țărilor industrializate, care reduce aproape total șansele țărilor nedezvoltate de a-și dezvolta propria industrie; acest fenomen se datorează absenței unor debarșuri pentru exporturi, indispensabile perioadei de întărire a pieței interne.
- Existența unor diferențe de rang, a unor condiții inegale între națiunile dezvoltate, diferențe date de posesiunile teritoriale deținute de unele și absența acestor posesiuni pentru națiunile mai nou constituite, de impactul diferit produs de ruptură

³ Adrian Gorun, Geopolitica, Geostrategie, Globalizare, (Targu-Jiu: Academica Brancusi, 2010), 111

⁴ Adrian Gorun, Geopolitica, Geostrategie, Globalizare, (Targu-Jiu: Academica Brancusi, 2010), 84

economică a lumii datorată abandonării etalonului aur asupra statelor cuprinse în imperiile coloniale și cele din afara lor, etc.⁵.

Din ultimul an al administrației Truman și până la sfârșitul primului mandat al lui Eisenhower, Washingtonul a chibzuit mult la revizuirea politicii de securitate și export, adoptate în contextul Războiului din Coreea și al audierii Comitetului pentru Activități Ne americane al Senatului, audieri prezidate de Joseph McCarthy. În această perioadă, Europa și-a redus dependență față de SUA datorită înființării Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și a Uniunii Europene Occidentale (...) ca urmare a evenimentelor interne din România, Washingtonul și-a schimbat atitudinea față de București. În 1952, America vroia să rupă relațiile cu România, pentru că în 1956 să fie dispusă să înceapă tratativele cu Bucureștiul pentru soluționarea unor revendicări importante⁶.

Evenimentele petrecută la București reflectau și ele etapele procesului ce a adus la adoptarea Noii Viziuni de către americani. Relațiile Româno-Americane au evoluat de la hărțuierile din 1951 până la speranțele de dezvoltare a comerțului din 1953. În prima jumătate a anului 1952, Bucureștiul și Washingtonul au întreținut „relații acceptabile” având două puncte de divergență. Primul era publicarea în luna februarie a unei cărți albe a Ministerului Afacerilor Externe, intitulată „Politica Agresivă și Mașinațiile Imperialismului American împotriva Republicii Populare Române”. Prin aceasta Washingtonul era acuzat că luase mărturiile unor „lichele jalnice” și ale unor „unelte josnice” ale fascismului ca fiind reprezentative pentru poporul român⁷.

Al doilea eveniment care a acutizat tensiunile din cadrul legației a survenit în luna mai, când guvernul român a anunțat că SUA se fac vinovate de a fi folosit arme biologice și chimice în războiul din Coreea, mai ales în cazul prizonierilor de război din insulele Kojé și Fusan. În articolul comentat în „Agerpres”, faptele atribuite americanilor erau asociate cu ale lui Hitler și se sugera că pentru autoritățile americane, vinovate de aceste crime, un proces în genul celui de la Nürnberg ar fi fost bine nimerit⁸.

Probleme apărute în viața privată datorită disensiunilor ideologice capitalism-socialism

⁵ Adrian Gorun, Geopolitica, Geostrategie, Globalizare, (Targu-Jiu: Academica Brancusi, 2010), 112

⁶ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, Relatii romano-americeane 1940-1990, (Iasi: Institutul European, 2002), 145

⁷ Adrian Gorun, Geopolitica, Geostrategie, Globalizare, (Targu-Jiu: Academica Brancusi, 2010), 154

⁸ Against the Atrocities of Americans Imperialist Agerpres, 31 mai 1952, 2

O altă problemă care a apărut pe plan internațional, afectat și mai mult relația România - SUA, a fost în momentul în care Rica Georgescu, reprezentant al Standard Oil Compani, împreună cu soția sa au făcut o călătorie în SUA după al Doilea Război Mondial. Cei doi au încercat să se întoarcă în România la cei doi fii de acasă, însă guvernul a refuzat să-i primească în țară. Ani de-a rândul, familia Georgescu a încercat să-și recupereze copii care triau cu bunica lor⁹.

Georgescu a primit o ofertă de la legația română de la Washington, prin care i se spunea că dacă acceptă să spioneze pentru guvernul român, își va primi copii. Bineînțeles că acesta a refuzat și a cerut ajutorul președintelui Eisenhower. Georgescu a primit ajutor din partea acestuia și a multor organizații, iar după un an de tratative, acesta și-a primit cei doi băieți înapoi în vârste de 20 de ani și respectiv 15 ani. Pe data de 1 mai, familia Georgescu a făcut o vizită la Casa Albă pentru a-i mulțumii personal președintelui, în compania unui grup de reporteri și fotografi¹⁰. De asemenea au mai apărut în presa o mulțime de articole despre ceea ce se întâmpla la acea dată în România cu privire la drepturile omului, despre persecutarea evreilor și despre cei care fugiseră din țară.

Se poate spune că un merit pentru faptul că începuse să se mai îmbunătățească relațiile româno-americane i se datorau lui Gheorghiu Dej. Acesta consideră că dacă reușea să îmbunătățească relațiile cu America, această relație îl putea ajuta să-și asigure un grad mai mare de independență față de sovietici. Urmând în continuare desprinderea de Moscova, Gheorghiu Dej a aderat la recentul acord Chino - Indian cu privire la comerț și călătorie care includea un apel la neagresiune, sub forma celor „cinci principii ale coexistenței pașnice”. Acestea erau respectarea reciprocă a suveranității și integrității teritoriale, nerecurgerea la agresiune, neamestecul în treburile interne ale altor state, egalitate și avantaj reciproc și coexistență pașnică. Dej consideră aceste principii ca fiind ideale pentru obiectivele sale, motiv pentru care a și anunțat că ele vor sta de acum la baza relațiilor între România și țările comuniste și noncomuniste¹¹.

În noiembrie 1956, tratativele economice Româno-Americane de la București fuseseră curmate brusc de revoltă din Ungaria. Eforturile Washingtonului de a se folosi de intervenția Sovietică de la Budapesta ca de un instrument de propagandă nu au îmbunătățit

⁹ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relatii romano-americane 1940-1990*, (Iasi: Institutul European, 2002), 174-175

¹⁰ Articol de presa, 1 mai 1954

¹¹ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relatii romano-americane 1940-1990*, (Iasi: Institutul European, 2002), 176-177

situația. În februarie, reprezentantul SUA la Națiunile Unite i-a criticat pe sovietici pentru implicarea în afacerile interne ale Ungariei. Delegația română i-a reproșat Americii atacul împotriva Moscovei. Acest proces era, însă mai mult unul de formă decât de fond.

În noiembrie 1957, sovieticii au proclamat Declarația de la Moscova care includea: „relațiile țărilor socialiste se bazează pe principiul deplinei egalități respectului integrității teritoriale, independenței și suveranității și neamestecului în treburile interne ale altui stat (...) statele socialiste pledează, deasemenea pentru extinderea, în general, a relațiilor economice și culturale cu toate țările (...) pe baza egalității a avantajului reciproc și a neamestecului în treburile interne”¹².

Datorită acestei declarații, Gheorghiu Dej a fost foarte satisfăcut și a declarat membrilor de partid faptul că sprijină declarația de la Moscova.

Pentru prima dată de la apariția sa, NATO a privit cu interes și o anumită simpatie spre România în anul 1958 când, în urma unor acțiuni politico diplomatice inteligente, profitând de contextul favorabil generat de încheierea Tratatului de Stat cu Austria de către cele patru mari puteri învingătoare în cel De-al Doilea Război Mondial, țara noastră a realizat incredibila performanță de a determina Moscova să-și retragă trupele de pe teritoriul României¹³.

Dorința României de a face comerț cu occidentul a atras atenția Statelor Unite. În ziarele americane apăreau deja articole de senzație despre înflorirea economică de la București. „New York Times” arată că producția industrială a României se triplase față de cea din 1950. Peste câteva săptămâni, un alt articol arată că 1961 era „al doilea an consecutiv” în care România avea „cea mai dinamică economie din estul Europei”¹⁴.

În decursul aceluiași an, Hrușciiov a vizitat pe 17 iunie România. Gheorghiu Dej i-a arata liderului sovietic câteva fabrici noi. Acestuia nu i-a plăcut ce a văzut și a avertizat România că merge pe o cale greșită. Dej a susținut ideea industrializării, argumentând că marxismul propunea dezvoltarea industriei grele. Chiar dacă liderul sovietic a încercat prin mai multe mijloace să slăbească programul de industrializare al României, Dej a cerut ajutor Americii. Bucureștiul a lăsat o porțiță pentru îmbunătățirea dialogului și relațiilor cu

¹² Declarația Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste, care a avut loc la Moscova, 14-16 noiembrie 1957. Manifestul Paci.

¹³ Florian Garz, Expansiune spre est a NATO. Batalia pentru Europa, (București: Corut Pavel, 1997, 204-205

¹⁴ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, Relații romano-americane 1940-1990, (Iasi: Institutul European, 2002), 215

Washingtonul; turneul „rapsodii Române”, ansamblul românesc a susținut 56 de spectacole în orașe din SUA, timp de 11 săptămâni, acesta având un succes enorm.

Până în anul 1963, America nu semnase cu România decât două acorduri, unul cu privire la eliberarea de vize și celălalt un acord de schimb cultural, pe doi ani. Datorită nenumăratelor încercări ale lui Crawford și după aceea a lui Kennedy de a realiza acorduri între SUA și România în principal în domeniul economic, în anul 1963, la 4 august secretarul Agriculturii din SUA a vizitat România. Această vizită s-a datorat faptului că se investigase situația economică a României, stat sub protecție sovietică; situația statului era privită din punct de vedere economic foarte bine de către Statele Unite, în prim plan fiind producția industrială, care crescuse cu 15% între 1960 și 1962. Secretarul Agriculturii, Orville Freeman a fost primit de către Gheorghiu Dej într-un mod deosebit, iar prin această întâlnire cei doi au reușit să discute despre anumite metode de îmbunătățire a relațiilor economice între România și SUA.

Întrevederea dintre Dej și Freeman decursese bine, iar în urma ei se aștepta de către români ca misiunea diplomatică a Statelor Unite în România să se ridice la rang de ambasadă. După moartea lui Kennedy, eforturile Americii de a-și îmbunătăți relațiile cu România și cu Europa de Est au continuat. Pe 18 decembrie, ECRB¹⁵ a supus două lucrări spre atenția Casei Albe, una intitulată „linii directoare pentru politică comercială adoptată în relațiile cu Europa de Est” și cea de-a doua un „Program de acțiune pentru România”, singurul dosar dedicat analizei separate a unei țări. Prima lucrare trasa principii generale și un scenariu pentru dezvoltarea comerțului ca mijloc de contracarare a influenței sovietice în Europa de Est. A doua consta într-un set de propuneri specifice de negociere cu România a unor probleme comerciale sau înrudite cu comerțul. Johnson a aprobat recomandările în februarie 1964, hotărându-se să se folosească de România ca de o experiență în negocierile aflate sub influența sovietică¹⁶.

Un alt moment istoric - după cum spune Florian Garz în cartea “Expansiunea spre est a N.A.T.O.” - în evoluția societății românești postbelice care a stârnit un viu interes la Cartierul general al N.A.T.O. și în toate capitalele lumii occidentale, dar mai ales la Washington, a fost “declarația politică din 26 aprilie 1964” de la București, supranumită în mass-media din Occident “Declarația de Independență a României”. În același spirit deschis al politicii sale externe, Gheorghe Gheorghiu-Dej a hotărât să încerce să acționeze

¹⁵ The Energy Community Regulatory Board

¹⁶ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relatii romano-americe 1940-1990*, (Iasi: Institutul European, 2002), 229

ca mediator, pentru a soluționa conflictul chino-sovietic. România prefera mai curând să devină o “a treia forță” în micarea comunistă internațional decât să se situeze de o parte sau alta¹⁷.

Importanța declarativă constă în natura ei publică. În esență, era o însumare a eforturilor lui Gheorghiu-Dej de a asigura României mai multă independent față de Moscova. Declarația menționa, printre altele, conflictul chino-sovietic și “Tratatul de la Moscova” era un apel la coexistența pașnică, denuclearizare în Balcani și dezarmare mondială¹⁸.

Este de menționat faptul că după acest moment supranumit “Declarația de Independență”, toate statele membre ale N.A.T.O. “au ridicat nivelul relațiilor diplomatice cu România, pe bază de reciprocitate”¹⁹.

Bucureștiul s-a menținut pe aceeași poziție cu privire la antisovietizarea radicală a României (...) România și-a păstrat această atitudine sfidătoare față de Moscova chiar după eliminarea lui Hrușciiov din octombrie 1964. Dej era, fără îndoială încântat de schimbarea conducerii sovietice căci lupta lui cu liderul sovietic ajunsese dincolo de o confruntare ideologică și politică, o antipatie personală²⁰.

Pe 19 martie, cancerul pulmonar a pus capăt vieții lui Gheorghiu Dej, dar nu și programului „de destalinizare” a României. De fapt, participanții la funerarii au susținut succesul României pe drumul independent pe care și-l alesese, căci printre delegați se aflau Anastas Ivanovici Mikovian, din Uniunea Sovietică și Zhou Enlai, din China Comunistă. Noul șef de partid, Nicolae Ceaușescu, nu a insistat prea mult pe ideea că România avea să-și continue propriul drum către socialism (...) acesta a propus la Plenara Comitetului Central că Partidul Muncitoresc Român să-și schimbe numele în Partidul Comunist Român. Schimbarea numele nu numai că indica structura „revoluționară” a partidului, dar ridica PCR la același rang cu partidul din Uniunea Sovietică²¹.

În anul 1967, România face senzație în Europa și în lume detașându-se de „Blocul Comunist” și de linia dură a Tratatului de la Varșovia, prin stabilirea la 31 ianuarie a relațiilor diplomatice cu Republica Federală a Germaniei cu toată opoziția acerbă a

¹⁷ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relatii romano-american 1940-1990*, (Iasi: Institutul European, 2002), 231

¹⁸ Agerpres, 26 aprilie 1964, 4

¹⁹ Florian Garz, *Expansiune spre est a NATO. Batalia pentru Europa*, (Bucuresti: Corut Pavel, 1997), 205

²⁰ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relatii romano-american 1940-1990*, (Iasi: Institutul European, 2002), 250

²¹ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relatii romano-american 1940-1990*, (Iasi: Institutul European, 2002), 251

Moscovei. În aceeași perioadă, lansând chemarea cu privire la „desființarea concomitentă a blocurilor militare” din Europa și retragerea tuturor trupelor străine în interiorul granițelor naționale. România a reușit să pună pe jăratec atât Moscova cât și Washingtonul, stârnind în schimb admirația și sprijinul Parisului²².

În lună martie a anul 1967, are loc un eveniment foarte important în evoluția ulterioară a relațiilor bilaterale, noul lider român, Nicolae Ceaușescu, primindu-l excelent la București pe fostul vicepreședinte al SUA, Richard Nixon, aflat în acel moment pe punctul de a ieși definitiv din viața politică. Atitudinea regimului de la București a contrastat puternic cu cea a sovieticilor, care l-au tratat pe Nixon ca pe un simplu cetățean particular sau cu atitudinea polonezilor care pur și simplu i-au refuzat lui Nixon viză de intrare și l-au declarat persona non grata²³.

România și invazia Cehoslovaciei

Un punct culminant în evoluția relațiilor dintre România și NATO a fost intervenția militară a armatelor Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia, din 20 – 21 august 1968, la care România nu a participat. În zilele premergătoare acțiunii militare, liderul român vizitase Cehoslovacia și pe 16 august, Ceaușescu a semnat un „Tratat de prietenie și cooperare și ajutor reciproc cu Cehoslovacia”. Uimirea făcând ca 5 zile mai târziu, capitala Cehoslovaciei, Praga, să fie invadată cu trupele Uniunii Sovietice din Ungaria, Bulgaria, Polonia și Germania Democrată.

Datorită acestor întâmplări, Ceaușescu a anunțat că se vor constitui imediat „detașamente patriotice înarmate de muncitori, țărani și intelectuali”, pentru a apăra teritoriul românesc. „Poporul român nu va permite nimănui să violeze teritoriul patriei noastre”²⁴. Aceste momente au realizat apogeul lui Ceaușescu fiind un punct ireversibil pentru independența României.

Relațiile externe ale României și Vizitele

În 1968, Ceaușescu l-a primit pe Tito la Timișoara. Amândoi s-au declarat împotriva doctrinei „Suveranității Limitate”, un eufemism pentru doctrina lui Brejnev și pe 8

²² Florian Garz, *Expansiune spre est a NATO. Batalia pentru Europa*, (București: Corut Pavel, 1997), 206-207

²³ Romania – United States of America. From the Cold War to the antiterrorist coalition

²⁴ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relatii romano-americane 1940-1990*, (Iasi: Institutul European, 2002),. 268

februarie, Ceaușescu a respins categoric această doctrină ca fiind incompatibilă cu marxism-leninismul.

Ceaușescu știa că Nixon avea o „slăbiciune” față de România și de aceea l-a invitat în 1969 să mai realizeze o vizită în București asemenea celei din 1967. Acesta refuzase invitația României, categoric aceasta nefiind centrul lumi pentru că la orice invitație, președintele Nixon să o poată onora.

La venirea la putere, Nixon a solicitat premierului sovietic, Alexei Kosighin să-l sprijine să pună capăt războiului din Vietnam. Deoarece sovieticii tergiversau și nu intenționau să ajute SUA să pună capta războiului, Nixon s-a gândit să-i „răspundă” Moscovei acceptând invitația pe care o adresase mai de mult Ceaușescu. Președintele își amintea cu plăcere de ultima vizită pe care o făcuse și pe 28 iunie 1969 și-a făcut publică dorința de a vizita România. Pe 2 august Nixon a fost întâmpinat de Ceaușescu la aeroport cu o gardă de onoare și cu 21 de salve de artilerie. Cei 2 și-au susținut discursurile, președintele SUA, subliniind faptul că el a fost primul președinte american care a făcut o vizită într-o țară socialistă.

Pe data de 3 august, în timpul vizitei lui Nixon, în compania lui Ceaușescu a diverselor clădiri și piețe, negociatorii SUA și ai României s-au pus de acord că cele două state să înființeze câte o bibliotecă a fiecărei națiuni în cealaltă. Spre exemplu, biblioteca română din New York City și biblioteca americană din București,

Această vizită a iscat ample comentarii în mare parte favorabile în presa americană.

Ceaușescu în vizită în America

Datorită ploilor torențiale din luna mai 1970, milioane de hectare de pământ agricol al României a fost distrus. Ca răspuns imediat la acest dezastru au venit Statele Unite care au sprijinit statul Român prin acordarea de fonduri de ajutorare în valoare de 11, 5 milioane de dolari.

În anul 1971, Ceaușescu a semnat la Moscova „Tratatul Romano - Sovietic de Prietenie, Cooperare și Ajutor Reciproc”, acest tratat a reliefat situația României în relațiile internaționale, care erau bazate pe egalitate, neamestec în treburile interne și independență națională. Eforturile liderului român de a îmbunătăți relațiile cu SUA, nu au fost diminuate de Tratatul tocmai încheiat cu Moscova.

În data de 13 octombrie 1970, Ceaușescu a ajuns în America, la New York. Timp de două săptămâni acesta a vizitat diverse orașe precum Detroit și California, și s-a întâlnit cu diverși directori de firme precum Combustion Engineering și Dow Chemical. În această perioadă Ceaușescu a ținut un discurs la New York și nu a omis să vorbească de acordarea „clauzei” și de dorința acestuia de a lărgi comerțul româno-american. Doleanțele liderului român erau împărtășite și de secretarii Rogers și Stans care au trimis președintelui, în vederea dezvoltării comerțului București - Washington, mai multe note diplomatice.

În data de 26 octombrie, Ceaușescu a mers la Casa Albă pentru o întrevedere cu Nixon. La această întâlnire, fiecare președinte și-a exprimat doleanțele, liderul american expunându-și problemele cu privire la Beijing, iar liderul român susținea faptul că dorea lărgirea comerțului între cele două țări și asigurarea „Clauzei Națiunii cele mai favorizate”. Ceaușescu a fost felicitat de către Nixon pentru faptul că acesta a fost primul președinte român care a vizitat America.

Politica externă a României

La 2 decembrie 1972, la Cluj s-a realizat o expoziție americană denumită „Tehnologie educațională – USA”, care în decursul a 16 zile aceasta a fost vizitată de 70 de mii de români. Pe data de 17 decembrie, România a fost prima țară din statele aflate sub corola sovietică care s-a afiliat la FMI (Fondul Monetar Internațional) și la Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD). Odată cu aderarea la FMI, România era scutită de sancțiunile impuse de americani cu privire la „legea neachitării datoriilor” din 1934, care fusese amendată. În prim plan, această lege interzicea acordul de împrumuturi țărilor care erau datoare SUA, chiar și cele din primul război mondial. Datorită faptului că România era una dintre țările membre ale FMI, era scutită de sancțiuni.

În decursul aceleiași zile, România și SUA au semnat un acord pentru 2 ani, care prevedea diverse acțiuni de cooperare și schimburi în domeniile științei, culturii, învățământului și tehnologiei până în anul 1974.

Ceaușescu la Washington

După mai multe evenimente care au avut loc până în 1974, în cadrul administrației Nixon, Ceaușescu este invitat la Washington la 4 decembrie. Președintele român dorea să

discute despre „Clauza națiunii celei mai favorizată” dar și posibilitatea unui acord pe termen lung denumit „Long-term agreement” între România și America.

Datorită eforturilor realizate de Ceaușescu pentru „Clauză”, l-au determinat pe Peter Frelinghuysen să declare faptul că România era îndreptățită să beneficieze de acea „Clauză”. În decursul primei zile a vizitei lui Ceaușescu, s-au semnat 4 acorduri cu privire la impozitul pe venituri, la dreptul de pescuit în partea de vest a Atlanticului Central, la continuarea și lărgirea serviciilor prestate de compania Pan American World Airways și permitea liniilor Tarom să presteze servicii pentru New York și la semnarea unui acord între Camera de Comerț a SUA și Camera de Comerț și Industrie a României.

A doua zi, cei doi președinți au semnat o „declarație comună de principiu” care prevedea ca ambele țări se puneau de acord să încurajeze cooperarea industrială științifică și tehnică, cât și cercetarea. Până la întoarcerea lui Ceaușescu în țară, pe 7 decembrie, acesta s-a mai întâlnit cu diverși oameni de afaceri ai Statelor Unite.

Datoriile externe ale României

Economia românească era într-un moment de cumpănă în perioada anilor `70 - `80. La începutul anilor `70, Bucureștiul realizase împrumuturi de pe piețe financiare și guvernamentale din Occident pentru a putea să finanțeze o industrializare rapidă.

În anul 1980, 69% din datoriile în valută făcute de România erau către creditorii comerciali. Faptul că se făcuse trecerea de la împrumuturile guvernamentale la cele comerciale, indica o gravă problemă, în primul rând datorită faptului că termenul este mai mic și dobânda mai mare, cu deosebire de împrumuturile oficiale. Până la sfârșitul anului 1980, un procent aproximativ de 43% din datoriile comerciale, trebuiau achitate în termen de 1 an. România era dependentă de importul cu energie și materii prime, iar fără acestea nu putea exporta produse finite sau agricole către Occident.

În 1979, România avea o datorie externă de 6,7 miliarde de dolari. Pentru a acoperi cheltuielile Bucureștiul s-a împrumutat din nou făcând împrumuturi comerciale, astfel datoria ajungând la 10,3 miliarde de dolari. În 1980 s-a făcut un nou împrumut dar de data asta erau împrumuturi guvernamentale. Pentru echilibrare a balanței de plăți deficitare, Ceaușescu a apelat la CAER, pentru o lărgire a comerțului.

Reagan și relațiile Româno-Americane

Ronald Reagan a fost investit în funcția de președinte pe 20 ianuarie 1981. În conducerea administrativă de la București era încântată de alegerea lui Reagan, deoarece românii considerau că republicanilor le plăcea România precum lui Nixon și Ford care vizitaseră țara, contrar lui Carter.

Relațiile României cu Statele Unite nu au putut evolua prea mult în timpul acestei noi administrații deoarece Reagan a fost împușcat pe 30 martie 1981 dar acesta s-a refăcut, iar la 11 aprilie a ieșit din spital. În luna mai, România a încheiat contracte cu o mulțime de companii americane. Delegația străină a SUA era interesată de dezvoltarea României pe plan industrial în aviație, pe planul construcției aparatelor de zbor civile.

„Redresarea” economică României

Deși „Clauza națiunii celei mai favorizate” pentru România fusese prelungită până în iulie 1983, datorită susținerii României din partea administrației americane, acest lucru începea să se schimbe să i se suspende statului Român „clauza” deoarece acesta încălca drepturile și libertățile oamenilor. Un motiv esențial pentru acest declin era faptul că Ceaușescu promova cultul personalității. Acesta aresta și chiar încarcera tot disidenții pentru o mulțime de „infrațiuni”, acestea însemnând chiar și vinderea de biblii.

Un alt motiv pentru care imaginea României ca țara responsabilă care susținea drepturile omului se schimbă, era faptul venirii lui Gorbaciov ca secretar general PCUS care susținea dezarmarea, destinderea și pacea în lumea, iar România avea să se schimbe.

În septembrie 1983, vicepreședintele Bush a vizitat România și Ungaria unde la București a avut întrevederi cu Ceaușescu și cu demnitari de la guvern. Discuțiile se axau pe importanța drepturilor omului, iar președintele Statelor Unite susținea că e timpul să existe și fapte nu numai cuvinte, pentru ca idealurile de la Helsinki și Madrid să fie realizate în prim plan fiind libertățile omului și emigrarea.

Deși existau opinii diferite în administrația Bush, cu privire la relaționarea Americii cu România, datorită faptului că președintele României era puțin interesat de drepturile și libertățile omului sau de libertatea de alegere religioasă. După ce Bush părăsea România acesta a făcut o escală la Viena unde a făcut prima declarație publică ce privea politică care era adoptată de administrație față de Europa de Est. A mai precizat că va menține relațiile

cu România mai strânse, relații economice, politice și culturale, față de Bulgaria și Cehoslovacia care continuau să încalce drepturile omului.

Ceaușescu dorea o extindere a comerțului, dar nu cu privire la mărirea importurilor. Planurile economice ale acestuia vizau aplicarea unui sistem nou de remunerare al muncitorilor. Spre sfârșitul aceluiași an, guvernul a făcut apel pentru reducerea cu 50% a consumului de energie electrică. Creșterea foarte rapidă a excedentului comercial era un punct important și foarte îngrijorător pe Piața Comună.

Cultul personalității și respectarea drepturilor omului

În anul 1985, adulația pentru președinte a proliferat. Cultul personalității lui Ceaușescu părea să nu se sfârșească. Acesta era singurul conducător aflat la putere dinainte de 1965. El nu avea de ce să se teamă deoarece avea obiceiul de rotație al membrilor partidelor și nu numai. Singurele excepții de la aceste reguli erau soția sa și fiul lor Nicu.

La împlinirea a 20 de ani de când acesta ajunsese la putere, acesta a ținut un discurs prin care s-a numit ca fiind „fiu al poporului” care a făcut și va continua să facă tot posibilul pentru a promova țara cât mai bine posibil și că va lucra și zi și noapte pentru popor, susținând idealurile societății comuniste și socialiste pentru poporul român.

Datorită acestor cuvinte, poporul român era profund impresionat deoarece crede în cuvintele liderului, acelea în a-și atinge țelurile pentru binele poporului. Problema cea mai gravă pe care o urmărea și SUA a fost refuzul României de a permite desfășurarea activității grupurilor religioase nerecunoscute de Departamentul Guvernamental al Cultelor. În plus, decizia guvernului Român de a distruge bisericile i-a înfuriat pe credincioși.

Printre hotărârile guvernului cu privire la distrugerea de biserici se aflau: mănăstirea Vacaret care fusese construită în 1724 și mănăstirea Mihai Vodă din 1591.

Chiar singurul reprezentat al administrației americane care venise să pledeze pentru că România să aibă recomandarea prezidențială a recunoscut faptul că libertățile oamenilor erau foarte limitate și că drepturile religioase erau de asemenea foarte inegală. Pentru susținerea din partea reprezentanților pentru continuare „Clauzei”, s-a atras atenția asupra îmbunătățirii politicii externe și a emigrării.

Respingerea Clauzei Națiunii celei mai favorizate de către Ceaușescu

După aniversarea de 70 de ani, Ceaușescu a acordat cea de-a 17 amnistie prin care toți deținuții care erau închiși până în 10 ani erau eliberați, iar pedepsele mai mari de 10 ani fiind reduse la jumătate, iar închisoarea pe viață, a fost redusă la 20 de ani de închisoare.

La 5 februarie 1985, Whitehead a ajuns la București la cererea lui Reagan pe parcursul vizitei acestuia în România, a fost profund dezamăgit cu privire la drepturile omului, pentru faptul că acestea erau încălcate. După această vizită, Ceaușescu a înțeles că ceea ce prevedea menținerea „Clauzei” se referea la creștini, unguri și evrei, de aceea președintele român a susținut faptul că această Clauză are o limită; Ceaușescu a comunicat Americii ca nu mai solicită Clauza dar că prin aceasta nu dorea afectarea relațiilor și acordurilor cu Washingtonul.

Timp de un an și jumătate nu s-a mai petrecut absolut nimic demn de a fi deconsemnat din punctul de vedere al cercetătorilor și autorilor care studiau situația României.

La 25 decembrie 1989, ziarele și radioul trâmbițau aceeași știre, faptul că Nicolae și Elena Ceaușescu au murit, știre care a fost confirmată și de televiziune. Cei doi au fost împușcați după ce au avut parte de un proces militar pripit. România fără Ceaușescu era o Românie a posibilităților.

BIBLIOGRAFIE

1. **Atanasiu Teodor (coord.)**, *Romania – NATO. Tratatate Fundamentale*, Bucuresti: Editura Militara, 2006;
2. **Berstein, Serge; Milza, Pierre**; *Istoria Europei*, Iasi: Institutul European, 1988;
3. **Brzezinski, Zbigniew**; *A doua șansă*, Ed. Antet, București, 2007;
4. **Fidler, Jiri; Mores, Petr**; *Istoria NATO*, Iasi: Institutul European, 2005;
5. **Gaddis, John Lewis**; *Războiul Rece*, Bucuresti: RAO, 2009;
6. **Gaddis, John Lewis**; *The long peace*, Oxford University Press, 1989;
7. **Garz, Florin**; *Renasterea Europei*, Bucuresti: Odeon, 1999;
8. **Garz, Florian**; *Expansiune spre est a NATO. Batalia pentru Europa*, Bucuresti: Corut Pavel, 1997 ;
9. **Gorun, Adrian**; *Geopolitica, Geostrategie, Globalizare*, Targu-Jiu: Academica Brancusi, 2010;
10. **Harrington, Joseph F.; Courtney, Bruce J.**; *Relatii romano-americeane 1940-1990*, Iasi: Institutul European, 2002;
11. **Kissinger, Henry**; *Diplomatia*, Bucuresti: ALL, 2010;

EGUMENII MĂNĂSTIRII MOLDOVIȚA ÎN SECOLUL AL XV-LEA**Iulian Marcel CIUBOTARU*****ABSTRACT**

THE PAPER CANVASSES KUDOS PERSONALITIES, EXPONENT OF RELIGIOUS MANIFESTATIONS IN MEDIEVAL MOLDAVIA. ABBOTS BASIL AND ATHANASIOS OF MOLDOVITZA, THE DISCURSIVE FOCAL POINT, MATERIALISE EQUALLY SIGNIFICANT INDIVIDUALITIES QUA REFERENCE TIME MOLDAVIAN MONASTICISM. UNIMPARED TESTIMONIAL CONCURS VIA THEIR ADVERT THROUGHOUT FURTHER THAN OFFICE DOCUMENTS, PROFOUNDLY WITHIN MULTIPLE CULTURAL AND RELIGIOUS ACCOMPLISHMENTS. PRESERVATION OF THE 1484 HOLLY EPITAPHIOS CONSTITUTES NOT THE SOLE ILLUSTRATION, HENCE. A SURVEY ON SPECIFIC CHRONOLOGY, EXIGOUSLY AND NEBULOUSLY EXAMINED BY ROMANIAN HISTORIOGRAPHERS, IS CONDUCTED .

KEYWORDS: MOLDOVIȚA, ABBOTS, BASIL, ATHANASIOS, MEDIEVAL MONASTICISM

Prima listă cronologică cu egumenii unei mănăstiri din Moldova a fost întocmită la 1850 de către ieromonahul Sevastian Georgescu¹, egumen al Mănăstirii Putna. Această listă cuprindea egumenii necropolei ștefaniene până în momentul alcătuirii ei, fiind realizată pe baza documentelor ce au fost cunoscute autorului. Departe de a fi un text complet, acesta se remarcă prin „sporadicitatea”² datelor oferite. Ulterior, ea a fost continuată și completată până la 1898 de către alții, rămânând un important document, atât din punctul de vedere al conținutului³, cât și al inițiativei, văzută

* Masterand al Facultății de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

¹ Ierodiacon Teofilact Ciobîcă, *Contribuții la istoria Mănăstirii Putna. Egumenii*, în “Teologie și viață”, II, 1992, nr. 8-10, p. 127; Ieromonah Dosoftei Dijmărescu, *Egumeni ai mănăstirii Putna din secolele XVIII-XX. Chipuri și morminte*, în “Analele Putnei”, III, 2007, 1, p. 63.

² Ierodiacon Teofilact Ciobîcă, *op. cit.*, p. 127.

³ Sevastian Georgescu a identificat pentru perioada 1469-1859 42 de stareți, numărul lor cunoscut astăzi pentru aceeași perioadă fiind de 56 - *Ibidem*.

ca preocupare sistematică de a cunoaște trecutul bisericesc al românilor. Asemenea preocupări trebuie să fi existat în Moldova și înainte de secolul al XIX-lea, ele fiind necesare pentru a completa pomelnicele unor comunități monastice, așa cum este cazul unui asemenea text privitor la Mănăstirea Voroneț⁴, tradus din slavonă de către arhimandritul Vartolemei Mazereanu la 1775 și publicat de curând.

Astfel de liste, vizând mănăstirile moldovene din secolul al XV-lea au fost alcătuite apoi de către părintele D. Dan⁵ sau ierodiaconul Teofilact Ciobîcă⁶ pentru Mănăstirea Putna, de Ioan Ivan și Scarlat Porcescu pentru Mănăstirea Neamț⁷, precum și de același diacon Ioan Ivan pentru Mănăstirea Bistrița⁸.

Nu cunosc să existe în momentul de față liste critice alcătuite cu egumenii mănăstirilor Probota, Voroneț, Humor sau Dobrovăț, deși unora dintre lăcașurile amintite le-au fost închinată monografii⁹ chiar de la începutul secolului trecut. Informațiile sărace existente în cele mai multe din cazuri au rolul de a descuraja astfel de inițiative, deși utilitatea lor a fost semnalată încă din 1987 de către istoricul Ștefan S. Gorovei¹⁰.

În textul de față doresc să analizez pe baza tuturor categoriilor de izvoare păstrate egumenii Moldoviței din veacul al XV-lea, deși informațiile documentare privitoare la acest subiect sunt extrem de sărace. O listă privitoare la egumenii acestei mănăstiri a fost întocmită în 1933 de către Alexandru Bocănețu¹¹, într-o manieră destul de sumară, fără a oferi informații suplimentare. Și înainte de acest an trebuie să fi existat cel puțin încă o preocupare de acest fel, cel mai probabil pentru a fi inclusă în Pomelnicul mănăstirii,

⁴ Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, *Pomelnicul Mănăstirii Voroneț. Studiu și text*, în „Analele Putnei”, IV, 2008, 2, p. 133.

⁵ Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1905, p. 116 și urm.

⁶ Ierodiacon Teofilact Ciobîcă, *op. cit.*, pp. 91-146.

⁷ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, cu un cuvânt înainte de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iași, 1981, p. 283 și urm.

⁸ Ioan Ivan, *Stareți ai mănăstirii Bistrița și ierarhi cu metania din această mănăstire*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LX, nr. 10-12, octombrie-decembrie, 1984, pp. 805-819.

⁹ Privitor la monografiile mănăstirilor amintite, am consultat următoarele lucrări: N. Ghika-Budești, G. Balș, *Mănăstirea Probota*, cu 63 de planșe și ilustrațiuni, București, 1909, 57 de pagini format A4; Tereza Sinigalia, Voica Maria Pușcașu, *Mănăstirea Probota*, Editura Meridiane, București, 2000, 95 pagini; Ștefan Balș, *Mănăstirea Humor*, ediția a II-a, București, Editura Meridiane, 1967, 59 pagini; Ion I. Solcanu, Pr. Costache Buzdugan, *Biserica Voroneț*, cu un cuvânt înainte de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Mănăstirea Neamț, 1984, 96 pagini; Vasile Drăguț, *Dobrovăț*, Editura Meridiane, București, 1984, 55 de pagini A4+86 de planșe.

¹⁰ Ștefan S. Gorovei, *Note și îndreptări pentru istoria Mitropoliei Moldovei*, II, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LXIII, nr. 6, noiembrie-decembrie, 1987, p. 69.

¹¹ Al. Bocănețu, *Mănăstirea Moldovița*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1933, pp. 62-65.

tradus în același an în care a fost tradus și Pomelnicul Voronețului, respectiv 1775, de către același Vartolomei Mazereanu. Manuscrisul pomelnicului Moldoviței se păstrează astăzi la Biblioteca Academiei Române purtând cota numărul 921¹². Acesta va putea fi valorificat pe viitor și din acest punct de vedere. Cu excepția lui Al. Bocănețu, ceilalți istorici care au realizat monografiile închinată acestei vechi¹³ mănăstiri, nu au abordat acest aspect¹⁴, deși egumenii unei mănăstiri reprezintă unul din cele mai interesante segmente din istoria unui așezământ monastic.

1. Vasilie

Primul egumen al acestei mănăstiri atestat în izvoarele istorice este Vasilie, amintit într-un document păstrat într-o copie târzie, redactată în limba germană. Data emiterii acestui act este 14 aprilie, anul fiind stabilit de editorii colecției *Documenta Romaniae Historica* între 1419-1421¹⁵. Prin acest act, Alexandru cel Bun întărește acestei mănăstiri satul Vaculinți și seliștea lui Zîrnă, dăruite de către soția sa, răposata Ana, înainte de a muri.

Despre egumenul Vasilie¹⁶ s-a scris puțin, iar trimerile la viața și activitatea lui au vizat în special informații cu caracter patristic¹⁷. Opiniile care plasează nașterea sa în jurul

¹² Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, *op. cit.*, p. 91, nota 5. Comentarii pe baza conținutului unui pomelnic al Moldoviței (datând din 1644), au fost realizate de Victor Brătulescu, *Pomelnicul triptic de la Mănăstirea Moldovița*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XXXIX, nr. 7-8, iulie-august, 1963, pp. 530-545.

¹³ Prima atestare scrisă a Mănăstirii Moldovița datează din 31 octombrie 1402 – *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova, vol. I (1384-1448), întocmit de Constantin Cihodaru, Ioan Caproșu și Leon Șimanschi, Editura Academiei Republicii Socialiste Romania, București, 1975, nr. 16, p. 23 ; Mircea Păcurariu, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002, p. 90; Prima biserică din zid a mănăstirii a fost zidită de către Alexandru cel Bun - I. Lupaș, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1934, p. 37, actuala biserică fiind ridicată din inițiativa lui Petru Rareș, în 1532, așa cum ne informează pisania așezată pe zidul exterior de miazăzi al pridvorului - G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacul al XVI-lea. 1527-1582*, cu un rezumat în limba franceză, București, 1928, p. 36;

Pentru privilegiile acordate de domnia secolului al XV-lea și începutul celui următor acestui lăcaș monahal, a se vedea Teodor Balan, *Mănăstirea lui Alexandru cel Bun de la Moldovița*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei” anul XXXIX, nr. 7-8, iulie-august 1963, nr. 13, pp. 418-427.

¹⁴ Ștefan Balș, Corina Nicolescu, *Mănăstirea Moldovița*, București, Editura Tehnică, 1958, 127 pagini; Departe de a fi o monografie, cât mai degrabă un „mic îndreptar”, lucrarea Corinei Nicolescu, *Mănăstirea Moldovița*, Editura Meridiane, București, 1965, 58 pagini, nu abordează nici ea acest aspect.

¹⁵ *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova, vol. I, nr. 46, p. 66.

¹⁶ *Ibidem*. Probabil că la acest monah face referire Mircea Păcurariu, în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Iași, Editura Trinitas, 2004, p. 340, atunci când vorbește despre existența Sfântului Vasile de la Moldovița, pe care-l plasează cu probabilitate în secolul XV, fiind singurul ierarh de la Moldovița cu acest nume care apare în documentele emise de cancelaria Moldovei în acest secol.

¹⁷ Constantin Cojocaru, *Spiritualitatea ortodoxă moldovenească în prima jumătate a secolului al XV-lea. Mănăstirea Moldovița*, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, X, 2006-2007, p. 189.

anului 1370 iar moartea spre sfârșitul deceniului cinci al secolului al XV-lea¹⁸ nu pot fi susținute documentar. Recent, părintele Constantin Cojocaru, bazându-se pe o bună cunoaștere a istoriografiei problemei, emite opinii atrăgătoare în legătură cu acest personaj. El crede, de exemplu, că Vasilie este unul din ieromonahii care a făcut parte din delegația lui Alexandru cel Bun trimisă la Constantinopol în 1401, sau că acesta a practicat isihasmul la Sfântul Munte, la Târnovo și la Mănăstirea Studion, aducând de acolo, împreună cu ucenicii lui, o bogată colecție de sbornice isihaste¹⁹. Aceste opinii, după cum le catalogam anterior, atrăgătoare, nu reprezintă decât simple ipoteze, nefiind înregistrate de sursele istorice.

Privitor la autoritatea egumenului Moldoviței din vremea lui Alexandru cel Bun, Nicolae Iorga aprecia că acesta trebuie să fi fost „un fel de Vlădică fără hirotonisire al preoților din toate satele ce alcătuiau marele domeniu al mănăstirii”²⁰.

2. Anastasie

Prima dată, Anastasie apare în izvoarele de cancelarie, ca martor în Sfatul Domnesc, la 12 septembrie 1464²¹, ocazie cu care Ștefan cel Mare întărește pisarului Tador Prodan satul Greci, situat pe Siret, cumpărat de la mitropolitul Sucevei, chir Teoctist. El este poziționat după popa Ioasaf de la Neamț²², nimeni altul decât viitorul egumen al principalei ctitorii ștefaniene, și înainte de popa Stahie de la Pobrata. De altfel, acești egumeni, alături de Teodor de la Bistrița și de ierarhul Tarasie al Romanului sunt singurii reprezentanți ai Bisericii în Sfatul Domnesc de la această dată. Acest fapt denotă că aceștia constituiau personaje cu cea mai mare importanță din mediul monahal moldovenesc.

¹⁸ Ioan Ivan, *Cuviosul Vasile la Moldovița*, în *Sfinți români și apărători ai legii strămoșești*, lucrare alcătuită din încredințarea Sfântului Sinod sub directa purtare de grijă a Î. P. S. Nestor, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul BOR, Editura IBMBOR, București, 1987, pp. 306-310.

¹⁹ Constantin Cojocaru, *op. cit.*, pp. 188-197. De asemenea, autorul propune o identificare a mormântului acestui egumen, al cărui trup a existat nestruciat la Moldovița, până spre jumătatea secolului XV, când a avut loc invazia hoardelor tătare în Moldova.

²⁰ N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ediție îngrijită de Mihaela Paraschiv, Iași, Editura Junimea, 2001, p. 63.

²¹ *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova, vol. II (1449-1486), întocmit de Leon Șimanschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, nr. 123, pp. 176-178.

²² Această apariție a lui Ioasaf în calitatea de egumen la Neamț este singura de acest fel, el fiind ulterior amintit în actele interne de numeroase ori, însă în calitatea de egumen al Mănăstirii Putna. În documentul de față numele lui Ioasaf apare scris greșit, anume *lasaf*.

Evident, succesiunea personajelor amintite nu este întâmplătoare. După nominalizarea episcopului de Roman s-a trecut la cea a arhimandritului de la Bistrița²³, necropolă a lui Alexandru cel Bun și una din primele mănăstiri din Moldova.

Următoare apariție în izvoarele cancelariei Moldovei a egumenului Anastasie se petrece la data de la 8 ianuarie 1473, atunci când Ștefan cel Mare dăruiește acestei mănăstiri satul Sîngureni din ținutul Chigheci, poiana lui Brumar, cu trei fântâni, la obârșia Suhăi, un loc de prisacă unde a fost prisaca lui Brumar, iezerele Blisceatul, Bliscețelul, Budoele și Secriiul, pe Prut, mai multe gârle, dar și satul Bălțați, aflat la Cârliștura. De asemenea, îi întărește jumătate din satul Ostăpceani, mai exact partea de sus, situat în ținutul Iași, pe care i-a dăruit-o Ivașco Armencici²⁴.

Anastasie era egumen al Moldovei și cincisprezece ani mai târziu, întrucât la 12 martie 1488 este din nou amintit, în uricul prin care același voievod dăruia Moldovei jumătate din satul Dvorăște, situat pe Siret, „pentru a noastră sănătate și mântuire, și pentru sănătate și mântuire fiilor noștri”²⁵. Anastasie este numit în acest act nu doar egumen, ci și *rugător al voievodului*. În sfârșit, ultima apariție a acestui personaj în documentele de cancelarie se petrece la 16 martie 1490, când Anastasie vine însoțit de o parte din monahii de la mănăstirea căreia îi era întâistător, în fața lui Ștefan cel Mare, pentru a dăruia domnului prisaca Comarna, situată în braniștea de la Bohotin, în schimbul a cinci fălci de vie situate în dealul Hârlăului²⁶. După această dată egumenul Anastasie nu mai apare în documente. Urmașul său în funcția de egumen, Ioasaf, este amintit abia pe 26 august 1503²⁷. Din acest motiv este greu de precizat momentul morții egumenului Anastasie, deși el a fost apreciat ca fiind corespunzător anului 1490²⁸.

Nu știu care sunt sursele celor care afirmă că acest egumen a condus Mănăstirea de la Moldovița între cca. 1462 și 1490²⁹, din moment ce documentele nu precizează nimic

²³ Deși în acest act nu poartă acest titlu, Teodor al Bistriței apare ca arhimandrit la 3 februarie 1467-vezi *Ibidem*, nr. 146, p. 212.

²⁴ *Ibidem*, nr. 189, pp 281-283.

²⁵ Documenta Romaniae Historica, A, vol. III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, nr. 31. pp. 50-51.

²⁶ *Ibidem*, nr. 75, pp. 145-147.

²⁷ *Ibidem*, nr. 288, pp. 511-513; vezi și *Documente privind istoria României, veacul XVI, A. Moldova, vol. I (1501-1550)*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953, nr. 29, pp. 31-32.

²⁸ Ștefan Balș, Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 17.

²⁹ *Ibidem*; Emil Turdeanu, *Manuscrise slave din domnia lui Ștefan cel Mare*, extras din „Cercetări literare”, V, București, Imprimeria Națională, 1943, p. 22; Unii autori plasează în mod surprinzător egumenia lui Anastasie între 1488-1490! - vezi Gheorghe I. Moiescu, Ștefan Lupșa, Alexandru Filipașcu, *Istoria Bisericii Române. Manual pentru institutelor teologice*, vol. I (-1632), tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu

privitor la acest aspect. Cele patru urice în care este amintit numele acestui personaj sunt, din fericire, disparate din punct de vedere cronologic, motiv pentru care putem presupune anii de egumenie ai lui Anastasie, deși limita inferioară propusă pentru începutul egumeniei acestui personaj este pur orientativă. Așa cum s-a observat, documentele în cauză au fost emise între 12 septembrie 1464 și 16 martie 1490, acest fapt constituind o dovadă clară a faptului că Anastasie a fost întâistător obștii monahale de la Moldovița cel puțin 26 de ani.

Este puțin probabil ca acest egumen să fi fost succesorul direct al Cuviosului Vasile, despre care a fost vorba ceva mai sus. Nu cred că o astfel de opinie poate fi susținută, deși a fost enunțată³⁰, întrucât datele istorice care îi separă pe cei doi sunt destul de îndepărtate.

*

Cu excepția actelor de cancelarie, numele acestui egumen apare și pe alte obiecte, destinate serviciului religios. Primul dintre ele, care dovedește nu doar calitatea de copist a lui Anastasie, ci de iscusit cărturar, este un Minei pe ianuarie scris în 1466, cel mai probabil chiar de către acest egumen. Însemnarea de la fila 72 este următoarea:

"În anul 6974<1466> s-a scris această carte și s-a sfârșit în luna decembrie 23. Anastasie arh[imandrit]"³¹.

Așa cum observa Valentina Pelin, o astfel de îndeletnicire era anevoioasă dar și onorabilă³². Din acest motiv munca acestor oameni a fost mereu apreciată, așa cum denotă o însemnare târzie din secolul al XVIII-lea, scrisă pe același manuscris. Deși din aceasta se păstrează doar începutul, conținutul lui demonstrează cinstea de care se bucurau copiii în epocă³³.

binecuvântarea Prea Fericitului Justinian, Patriarhul României, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1957, p. 275.

³⁰ Ioan Ivan, *Cuviosul Vasile de la Moldovița*, p. 306, nota 1.

³¹ *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din vremea lui Ștefan cel Mare*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, pp. 440-441; Valentina Pelin, *Manuscrise din domnia lui Ștefan cel Mare (II)*, în „Analele Putnei”, IV, 2008, 2, p. 253; I. Iufu, *Mănăstirea Moldovița - centru important din perioada culturii române în limba slavă (sec. XV - XVIII)*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XXXIX, nr. 7-8, iulie-august 1963, nr. 13, p. 433.

³² Valentina Pelin, *Manuscrise din domnia lui Ștefan cel Mare (I)*, în „Analele Putnei”, III, 2007, 2, p. 106.

³³ Redau această însemnare, deși nu are legătură directă cu egumenul Anastasie:

„Această sfântă carte, anume Minei a Sfintei Mănăstiri Moldovița, den Sfinții Părinți scrisă, care să ostene zioa și noaptea în lucrări, ca să aibă pomenire vecinică cine a rămânea pă urma lor. Cî atâta bogăție avea, că nu...” - *Eadem, Manuscrise din domnia lui Ștefan cel Mare (II)*, p. 253; I. Iufu, *op. cit.*, nr. 13, p. 434.

Ceea ce atrage atenția în prima însemnare redată este titlul purtat de către acest Anastasie. Dacă în cele patru urice în care apare numele egumenului de la Moldovița, acesta este numit *popa* Anastasie sau *rugătorul nostru*, în însemnarea din 1466 el apare ca *arhimandrit*. Trebuie precizat că însemnarea este incompletă, din ultimul cuvânt fiind scris doar partea de început, respectiv *arh*, completarea fiind făcută de traducătorii secolului trecut. Este motivul pentru care nu putem ști dacă Anastasie a purtat titulatura de *arhimandrit*, începutul termenului putând desemna la fel de bine și un arhidiacon, caz în care celebrul copist nu mai poate fi identificat cu egumenul Moldoviței, ci cu monah învățat al acestei obști monahale.

Alte opt minee din aceeași serie, pe lunile septembrie, octombrie, noiembrie, februarie, aprilie, mai, iunie și iulie, scrise în aceeași perioadă au fost atribuite de toți cercetătorii manuscriselor din epoca ștefaniană aceluiași Anastasie³⁴. În cazul tuturor celor nouă manuscrise păstrate, ortografia folosită este medio-bulgară, scrierea semiuncială, ornamentele au frontspicii din cercuri înlănțuite în chinovar, hârtia are, cu puține diferențe, același filigran. La acestea se adaugă faptul că legătura acestor volume a fost realizată în lemn și piele, deși partea exterioară a Mineiului pe noiembrie a fost reînnoită³⁵. Colecția completă trebuie să fi fost de doisprezece, cele nouă manuscrise păstrate fiind expresia fericită a ceea ce trebuie să fi însemnat la vremea respectivă scriptoriul unei mănăstiri.

O însemnarea de pe o broderie din 1484, mai exact de pe un aer (**fig. 1**), oferă o altă mărturie despre egumenul Anastasie. Acest obiect liturgic, de dimensiuni considerabile (0,69 m lungime-0,65m lățime), este un vâl de procesiune caracterizat prin simplitate, cu un contur al personajelor elegant și bine proporționat. Coloritul „proaspăt și cald”³⁶, așa cum a fost apreciat, alături de îngerii brodați cu fir de aur, fac din această broderie o veritabilă operă de artă. Faptul că este singura realizare suprabrodată din broderia

³⁴ Valentina Pelin, *Manuscrise din domnia lui Ștefan cel Mare (II)*, pp. 300-303, nr. 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53; Emil Turdeanu nu știa în 1943 despre existența acestor opt manuscrise, din moment ce afirma că „din șirul celor 12 minee s-a descoperit numai volumul pe luna Ianuarie” - E. Turdeanu, *op. cit.*, p. 110; I. Iufu afirmă următoarele privitor la această colecție de minee: „mineiul scris de Anastasie, starețul Moldoviței, în anul 1466 (Nr. 13) este identic prin grafie și prin filigrane (secera și tridentul), cu cea mai mare parte a mineiilor din sec. al XV-lea” - I. Iufu, *op. cit.*, p. 448. Puțin mai încolo, același autor atribuie lui Anastasie doar mineele pe lunile octombrie (având în catalogul întocmit de el nr. 8, pp. 431-432), mai (nr. 11, p. 433), iunie (nr. 20, p. 436), februarie (nr. 21, p. 437) și noiembrie (nr. 24, p. 438); În spiritul aceleiași idei, însă fără a-și argumenta opinia, Mircea Păcurariu crede că doar cinci (din cele opt minee) au fost scrise de egumenul Anastasie - Mircea Păcurariu, *op. cit.*, 2004, p. 369.

³⁵ Valentina Pelin, *Manuscrise din domnia lui Ștefan cel Mare (II)*, p. 253 A se vedea caracteristicile „tehnice” ale fiecărui manuscris în parte, uimitor de asemănătoare cu ale celorlalte.

³⁶ Ștefan Balș, Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 17.

moldovenească³⁷, clasează această piesă în categoria unicateilor, situație la care a contribuit și egumenul de atunci al mănăstirii. Însemnarea care-l amintește este următoarea:

"Iosif, cel cu bun chip, de pe lemn a luat preacuratul tău trup, cu giulgiu curat înfășurându-l și cu miresme în mormânt nou acoperindu-l, l-a pus; dar trei zile după aceea ai înviat, Doamne, dînd lumii mila cea mare, o răstignire! Acest aer s-a făcut în timpul egumenului popa Anastasie, în anul 6992 <=1484>, mai 15"³⁸.

Această însemnare se găsește pe marginile aerului, centrul fiind ocupat de imaginea lui Iisus întins. În partea de sus a acestei broderii zboară trei îngeri. Între ei și trupul lui Iisus se pot observa doi serafimi, iar alți doi sunt poziționați în partea de jos³⁹.

Existența acestei broderii, alături de alta, dăruită în 1494 de către Ștefan cel Mare Moldoviței, l-a făcut pe Emil Turdeanu să afirme că aici trebuie să fi existat o școală de broderie specifică, din moment ce ambele țesături au fost lucrate în mănăstire. Istoricul amintit face câteva corelații între trăsăturile acestor broderii și altele, realizate în prima jumătate a secolului, arătând printre caracteristicile acestei școli următoarele elemente: „imitarea modelelor vechi și respectarea unei concepții a temei în lentă evoluție”⁴⁰. În ceea ce privește primul argument, același autor considera că aerul din 1484 are caracteristici asemănătoare cu aerul din 1428⁴¹, pe care apare înscris numele mitropolitului Macarie al Moldovlahiei⁴². Din acest motiv, dar și datorită păstrării unui alt Aer, din 1437⁴³, din vremea egumenului Siluan al II-lea de la Neamț, Emil Turdeanu vorbea despre existența unui tip iconografic existent în Moldova înainte de Ștefan cel Mare⁴⁴, format într-o veche școală moldovenească de broderie⁴⁵.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Repertoriul...*, p, nr. 87, 293-294.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 186.

⁴¹ Idem, *La broderie religieuse en Roumanie. Les epitaphios moldaves aux XV-e et XVI-e siècle*, extras din „Cercetări literare”, IV, București, 1941, p. 184.

⁴² Flavius Solomon, *Mitropoliții greci ai Moldovlahiei și tentative de unire a Bisericii în prima jumătate a secolului XV*, în *Interferențe româno-elene (secolele XV-XX)*, volum editat de Leonidas Rados, cu o prefață de Alexandru Zub, Fundația Academică „A. D. Xenopol”, Iași, 2003, p. 13, nota 2.

⁴³ Corina Nicolescu, *Broderiile din Moldova. I. Aere și epitafe. Fișe de catalog*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XLIX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1973, pp. 660-662.

⁴⁴ Émile Turdeanu, *op. cit.*, 1941, p. 184.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 186.

*

În momentul de față, acestea sunt toate informațiile documentare existente despre cei doi egumeni ai Moldoviței din secolul XV. Este posibil ca cercetările ulterioare să aducă noi materiale privitoare la aceste personaje, fie și indirecte.

Egumenii Vasilie și Anastasie au fost doi reprezentanți de seamă ai autorității eclesiastice din vremea în care au trăit. Aproțiați ai principelui, cu care au avut relații amiabile, ei au fost cel mai probabil în strânse legături cu mitropolitul țării. Interesați de cultură, știutori de carte, acești egumeni au fost nu doar întâistătătorii obștii monahale de la Moldovița, ci fericite exemple pentru mediul monahal din întreaga țară a Moldovei.

Fig. 1. Aerul brodat din 1484, pe care apare încris numele *popei Anastasie*-Apud Ștefan Balș, Corina Nicolescu, *Mănăstirea Moldovița*, Editura Tehnică, București, 1958, p. 20, fig. 6.

Bibliografie selectivă

Surse documentare

1. Documente privind istoria României, A. *Moldova*, XVI/1, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953.
2. Documenta Romaniae Historica, A, *Moldova*, vol. I (1384-1448), întocmit de Constantin Cihodaru, Ioan Caproșu și Leon Șimanschi, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, București, 1975; vol. II (1449-1486), întocmit de Leon Șimanschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1976 ; vol. III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1980.
3. Eșanu, Andrei, Valentina Eșanu, *Pomelnicul Mănăstirii Voroneț. Studiu și text*, în „Analele Putnei”, IV, 2008, 2.

Lucrări generale și speciale

1. Balan, Teodor, *Mănăstirea lui Alexandru cel Bun de la Moldovița*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XXXIX, nr. 7-8, iulie-august 1963, nr. 13.
2. Balș, G., *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacul al XVI-lea. 1527-1582*, cu un rezumat în limba franceză, București, 1928.
3. Balș, Ștefan, Corina Nicolescu, *Mănăstirea Moldovița*, București, Editura Tehnică, 1958.
4. Balș, Ștefan, *Mănăstirea Humor*, ediția a II-a, București, Editura Meridiane, 1967.
5. Bocănețu, Al., *Mănăstirea Moldovița*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1933.
6. Brătulescu, Victor, *Pomelnicul triptic de la Mănăstirea Moldovița*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XXXIX, nr. 7-8, iulie-august, 1963.
7. Ciobîcă, Teofilact, *Contribuții la istoria Mănăstirii Putna. Egumenii*, în “Teologie și viață” V, II, 1992, nr. 8-10.
8. Constantin Cojocar, *Spiritualitatea ortodoxă moldovenească în prima jumătate a secolului al XV-lea. Mănăstirea Moldovița*, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, X, 2006-2007, pp. 155-219.
9. Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București, 1905.
10. Dijmărescu, Dosoftei, *Egumeni ai mănăstirii Putna din secolele XVIII-XX. Chipuri și morminte*, în „Analele Putnei”, III, 2007, 1.
11. Drăguț, Vasile, *Dobrovăț*, Editura Meridiane, București, 1984.
12. Ghika-Budești, N., G. Balș, *Mănăstirea Probota*, București, 1909.
13. Gorovei, Ștefan S., *Note și îndreptări pentru istoria Mitropoliei Moldovei*, II, în “Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LXIII, nr. 6, noiembrie-decembrie, 1987.

14. Iorga, N., *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ediție îngrijită de Mihaela Paraschiv, Iași, Editura Junimea, 2001.
15. Ivan, Ioan, Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981.
16. Ivan, Ioan, *Stareți ai mănăstirii Bistrița și ierarhi cu metania din această mănăstire*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", anul LX, nr. 10-12, octombrie-decembrie, 1984.
17. Idem, *Cuviosul Vasile de la Moldovița*, în *Sfinți români și apărători ai legii strămoșești*, București, 1987.
18. Iufu, I., *Mănăstirea Moldovița - centru important din perioada culturii române în limba slavă (sec. XV-XVIII)*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", anul XXXIX, nr. 7-8, iulie-august 1963.
19. Lupaș, I., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1934.
20. Moisescu, Gheorghe I., Ștefan Lupșa, Alexandru Filipașcu, *Istoria Bisericii Române. Manual pentru institutele teologice*, vol. I (-1632), 1957.
21. Nicolescu, Corina, *Mănăstirea Moldovița*, Editura Meridiane, București, 1965.
22. Eadem, *Broderiile din Moldova. I. Aere și epitafe. Fișe de catalog*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", anul XLIX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1973.
23. Pelin, Valentina, *Manuscrise din domnia lui Ștefan cel Mare (I)*, în „Analele Putnei”, III, 2007, 2.
24. Eadem, *Manuscrise din domnia lui Ștefan cel Mare (II)*, în „Analele Putnei”, IV, 2008, 2.
25. Păcurariu, Mircea, *Scurtă istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002.
26. Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Iași, Editura Trinitas, 2004.
27. *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din vremea lui Ștefan cel Mare*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
28. Sinigalia, Tereza, Voica Maria Pușcașu, *Mănăstirea Probota*, Editura Meridiane, București, 2000.
29. Solcanu, Ioan I., Pr. Costache Buzdugan, *Biserica Voroneț*, Mănăstirea Neamț, 1984.
30. Solomon, Flavius, *Mitropoliții greci ai Moldovlahiei și tentative de unire a Bisericii în prima jumătate a secolului XV*, în *Interferențe româno-elene (secolele XV-XX)*, volum editat de Leonidas Rados, cu o prefață de Alexandru Zub, Fundația Academică „A. D. Xenopol”, Iași, 2003.
31. Turdeanu, Emil, *Manuscrise slave din domnia lui Ștefan cel Mare*, extras din „Cercetări literare”, V, București, Imprimeria Națională, 1943.
32. Idem, *La broderie religieuse en Roumanie. Les epitaphioi moldaves aux XV-e et XVI-e siècle*, extras din „Cercetări literare”, IV, București, 1941.

ACTIFS REGLEMENTAIRES ACOUIS CONCUBINES

Damian Irina¹

1. Questions préliminaires

Aujourd'hui beaucoup de couples choisissent de vivre ensemble sans savoir que la loi ne semble pas et qu'elle ne couvre pas toutes les formes de vie sociale tels que l'Etat Code de la famille protège le mariage et la famille, de défendre les intérêts de la mère et l'enfant et reconnaît que le mariage a pris fin avant l'officier statut marital. La loi en Roumanie ne reconnaît pas la cohabitation comme une forme de cohabitation, il n'y avait aucun signe d'égalité entre la cohabitation et le mariage légalement pris fin.

La cohabitation des deux conjoints reconnaît une série de droits et d'obligations et l'obligation de loyauté, de soutien mutuel et le droit de porter un nom.

Les enfants nés pendant la cohabitation sont égaux en droits avec les enfants nés dans le mariage. À cet égard, la loi prévoit l'assimilation de l'enfant hors du mariage au mariage (article 48/pct. 3 de la Constitution et de l'art. 63 du Code de la famille). Enfant hors mariage dont la filiation a été établie par reconnaissance ou par ordonnance du tribunal a la même situation juridique d'un enfant du mariage, jouissant des mêmes droits juridiques comme un enfant issu d'un mariage.

2. Théorique et pratique

Le régime de propriété communautaire n'a pas utilisé les concubines, parce que la cohabitation est illégale, et l'État protège le mariage seulement.² Les relations économiques entre les cohabitants sont des règles applicables du droit régissant la propriété des intérêts

¹ Maître de l'Université «Lucian Blaga», Sibiu, Faculté de Droit " Simion Barnutiu

² Ancienne tribu. Banat, *Dec. civ. nr. 1132* (Banat, 1972), 1

dans la mesure où il est prouvé l'existence de telles propriétés.³ Il a également été décidé que si rien n'empêche les cohabitants de noter l'existence d'un intérêt conjoint dans les biens acquis par eux en fonction de leurs contributions respectives à l'acquisition, déterminé par des preuves.⁴ Il s'ensuit que si les cohabitants, des biens devenus la propriété d'intérêts communs dans la proportion que chaque contribué à leur achat, peu importe le nom qu'il a été l'acte d'achat, et les dépositions des témoins est recevable pour prouver la contribution à l'achat d'actifs.⁵ La contribution à l'acquisition de biens pendant leur cohabitation est une question de fait et peut être prouvée sur la preuve est donnée. Dans le cas de cohabitation, une preuve de propriété doit être considérée chez les individus de tout bien, pas tout déclarer les marchandises. Sous la cohabitation suivie par le mariage, il peut y avoir à la fois leurs biens et avoirs qui constituent l'intérêt commun en biens, les biens acquis avant le mariage, y compris les actions, comme leurs actions.⁶

Le fait qu'une personne a mis à leur disposition une somme de l'argent pour acheter un appartement ne donne pas à la personne d'un droit de réclamation contre que la concubine dont le nom a été acquis des biens.⁷ Il a été décidé, toutefois, que les futurs époux peuvent convenir que d'un bâtiment construit au nom de l'un d'eux, mais la contribution des deux, relèvent de la communauté de biens au moment du mariage.⁸ La loi ne signifie pas que toute déclaration pourrait être les futurs époux ou cohabitants ne peut pas être concubines. Dans toutes ces situations, s'il y a un accord dans le sens indiqué aux futurs conjoints suivi par le mariage, la propriété relève de la communauté de biens après le mariage.

Ainsi, on peut invoquer les dispositions du Code de la famille afin de déterminer la mesure dans laquelle chacun a contribué à l'acquisition de la propriété, comme dans le cas d'époux, et si les futurs époux, les concubins, conviennent que la propriété, au nom de l'un d'eux construit avec la contribution des deux relèvent de la communauté de biens après la date à laquelle ils se marient, les avantages de ce régime juridique, mais seulement après leur mariage.

³ Suprême., *Code civil aucune*. 830 et C.D. 1972 (Bucarest, 1972), 76

⁴ Tribu. Suprême., *Code civil aucune*. 1241, R.R.D., non. 1 / 1981, (Bucarest, 1981), 64

⁵ Ancienne tribu. Arges, *Code civil aucune*. 791, J.N., non. 3 / 1965, (Arges, 1965), 130-131

⁶ Tribu. Suprême., *Code civil aucune*. 131, R.D.D., non. 9 / 1980, (Bucarest, 1980), 57-58

⁷ Tribu. Suprême., *Code civil aucune*. 226, R.R.D., non. 1 / 1983, (Bucarest, 1983), 63

⁸ Tribu. Suprême., *Code civil aucune*. 77, R.R.D. Non 8 / 1984, (Bucarest, 1984), 5

La pratique juridique, il a également soulevé la construction juridique de concubines. Ainsi, si l'un d'eux a soulevé un bâtiment sur des terres appartenant à l'autre concubine, sans le consentement du propriétaire avait la terre, la terre du bâtiment devient la concubine propriétaire, l'autre avec seulement droit à une indemnité égale à son contribution. Lors de la construction d'une maison sur le terrain avec leur propre matériel à un autre, selon une entente avec le propriétaire afin de vivre ensemble comme des cohabitant, la convention-loi n'était pas susceptible de conduire à l'acquisition d'un droit réel; Donc le rémunération grâce à lui que sa contribution devrait être construit pour fixer le montant de la construction du mouvement, et non en fonction de sa valeur technique, en tenant également compte de l'augmentation correspondante des actifs des propriétaires du terre, qui a augmenté la quantité de mouvement de l'immeuble, si la contribution était égale, la juste valeur est faite par les parties à revenir dans la même mesure.⁹

Le constructeur de bonne foi est en droit de réclamer une indemnité due par le propriétaire, même après la construction a acquis, qui est exécutoire droit à une indemnisation, parce que son obligation est étroitement liée à la possession de ce qui a des bonnes et de transmettre à la propriété.¹⁰

Il a également décidé que le rapport des faits, que deux personnes ont vécu longtemps en concubinage et ont construit une maison ensemble, s'entraider, si possible, ne peut pas justifier la conclusion que les parties ont accepté de devenir copropriétaires de construction et non pas comme l'un des concubins d'acquérir un simple droit de réclamer.¹¹ Si les concubins soulève une terre de tiers de construction appartenant, a été donné la même solution que pour la construction conjoints sur les terres des autres, et ainsi du tiers propriétaire de la terre est de revendiquer la propriété justifie l'adhésion de la construction, l'obligation de indemniser ceux qui ont soulevées.¹²

Dans un autre cas,¹³ dans le 1er avril 1997, le FE demandeur a poursuivi le défendeur soit, parce que, par la décision qui a été donnée, pour prononcer la dissolution du mariage conclu le 12 Novembre 1987 et avait auparavant repris le nom de mariage.

Par la même action, la requérante a demandé le partage des biens communs, l'octroi au défendeur un no plat. En 36 à Bucarest, en a ordonné de payer un montant

⁹ Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 1787, R.R.D. Non 3 / 1980*, (Bucarest, 1980), 64

¹⁰ Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 2007, R.R.D., non. 3 / 1980*, (Bucarest, 1980), 64

¹¹ Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 1559, R.R.D. Non 5 / 1975*, (Bucarest, 1975), 65

¹² Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 199, R.R.D. aucune. 12/1984*, (Bucarest, 1984), 70-71

¹³ ICCSJ, *Décision. 7140 de 2004*, (Bucarest, 2004), 1

correspondant de mesures d'indemnisation et immobile prévenu l'obligation de les remettre à la propriété du demandeur qui sont restés dans sa maison.

Le 23 Juin 1997, prévenu F.I. les bienvenus et demande reconventionnelle. La défense, le défendeur s'est défendu dans cet appartement et la voiture sont ses propres biens, le demandeur avait uniquement un droit de réclamation à l'égard de taux payés pendant le mariage. Grâce à la demande reconventionnelle d'action, le défendeur a demandé à ordonner au requérant apporte à la table pour partager plus d'argent, s'élevant à 20.000.000 lei, faites dans différents dépôts bancaires, les montants affectés par le demandeur et se référant à l'a fait pas parlé dans l'action de la partition.

Les aucune peine. 5713 de 8 Juin 1998, le secteur 4 tribunal de Bucarest pour des applications disjoints de divorce pour un bien commun partagé, la mise échéance pour résoudre ce dernier. Le tribunal a confirmé l'action en divorce, le mariage résilié à l'amiable et a ordonné au demandeur de renouveler le nom avant le mariage a été.

Par la suite, le même tribunal par aucune condamnation civile. 2848 du 29 Mars 1999, confirmé en partie l'action partition principale et reconventionnelle, constaté que les parties acquises pendant la cohabitation et pendant le mariage, avec une contribution de 34% du demandeur et de 66% des le défendeur, pas d'appartement. 36, situé à Bucarest, en s'élevant à 113 150 190 lei et une contribution égale, Dacia, d'une valeur de 12.612.200 lei, avec les autres biens mobiliers et les dépôts bancaires s'élevant à jour 28. 825 475 lei, soit au total 156 588 162 lei autour de la table commune.

Etait ordonné de sortir de l'indivision, d'assigner le défendeur dans l'immobilier complet, voiture et une série de meubles, et le demandeur a obtenu 28.825.475 EUR lei et l'égalisation des lots, le défendeur a été condamné à 30.953.288 lei, comme de toute indemnisation au demandeur.

Après un premier cycle de procédure, le Tribunal de Bucarest, le Département de génie civil et administratif sera, par décision n°. 993 du 24 mai 2002, a rejeté comme non fondé du demandeur appel et a tenu le 4e tribunal de district de la peine de Bucarest. À la fin du 7 Décembre 2001, la Cour a noté la renonciation de l'accusé dans le règlement de l'appel.

Le cour d'appel, Civil Division III, par une décision non. 144 Janvier 22, 2003, a confirmé l'appel déposé par le demandeur et modifié en partie la décision de la cour a jugé que l'appel permettant les mêmes parties, a changé la phrase, fixer le montant de la masse totale de 448 726 998 lei partagés avec attribution beaucoup adéquate. Il a fait valoir que la

cour d'appel, saisie d'une demande de partage des biens communs, était nécessaire pour partager leur valeur en tant que proche de la valeur de leur mouvement. Contre le jugement en question le 18 Septembre 2003, conformément à l'art. 33, point 2 C. proc. civ. appel pour l'annulation du procureur général de la Cour suprême de justice, qui a fait valoir que les arrêts ont été rendus en violation du droit fondamental, qui a abouti à un règlement de l'affaire erronée en fait, étant tau meme fois, et clairement illégale.

Comme motifs d'annulation, il a été montré que les parties ont contracté du mariage en 1987 et avant, puis a vécu en concubinage pendant une période d'environ sept ans, comme en témoigne l'action intentée par le demandeur. Toutefois, étant donné que le défendeur appartement en litige a été contracté en 1978 et inauguré en 1980, et la cohabitation a commencé en 1982 que, pour la famille dispositions at.30 C., Les tribunaux tort biens compris dans la table commune, ce qui est propre bien du défendeur. Depuis le défendeur a payé au tarif forfaitaire par l'État refusant son paiement, entre 1980-1987, on ne peut contester le droit de réclamation du demandeur, qui est pourquoi l'administration a demandé l'annulation, et reporter les décisions élimination des cas, critiqué Retour à la caisse de la cour. Dans la majorité, l'appel est fondé sur ce point.

Comme motif de l'action de l'assignation, le FE demandeur a montré que le défendeur a épousé en 1987 après un concubinage notoire environ sept ans, l'appui montrant que le concubinage entre les parties au différend a commencé en 1980. Indépendamment des revendications contradictoires des parties sur la date de début de la cohabitation, les documents et fichiers que le défendeur soit a la propriété acquise de l'appartement situé à Bucarest, selon le contrat de l'immeuble no. 1641 du 13 novembre 1978, a été achevée ICVL Bucarest, donc à un moment où le défendeur était non seulement épousé le demandeur, ni instruire des rapports de cohabitation avec lui.

Compte tenu de la même preuve montre que le prix du logement a été 98 004 lei, la conclusion du contrat, le défendeur versé une avance de 32 084 lei, et la différence (prêt et des intérêts) les taux ont été établis pour une période de 20 ans, les taux de paiement commence en Octobre 1980.

Conformément à l'art. 30 C. fam., Les biens acquis pendant le mariage par l'un des époux, sont sur leur acquisition, la propriété conjointe des époux, et l'art. 31 du même code détermine les catégories de biens immobiliers propres limitant de chaque conjoint. Selon ces dispositions, un bien commun est si elles sont respectées, les conditions suivantes: il est acquis par l'un des époux pendant le mariage, parce que la loi stipule que les biens

deviennent communs s'il est acquis "pendant le mariage,« ceux acquis avant la fin mariage ou après sa cessation d'emploi, ne sont pas la propriété commune, ne fait pas partie des catégories de biens dont la loi considère les biens propres.

Au lieu de cela, le régime de communauté de biens ne pas utiliser les cohabitant, où les actifs acquis sont la propriété, pour chaque action qu'ils ont contribué à leur achat, quel que soit son nom était l'acte d'achat. Puisque dans ce cas, la propriété a été acquise par la propriété défendeur soit le 13 Novembre 1978, lorsque les justiciables ne sont pas seulement les conjoints, mais n'ont pas été cohabitant relations, il est constaté que le cadre juridique a prévenu bonne immobile propres et, par conséquent, était erroné introduit par le tribunal de masse divisée, qui est commun aux catégories des biens . Une telle erreur de droit justifiant l'annulation admis, annulant les décisions de ces données et de reprendre le procès en première instance pour déterminer la masse correcte de lots brisés et de restauration appropriées, puisque l'erreur de droit, par nature, affectent la division magistrature dans son ensemble.

Parce que le requérant ne pouvait pas acquérir le droit réel immobile, mais il est devenu le propriétaire d'un simple droit de créance sur les tarifs payés pour les deux la période de cohabitation et pendant le mariage, dans un nouveau procès, le tribunal doit ordonner l'utilisation de preuves pour établir la précisément la période pendant laquelle les parties ont maintenu des relations telles en dehors du mariage, depuis l'établissement des faits, repose sur la mesure dans laquelle le droit de réclamer le demandeur a droit.

Le régime de propriété communautaire ne pas utiliser les cohabitant, où les actifs acquis sont la propriété, pour chaque action qu'ils ont contribué à leur achat, peu importe le nom a été l'acte d'achat. Puisque dans ce cas, les biens ont été acquis des biens par le défendeur, le 13 novembre 1978, lorsque les justiciables ne sont pas seulement les conjoints, mais ni cohabitaient relations, il semble que le régime juridique est bonne immobile défendeur propres et, par conséquent, le mal a été introduit par le tribunal de masse divisé est, dans la catégorie des biens communs.

3. Conclusions

Parce qu'un grand nombre des enfants nés hors mariage la plupart des Etats de l'UE de cohabitation en vigueur. En ce qui concerne la Roumanie, les études montrent que si en 1993 le nombre d'enfants issus de couples non mariés représentaient une part de 15% en

2001, il atteint 21% dans les mariages la situation se présente inverse, quand en 1990 leur nombre était tombé 193 000 en 2000 à 136 000.

Actuellement la Société roumaine ne supporte pas l'idée de cohabitation, même si ce mode de vie chez les jeunes tend à se généraliser au fur plus pratique. Aucune institution de l'Eglise ne considère pas la cohabitation d'une vie exemplaire, croyant qu'ils violent la moralité. Comme l'État ne fournit pas le soutien financier (logement par exemple), des jeunes couples de plus en plus, plutôt que d'aller à l'officier d'état civil, et optez pour ce mode de vie.

Bibliographie :

1. Ancienne tribu. Banat, *Dec. civ. nr. 1132* (Banat, 1972)
2. Tribu. Suprême., *Code civil aucune. 830 et C.D. 1972* (Bucarest, 1972)
3. Tribu. Suprême., *Code civil aucune. 1241, R.R.D., non. 1 / 1981*, (Bucarest, 1981)
4. Ancienne tribu. Arges, *Code civil aucune. 791, J.N., non. 3 / 1965*, (Arges, 1965)
5. Tribu. Suprême., *Code civil aucune. 131, R.D.D., non. 9 / 1980*, (Bucarest, 1980)
6. Tribu. Suprême., *Code civil aucune. 226, R.R.D., non. 1 / 1983*, (Bucarest, 1983)
7. Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 77, R.R.D. Non 8 / 1984*, (Bucarest, 1984)
8. Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 1787 , R.R.D. Non 3 / 1980*, (Bucarest, 1980)
9. Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 1980, R.R.D., non. 3 / 1980*, (Bucarest, 1980)
10. Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 1559, R.R.D. Non 5 / 1975*, (Bucarest, 1975)
11. Tribu. Suprême, *Code civil aucune. 199, R.R.D. aucune. 12/1984*, (Bucarest, 1984)
12. ICCSJ, *Décision.7140 de 2004*, (Bucarest, 2004)

EFECTELE DEMILITARIZĂRII- ÎNTRE DEMOCRATIZARE ȘI HAOS SOCIAL

STUDIU DE CAZ: EL SALVADOR

ȘERBAN Ileana Daniela*¹

ABSTRACT

THE XXIST CENTURY SOCIETY IS IN A CONSTANT METAMORPHOSIS, MORE ACCELERATED AND MORE RADICAL THAN IN ANY OTHER ERA. DEMOCRACY SEEMS TO BE GAINING GROUND RULES IN THIS CONTEXT, BEING FAVORED BY GLOBALIZATION AND AMERICANIZATION. THESE NEW REALITIES HAVE TRANSFORMED THE DEMILITARIZATION IN A NECESSITY IN COUNTRIES OF LATIN AMERICA, LED NEARLY A CENTURY BY AUTHORITARIAN REGIMES BASED ON MILITARY FORCE. ALTHOUGH THE INTERNATIONAL DEBATE PROMOTES THIS TRANSITION AND JUSTIFIES IT AS A GENERAL INCREASE IN LIVING STANDARDS, THERE ARE FEW WHO HAVE TAKEN INTO ACCOUNT A NUMBER OF NEGATIVE EFFECTS OF THE TRANSITION TO A SOCIETY WHERE CIVIL POWER LARGELY REPLACES MILITARY FORCE.

1. Argument

L. N. McAlister² vorbește despre rolul pe care armata l-a avut în societățile sud-americane în depășirea spiritului regional prin recrutarea masivă și insuflarea idealurilor naționale, în încurajarea mobilității sociale prin veniturile importante care revin militarilor. În multe state armata a contribuit la trecerea de la societățile tradiționale la cele moderne prin dezvoltarea mijloacelor de comunicare și susținerea industrializării, a fost cea care a îmbinat ideologia politică cu anumite orientări economice, susținute de generalii deveniți șefi de stat. Pe scurt, a reprezentat matricea în jurul căreia s-a constituit ordinea socială, un punct de reper pentru toți cetățenii. Cu toate acestea, a apărut “o incompatibilitate

¹ Absolventă a Masterului Studii de Securitate, Universitatea din București, Facultatea de Sociologie, licențiată în Sociologie (Facultatea de Sociologie, Universitatea din București) și Relații Internaționale (Facultatea de Istorie, Universitatea din București), masterand din octombrie 2011 al Școlii Diplomatice din Madrid

² L. N. McAlister, “Civil-Military Relations in Latin America” în *Journal of Inter-American Studies*, Vol. 3, No. 3 (Jul., 1961), pp. 341-350, <http://www.jstor.org/stable/164841>, consultat pe 15.09.2011.

creșcândă între cultura organizațională a societăților moderne și cea a armatei”³, ceea ce a făcut necesară schimbarea.

Pornind de la aceste premise este firesc să ne întrebăm dacă această tranziție bruscă nu a avut pe lângă efectele pozitive despre care vorbește societatea internațională și o serie de efecte negative, generatoare de haos și confuzie socială. Pentru a testa această ipoteză cel mai relevant este să ne oprim asupra statisticilor și asupra transformărilor la nivelul opiniei publice din statele luate în discuție, însă din cauza faptului că o analiză generală nu este nici posibilă, nici indicată, cel mai oportun este să ne oprim asupra unui studiu de caz și în acest sens a fost ales statul El Salvador.

2. Premise

El Salvador, una dintre poveștile politice de succes ale sfârșitului de secol XX, este astăzi o republică prezidențială, al cărei șef de stat este ales o dată la cinci ani prin vot popular, lui revenindu-i și misiunea de a conduce Guvernul. Constituția, în vigoare din 1983, proclamă suveranitatea poporului și stabilește un guvern republican, democratic și reprezentativ. Sistemul politic pluralist își găsește expresia în existența mai multor partide, dintre care șase sunt cele mai vizibile: Alianța Republicană Naționalistă (ARENA), Schimbul Democrat (CD), Frontul Democratic Revoluționar (FDR), Frontul Farabundo Martí pentru Eliberarea Națională (FMLN), Partidul Concilierii Naționale (PCN) și Partidul Democrat Creștin (PDC).

Istoria statului nu este însă una lipsită de confruntări sângeroase, de lupte pentru libertate, egalitate și democrație. În aceste forme de politică nu lipsesc o serie de mixtioni ale unor puteri străine. Descendenți ai aztecilor și ai vechii civilizații Pipil, locuitorii din El Salvador vor fi cuceriti în secolul XVI de spanioli. Își vor obține independența în 1821 și se vor proclama ca stat suveran în 1841. Influența occidentalilor va produce însă o ideologie căreia și astăzi societatea salvadoriană îi este tributară: o economie axată pe exportul de cafea, având în centru o oligarhie susținută de Biserica Catolică și de armată. Discrepanțele dintre o elită restrânsă și marea masă a populației, care trăiește într-o sărăcie

3 Marian Zulean, *Diferențe culturale dintre armată și societatea românească*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 20.

ce pare a fi blestemul întregii Americi Centrale, nu au putut fi depășite nici de trecerea la democrație în ultimul deceniu al secolului XX⁴.

Secolul XX înseamnă pentru statul salvadorian o lungă succesiune de probleme politice, economice și sociale. Marea Criză din anii '30 afectează o economie dependentă de exportul de cafea, iar nemulțumirea populară culminează cu fondarea Partidului Comunist. Arturo Araujo, președintele ales în 1930, este înlocuit de oligarhie cu vicepreședintele, generalul Maximiliano Hernandez Martinez. Protestele se înmulțesc, comuniștii lui Farabundo Martí cer împărțirea pământurilor, iar forțele militare ale guvernului recurg la reprimarea revoltei prin uciderea tuturor celor care sunt bănuți de colaboraționism. În anii '60 continuă diverse forme de protest care cer reformarea unei societăți ale cărei bogății sunt concentrate în mâinile câtorva indivizi. Când Jose Napoleon Duarte câștigă alegerile prezidențiale în 1972 ca reprezentant al Partidului Democrat Creștin, oligarhia reacționează și, de teama unor reforme care să le periclitizeze poziția, îl arestează și îl exilează. Aceasta este perioada în care războiul civil începe ca o confruntare între guvernele comuniste și forțele armate ale statului. Forța statului este tot mai mult contestată, inclusiv Biserica raliindu-se intereselor populare. Violența crește și mii de cetățeni sunt dați dispăruți⁵.

În această ecuație complicată de putere își fac apariția și SUA, ca sprijin împotriva comuniștilor în America Centrală. În fruntea statului salvadorian se succed o serie de militari și de junte revoluționare care nu reușesc să își găsească legitimitatea populară, în ciuda faptului că o nouă constituție, elaborată în 1983, vorbește despre suveranitatea poporului. Masacrul din El Mozote, pus pe seama trupelor americano-salvadoriene, este dovadă în acest sens, forțele de ordine recurgând la uciderea deopotrivă a simpatizanților cu guvernele și a civililor neutri. Nici președințiile doctorului Alvaro Magaña și inginerului Jose Napoleon Duarte nu reușesc să stabilizeze situația. În martie 1989, imediat după venirea sa la conducerea statului, Alfredo Cristiani dorește încheierea ostilităților și tratative de pace cu partidul comunist FMLN. ONU este cerut ca mediator de ambele părți și după o serie de negocieri în perioada 1989-1991, în ianuarie 1992 se semnează acordul final de la Castelul Chapultepec din Mexic. Este legitimată intrarea pe scena politică a

4Erin Foley și Rafiz Hapipi, *El Salvador*, 2005, <http://books.google.com/books?lr=&q=El+sALVADOR+Erin+Foley%2C+Rafiz+Hapipi>, consultat pe 5.09.2011.

5 Kevin Murray, *El Salvador*, 1997, <http://books.google.com/books?id=2pchz3qeORkC&printsec=frontcover&dq=El+sALVADOR#PPP1,M1>, consultat pe 12.09.2011.

FMLN ca partid oficial, se produce dezarmarea treptată și forțele militare sunt înlocuite de o Poliție Națională Civilă⁶.

Începe astfel o lungă tranziție spre o democrație reală, cu reforme electorale pentru a asigura o prezență mai largă la vot. Alegerile din 1994, *alegerile secolului*, sunt câștigate de ARENA și Armando Calderon Sol, sub supravegherea misiunii ONU, ONUSAL. ONUSAL își încheie activitatea în mod oficial în 1995, însă observatori continuă să monitorizeze situația, dublați de o altă inițiativă internațională: Programul de dezvoltare al Națiunilor Unite⁷. FMLN rămân în opoziție și încep să se consolideze ca forță politică. Sfârșitul anilor '90 atrage atenția oficialităților în sensul unei reușite parțiale de democratizare, o sporire a violenței domestice ca replică la violența statală de altădată, o sărăcie ce marchează aproape întreaga populație și o reformă agrară nefinalizată în interesul majorității.

3. Demilitarizarea și lunga tranziție spre democrație

Pornind de la aceste realități, ne putem opri acum asupra procesului de demilitarizare în statul salvadorian. Acesta a început odată cu acordurile de pace din 1992, mai sus amintite, care făceau referire la transformări în rândul forțelor de securitate. Astfel, principala lor misiune devenea aceea a apărării naționale, intervenția lor în problemele de politici publice era acceptată doar în situații de urgență și doar cu acordul președintelui și al autorității legislative. O adevărată arhitectură de putere democratică, în care doctrina militară proteja drepturile omului și se subordona autorității civile⁸.

Acest lucru a însemnat o serie de reforme instituționale: desființarea Gărzii Naționale, a Poliției Naționale și crearea Poliției Naționale Civile, sub autoritatea Ministerului de Interne, dispariția Batalioanelor de reacție imediată, a aparatului militar de informații (cu apariția unuia civil), forțele armate au fost înjumătățite de la 63000 la 31000

6 John Rudolph Eriksson, Alcira Kreimer, Margaret Arnold, *El Salvador. Post-conflict reconstruction*, Washington, The World Bank, 2000.

7 Tommie Sue Montgomery, "Getting to Peace in El Salvador: The Roles of the United Nations Secretariat and ONUSAL" în *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 37, No. 4 (Winter, 1995), pp. 139-172, <http://www.jstor.org/stable/166249>, consultat pe 10.09.2011.

8 A. Douglas Kincaid, "Demilitarization and Security in El Salvador and Guatemala: Convergences of Success and Crisis" în *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 4, Special Issue: Globalization and Democratization in Guatemala (Winter, 2000), pp. v-58, <http://www.jstor.org/stable/166341>, consultat pe 11.09.2011.

de persoane, s-a creat un nou sistem de educație militară și o comisie care să evalueze abuzurile fostului regim. Anii 1992-1994 au adus deopotrivă succese și eșecuri. Printre aspectele pozitive se numără faptul că pacea a fost menținută, FMLN-ul a fost dezarmat, armata a fost redusă de la 40000 de trupe în 1992 la 28000 în 1994. Între aspectele negative sunt problemele în dizoluția vechilor forțe de securitate, ca și în constituirea unor noi, cauzate de rezistența fostelor forțe armate, ce nu doreau să renunțe la privilegiile pe care le aveau, de neîncrederea partidelor de stânga în a încorpora foștii militari în structurile lor, ca și de lipsa fondurilor pentru a susține o politică internă și externă coerentă. Se adaugă faptul că obligat de creșterea infrafracționalității și în lipsa unei alte soluții, președintele Alfredo Cristiani autorizează participarea armatei la controlul zonelor montane în iulie 1993, ceea ce demonstrează incapacitatea forțelor civile de a menține ordinea publică și a genera cetățeanului un sentiment de siguranță⁹.

Eșecurile demilitarizării pot fi puse pe seama acordurilor de pace ce au început să pară extrem de limitate cu timpul. Nu se specifică faptul că ministrul Apărării trebuia să fie un civil, multe servicii au continuat să fie furnizate populației ca și în perioada războiului civil (printre ele numărându-se telecomunicațiile, apa și corespondența), iar controlul legislativ și executiv era doar un deziderat fără instrumente concrete. Însă rolul pe care armata a continuat să îl joace în anii '90 a fost și unul benefic, cu sprijin american contribuind la dezvoltarea infrastructurii în zona rurală, a unor programe de protecție a mediului, s-a implicat în programe de sănătate și educație¹⁰.

Demilitarizarea a avut și efecte secundare, extrem de nocive pentru societatea civilă. S-a generat o situație de criză la nivelul mentalului colectiv odată cu dispariția multora dintre reperele care fuseseră reguli după care se constituia ordinea socială. Rata omuciderii a ajuns în 1997 la 140 la 100000 de locuitori, fiind cea mai mare din lume și de mai mult de 5 ori mai mare decât media din America Centrală, după cum arată o statistică din *Miami Herald*. În acest sens, este reprezentativă și o altă statistică¹¹ ce arată cele mai mari rate ale omuciderii¹² după anul 2000, El Salvador aflându-se în continuare pe unul din

9 *Ibidem*.

10 *Ibidem*.

11 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_intentional_homicide_rate, consultat pe 12.09.2011.

12 Raportată la 100000 de locuitori.

primele locuri:

Country	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Most recent
Honduras	50	54	56	34	32	35	43	50	58	58
Venezuela	33	32	38	44	37	37	45	48	52	52
Sierra Leone			50							50
El Salvador	37	35	31	33	41	55	55	49		49
Jamaica	34	44	40	36	54	58	49			49
Guatemala	26	25	31	35	36	42	45			45
Trinidad and Tobago	10.0	12.58	14.33	20.69	20.07	29.69	28.53	30.38	42.31	42.31
Angola			40							40
South Africa	50	48	48	43	40	40	41	39	37	37
Colombia	63	65	66	53	44	39	40	39	36	36
Belize	16.3	24.9	33.1	24.9	28.7	30.0	33.0	30.8	33.4	33.4

Din diverse cauze a fost diminuată securitatea publică, printre care: lipsa locurilor de muncă și creșterea concomitentă a sărăciei, incapacitatea de a reîncadra social foștii combatanți într-un timp scurt cerut de reformele rapide, circulația legală și ilegală a unor cantități mari arme, dintre care unele extrem de periculoase, creștere numărului de bande criminale, dintre care multe erau formate din tineri deportați din SUA, foști membri ai unor grupuri similare în Los Angeles de exemplu, existența a numeroase grupuri care făceau trafic de droguri. La nivelul mentalului colectiv a apărut un sentiment profund de insecuritate, ce poate fi observat din sondajele desfășurate la sfârșitul anilor 90. Majoritatea respondenților declară că indivizii au dreptul să își facă dreptate singuri, că autoritățile fie

nu fac, fie nu pot face nimic pentru a stopa infraționalitatea, iar un procent important (29%) declară că deși au completat în ultimele patru luni o plângere la poliție nu le-au fost soluționate cererile¹³.

Realitatea socială a statului salvadorian este cea pe care o descrie Richard Millet¹⁴ când afirmă că demilitarizarea în acest caz a presupus dispariția unui pattern social, fără a oferi unul nou, apariția altor instituții fără a redefini în mod clar relația civil-militar. Philip Williams și Walter Knut¹⁵ citează câțiva ofițeri în timpul unei dezbateri informale din 1993, care deși erau de acord cu reducerea prerogativelor militare, erau sceptici în ce privește competențele și disponibilitatea civililor de a prelua noi atribuții, având în vedere că educația militară a fost una deficitară pe toată perioada regimului militarist, iar civilii ar fi nevoiți pentru demilitarizarea societății să preia mare parte din sarcinile militare.

Cu toate aceste neajunsuri, democratizarea statului salvadorian a devenit o reușită, iar anii 2000 au demonstrat că deși influența americană a rămas una importantă, totuși reformele cel puțin la nivelul forțelor armate au început să își facă simțit efectul. La seminarul despre relațiile civil-militare din martie 2009 de la Ambasada SUA în El Salvador¹⁶ oficialii americani au subliniat reușita colaborării dintre civilii și militarii salvadorieni, aducând ca exemplu pentru susținerea afirmațiilor intervenția din Iraq. Cu acest prilej, El Salvador a putut demonstra că este atașat principiilor de colaborare democratică între civili și militari și mai mult decât atât este capabil să se angajeze într-un război costisitor pentru a le apăra. După modelul salvadorian, spun oficialii americani, SUA vrea să contribuie la consolidarea relațiilor civil-militare în țări ca Iraq, Afganistan sau state din Balcani.

Rămâne însă o lecție foarte importantă ce trebuie reținută: demilitarizarea are și o serie de efecte negative ce uneori pot fi mai importante decât avantajele. Securitatea individuală a avut de suferit cel puțin în perioada de tranziție, iar inconvenientul încearcă să fie depășit prin descentralizare și plasarea sarcinii de menținere a ordinii publice unor

13 *Ibidem*.

14 Philip Williams și Walter Knut, *Militarization and demilitarization in El Salvador's transition to democracy*, 1997, <http://digital.library.pitt.edu/cgi-bin/t/text/pageviewer-idx?c=pittpress;cc=pittpress;rgn=full%20text;idno=31735055592293;didno=31735055592293;view=image;seq=206;node=31735055592293%3A15;page=root;size=s;frm=frameset;>, p. 190, consultat pe 12.09.2011.

15 *Ibidem*, pp. 192-195.

16 <http://sansalvador.usembassy.gov/ambassador/speeches/2009/0327.html>, consultat pe 13.09.2011.

organisme locale, ce pot controla mai bine procesul decât instituțiile centrale ale statului și pot găsi răspunsuri adaptate la diferite probleme¹⁷.

4. Concluzii

America Latină rămâne o zonă a cărei demilitarizare a presupus numeroase probleme, a avut reușite și eșecuri, a dorit și în mare parte a reușit să redefinească relația civil-militar. Exemplul statului El Salvador este în mare parte valabil și pentru alte state din regiune, între care Costa Rica, Nicaragua, Honduras sunt doar exemple. Trecerea de la regimurile militare la cele civile a fost însoțită de un val de creștere a violenței, crimelor și răpirilor pe măsură ce tot mai mult personal militar a fost demobilizat¹⁸. Analizând cauzalitatea dintre cele două fenomene, concluziile pot fi două: fie între cele două există o legătură directă și de sens pozitiv, fie relația lor este mediată de o a treia variabilă, ce în acest caz este dată de efectele demilitarizării la nivelul opiniei publice. Pentru cetățean devine legitim să apeleze la violență și “să își facă dreptate singur”, așa cum declară salvadorienii din sondajul citat mai sus, după cum este drept și să submineze autoritatea unui regim politic ce nu poate fi considerat legitim din moment ce nu asigură bunăstarea pentru majoritatea cetățenilor săi.

Cauzele acestor probleme pot fi și altele. Printre ele poate fi amintit ceea ce Huntington numea control civil subiectiv¹⁹, în acest caz inefficient. Regimul civil, nereușind să controleze eficient forțele armate și lăsându-se dublat în multe situații de acestea, a dus la conturarea ideii la nivelul opiniei publice că noul regim este inefficient, iar odată cu dispariția celui vechi se lasă locul unui regim al haosului social. În plus de acest lucru, statul salvadorian s-a dovedit incapabil să dirijeze o tranziție în care să devină legitim pentru cetățenii săi și să integreze foștii militari în structuri civile. Este ceea ce Janowitz surprindea prin afirmația: “Societatea democratică trebuie să asigure militarului de profesie

17 A. Douglas Kincaid, “Demilitarization and Security in El Salvador and Guatemala: Convergences of Success and Crisis” în *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 4, Special Issue: Globalization and Democratization in Guatemala (Winter, 2000), pp. v-58, <http://www.jstor.org/stable/166341>, consultat pe 11.09.2011.

18 Philip Williams și Walter Knut, “The Military and Democratization in El Salvador” în *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 35, No. 1 (1993), pp. 39-88, <http://www.jstor.org/stable/166102>, consultat pe 23.09.2011.

19 S. P. Huntington, *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, Harvard University Press, 1957.

o poziție în concordanță cu specializarea sa și cu codul special de onoare al acestuia”²⁰, ceea ce din nou în aceste societăți nu s-a reușit.

Paradigmele explicative pot fi multiple, iar datele empirice par să le susțină în egală măsură. Realitatea demonstrează că, indiferent de modelul teroretic preferat, tranziția de la un regim militarist la unul democratic prezintă, pe lângă o serie de avataje, și dezavantaje, care în contextul lucrării de față pot fi date de părerea opiniei publice referitoare la haosul social și ilegitimitatea noului regim democratic. În funcție de realitatea fiecărui stat în parte balanța poate arăta că avantajele sunt mai multe sau nu, însă este important de reținut că pentru edificarea unor regimuri democratice aceste probleme ale tranziției și demilitarizării trebuie avute în vedere și combătute cu politici eficiente.

20 M. Janowitz, *The Professional Soldier, A Political and Social Portrait*, Free Press, 1960, p. 121.

Bibliografie:

Lucrări consultate:

1. Eriksson, John Rudolph, Alcira Kreimer, Margaret Arnold, *El Salvador. Post-conflict reconstruction*, Washington, The World Bank, 2000.
2. Foley, Erin și Rafiz Hapipi, *El Salvador*, 2005, <http://books.google.com/books?lr=&q=El+sALVADOR+Erin+Foley%2C+Rafiz+Hapipi>, consultat pe 5.09.2011.
3. Huntington, S. P., *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*, Harvard University Press, 1957.
4. Janowitz, M., *The Professional Soldier, A Political and Social Portrait*, Free Press, 1960.
5. Kincaid, A. Douglas, "Demilitarization and Security in El Salvador and Guatemala: Convergences of Success and Crisis" în *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 42, No. 4, Special Issue: Globalization and Democratization in Guatemala (Winter, 2000), pp. v-58, <http://www.jstor.org/stable/166341>, consultat pe 11.09.2011.
6. McAlister, L. N., "Civil-Military Relations in Latin America" în *Journal of Inter-American Studies*, Vol. 3, No. 3 (Jul., 1961), pp. 341-350, <http://www.jstor.org/stable/164841>, consultat pe 15.09.2011.
7. Montgomery, Tommie Sue, "Getting to Peace in El Salvador: The Roles of the United Nations Secretariat and ONUSAL" în *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 37, No. 4 (Winter, 1995), pp. 139-172, <http://www.jstor.org/stable/166249>, consultat pe 10.01.2010.
8. Murray, Kevin, *El Salvador*, 1997, <http://books.google.com/books?id=2pchz3qeORkC&printsec=frontcover&dq=El+sALVADOR#PPP1,M1>, 12.09.2011.
9. Williams, Philip și Walter Knut, *Militarization and demilitarization in El Salvador's transition to democracy*, 1997, <http://digital.library.pitt.edu/cgi-bin/t/text/pageviewer-idx?c=pittpress;cc=pittpress;rgn=full%20text;idno=31735055592293;didno=31735055592293;view=image;seq=206;node=31735055592293%3A15;page=root;size=s;frm=frameset;>, p. 190, consultat pe 12.09.2011.
10. Williams, Philip și Walter Knut, "The Military and Democratization in El Salvador" în *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 35, No. 1 (1993), pp. 39-88, <http://www.jstor.org/stable/166102>, consultat pe 23.09.2011.
11. Zulean, Marian, *Diferențe culturale dintre armată și societatea românească*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.

Site-uri consultate:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_intentional_homicide_rate, consultat pe 12.09.2011.
2. <http://sansalvador.usembassy.gov/ambassador/speeches/2009/0327.html>, consultat pe 13.09.2011.

EUROPE AND AMERICA IN HENRY JAMES'S INTERNATIONAL NOVELS¹

POPA (LUPU) Diana-Gabriela *²

ABSTRACT

IN HENRY JAMES'S INTERNATIONAL NOVELS, THE CONTRAST BETWEEN EUROPE AND AMERICA REFLECTS THE COMPLEMENTARY VALUES OF SOCIAL EXPERIENCE AND SPIRITUAL SPONTANEITY. AMERICANS IN EUROPE, AS SYMBOLS OF THE NEW WORLD, ARE USUALLY CHARACTERIZED BY POSITIVE ASPECTS, WHILE THE EUROPEANS, EXPONENTS OF THE OLD WORLD, ARE CHARACTERIZED BY NEGATIVE ONES. THE MORAL AND CULTURAL CONTRAST BETWEEN AMERICANS AND EUROPEANS IS REMARKABLY USED BY JAMES WITH THE PURPOSE OF HIGHLIGHTING THE AMERICAN'S INNOCENCE AND THE EUROPEAN KNOWLEDGE, AS A FORM OF PRESENTING THE LARGER PROBLEM OF SELF AND OTHER, OF INDIVIDUAL AND SOCIETY. IF JAMES'S EARLY NOVELS DEAL WITH THE COMEDY BASED ON THE CONFLICT BETWEEN AMERICAN AND EUROPEAN MANNERS, IN HIS LATER NOVELS IT IS REPLACED BY A TRAGIC PROBLEM, IN WHICH MANNERS ACT LIKE CONVENTIONS DETERMINING MORALS.

KEY WORDS: *INTERNATIONAL THEME, AMERICA, EUROPE, INNOCENCE, EXPERIENCE.*

Henry James is one of the writers interested in capturing fundamental aspects of the national experience and of the international encounters, as he wrote in the 19th century, when industrialization reached full speed and crossing the Atlantic was much faster, making it easier for Americans and Europeans to discover each other. It was the first time after the Civil War when the well-off Americans could afford visiting Europe, and that revealed that they had different manners, values and customs. Many American writers felt the necessity to define their own and their country's relation to Europe. James himself

¹ This work was supported by the European Social Fund in Romania, under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013(grant POSDRU/88/1.5/S/47646).

² Phd. student, Doctoral School of Philological Studies, „Al.I.Cuza” University, Iași, Romania.

mentioned that: “One of the responsibilities” of being an American “is fighting against a superstitious valuation of Europe.”³

The spectacle of his compatriots travelling to Europe was rich ground for reflection as they missed the real experience of its complex culture. He wrote to his mother in 1869: “What I have pointed at as our [American] vices are the elements of the modern man with culture quite left out. It’s the absolute and incredible lack of culture that strikes you in common travelling Americans. The pleasantness of the English comes in a great measure from the fact of their each having been dipped into the crucible, which gives them a sort of coating of comely varnish and colour. They have been smoothed and polished by mutual social attrition. They have manners and language. We lack both.”⁴

Despite this, he had a more favorable view regarding the potentiality of American identity. In a letter to Thomas Sergeant Perry he writes: “To be an American is an excellent preparation for culture. We have exquisite qualities as a race, and it seems to me that we are ahead of European races in the fact that more than either of them we can deal freely with forms of civilization not our own, can pick and choose and assimilate and in short (aesthetically &c) claim our property wherever we find it. To have no national stamp has hitherto been a regret and a drawback, but I think it not unlikely that American writers may yet indicate a vast intellectual fusion and synthesis of the various National tendencies of the world.”⁵

The international theme was one of James’s biggest concerns. He varies infinitely on the contrast of American and European, and the differences in the mould of personalities which the grain of each of the two worlds creates. His novels have autobiographical characteristics, because, like many of his heroes, James left his home land for Europe in order to find a better place and to enrich his experience of life and, therefore, he found himself on a different territory, with another mentality and another way of life. His experience is reflected in his novels as the majority of them illustrate the European experience of young Americans, who come to the Old World to enrich their knowledge, but who find themselves against a space of difference. The importance of the international

³Percy Lubbock, ed., *The Letters of Henry James* (London: Macmillan &Co., New York: Charles Scribner’s Sons, 1920), I, 13.

⁴ Percy Lubbock, ed., *The Letters of Henry James* (London: Macmillan &Co., New York: Charles Scribner’s Sons, 1920), I, 152.

⁵ Percy Lubbock, ed., *The Letters of Henry James* (London: Macmillan &Co., New York: Charles Scribner’s Sons, 1920), I, 77.

theme stands in the fact that it helped shaping and understanding better the American and European culture, as James himself said in the Preface to volume XIV, that “Europe only makes sense due to the existence of an America, and vice versa” . Therefore it is the meeting between the two nations that leads to the configuration of the American distinctiveness.

In order to explore the differences between the two civilizations and the effect that these have on the identity of the one coming from the New World, it is important to describe the prototype of the American in Europe as opposed to the personality of the Europeans. The heroes and heroines created by James represent beauty, innocence, freedom, vitality, and freshness as they are open to experience and they seem to be more morally evolved. On the other hand, Europeans are characterized by cynicism, corruption and sophistication. The Americans in Europe are projected in contrast with the Old World’s way of life. The American hero, charming, simple, and to a certain extent ignorant, acts in a natural manner, as opposed to the self-consciousness of the Europeans he meets. Thus, Americans in Europe, as symbols of the New World, are usually characterized by positive aspects, while the ones they meet, symbols of the Old World, are characterized by negative ones, meant to emphasize the huge contrast existing between these two cultures. It is this contrast that is responsible for Americans’ misunderstanding of the new space and their difficulties in living among the people from the Old Continent. The moral and cultural contrast between Americans and Europeans is remarkably used by James with the purpose of highlighting the American’s innocence and the European experience.

“TheAmericano-European legend” is sometimes treated in a neutral manner, sometimes with sympathy for the American abroad, and sometimes with sympathy for the European confronting American vulgarity. “At times James satirically deflates American cultural naïveté and moral rigidity; yet sometimes, in defending American innocence, he brings into question an impenetrable European sensibility so complex as to seem (or be) morally duplicitous.”⁶ Obviously he chose the impartial irony as a creative method.

The first period of James's fiction concentrated on the contrast between Europe and America. Even if he fails sometimes to be objective, this happens because “he still feels himself very much an American fighting against a ‘superstitious valuation’ of Europe, and

⁶ James W. Tuttleton, *The Early Years in A Companion to Henry James Studies* edited by Daniel Mark Fogel (Westport: Greenwood Press, 1993), 98.

consequently he sometimes fails to allow the European values their full weight.”⁷ *Roderick Hudson* (1875) illustrates the international theme as it reconstructs, in part, James’s pilgrimage to Italy in 1869. The wealthy Rowland Mallet visits Northampton, Massachusetts and meets a young sculptor, Roderick Hudson. He proposes him to come to Italy and study art. They leave for Europe, leaving behind Roderick’s fiancée, Mary Garland. Once arrived in Italy, he develops his talent and falls in love with Christina Light. His passion for Christina and the grandeur of European sculpture begin to destroy him as a man and artist. The result is his disappearance into the storm and his death. Henry James was preoccupied with how the American small town and the foreign colony in Rome may assimilate the egotism of this genius. Even if he intended to present America as a humane society incapable of providing for art, restrictive and inhibiting to the aesthetic genius, his American bias couldn’t be passed over.

Although *Roderick Hudson* featured mostly American characters in a European setting, James made the Europe–America contrast even more explicit in his next novel. In fact, the contrast could be considered the leading theme of *The American* (1877). This book is a combination of social comedy and melodrama concerning the adventures and misadventures of Christopher Newman, an essentially good-hearted but rather gauche American businessman on his first tour of Europe. Newman is looking for a world different from the simple, harsh realities of 19th century American business by means of immediate contact with European focuses of civilization. He has behind him the fortune and position and now his instinctive hunger for progress in refinement of mind and personality determines him to wish to complement his material possessions by adding everything immaterial up-to-date. He encounters both the beauty and the ugliness of Europe, and learns not to take either for granted. As his name suggests, Christopher Newman is the new man, the representative of egalitarian America, a kind of reversed Christopher Columbus, who discovers the strangeness of Europe. At the beginning of the novel, he is presented as “the great Western Barbarian, stepping forth in his innocence and might ‘to gaze’ at this poor corrupt old world”. He undergoes a test as he is wronged by a family of French aristocrats that pretend to be superior to him and to represent the highest possible civilization. The revenge is an unusual thing for him, as he is the best American

⁷ Brian Lee, *The Novels of Henry James: A Study of Culture and Consciousness* (London: Edward Arnold Ltd, 1978), 29.

type, “one of nature’s noblemen”, and the novel illustrates a conflict between the “natural” nobility and the “artificial” nobility of the French family.⁸

Being a young millionaire, he goes to Paris to appropriate culture and to have an aristocratic wife. Completely innocent and ignorant of the hierarchical class arrangements and of the social forms from the polite French society, he wants to marry Claire de Cintré, the daughter of an impoverished family with an eight-hundred-year-old name. He must first pass the tests with the old Marquise de Bellegarde and her son Marquis Urbain de Bellegarde. At the beginning he is accepted by the family, due to his fortune, but then he is rejected because of their disgust at his commercial vulgarity. “As such, the novel dramatizes the victimization of the innocent but over reaching American at the hands of an aristocratic family whose treachery is the stuff of rankest melodrama.”⁹

As any other typical American Puritan, he is at the same time attracted by the forms of the European civilization and repelled by the impurity on which it is based. He has a sense of superiority of human values over the meaningless convention that lacks a basis of moral conviction. He was innocent to believe that “Europe was made for him, and not he for Europe” and that the world “was a great bazaar, where one might stroll about and purchase handsome things.”¹⁰ Newman’s beliefs show the typically American attitude toward work, money and power, which was deplored by James.

In *The Portrait of a Lady* (1881) James concluded the first phase of his career and started his middle years with a novel that remains his most popular piece of long fiction. The story is of a spirited young American woman, Isabel Archer, “a female counterpart of Newman”¹¹, who “affronts her destiny” and finds it overwhelming. She inherits a large amount of money and subsequently becomes the victim of Machiavellian scheming by two American expatriates. The narrative is set mainly in Europe, especially in England and Italy. Generally regarded as the masterpiece of his early phase, *The Portrait of a Lady* is described as a psychological novel, exploring the minds of his characters, and almost a work of social science, exploring the differences between Europeans and Americans, the

⁸ Henry James, *The Novels and Tales of Henry James* (New York: [Charles Scribner's Sons](#), 1960), 91.

⁹ James W. Tuttleton, *The Early Years in A Companion to Henry James Studies* edited by Daniel Mark Fogel (Westport: Greenwood Press, 1993), p.106.

¹⁰ James W. Tuttleton, *The Early Years in A Companion to Henry James Studies* edited by Daniel Mark Fogel (Westport: Greenwood Press, 1993), p.82.

¹¹ Percy Lubbock, ed., *The Letters of Henry James* (London: Macmillan &Co., New York: Charles Scribner’s Sons, 1920), II, p.179.

old and the new worlds. Isabel's hunger for knowledge could only be overcome by the European civilization.

Isabel Archer embodies the image of the innocent American girl, with little experience, a redundant fund of life. She begins her European initiation without knowing "what her self is, or what it may do."¹² Despite her innocence, she also has the "duty" to fulfill other characters' incomplete selves through her own. If at the beginning Mrs. Touchett takes her to Europe as a perfect companion, her cousin Ralph empowers Isabel with his ideals that can't be entirely accomplished by himself, later on she is manipulated by Madame Merle who doesn't care at all about her happiness: "I don't pretend to know what people are meant for...I only know what I can do with them"¹³ and by Osmond, who is attracted by her new fortune.

Isabel is placed in a European external world of social relations, but, unlike her predecessors, she has a consciousness capable of understanding, judging and accepting the values of that world. She suffers because of her many social limitations imposed on her by the European world. "Many of Isabel's limitations result instead from James's determination to present a realistic portrait of a particular kind of nineteenth-century woman, and such a realistic portrait was determined in no small way by the conditions of the world the heroine inhabited. The social and economic restraints suffered by an ordinary woman of the nineteenth century are necessarily suffered.

In *The Wings of the Dove* (1902), the international theme becomes a metaphor for the distances separating the Self from the Other. In comparison to the characters from the early international novels, here the Americans have the power and responsibility converged from their fabulous wealth. Their innocence is presented in ironic juxtaposition to this power and they take part in the plots that exploit them. Milly Theale represents an exponent of Henry James's American girls who are unable and afraid to become wholly human and to achieve a mature identity. Her inability to achieve a sense of self leads inevitably to her death. It is not only her innocence and goodness that leads to her victimization by the European experience, but also her culturally determined psychology. The consequences are the most extreme for James's American girl.

The Ambassadors (1903), is a dark comedy that follows the trip of protagonist Lewis Lambert Strether, a middle-aged American, to Paris. He was sent by Mrs Newsome

¹² Tony Tanner, "The Fearful Self: Henry James's *The Portrait of a Lady*" *Critical Quarterly* 7, 1965, p.150.

¹³ Henry James, *The Portrait of a Lady* (London: Oxford University Press, 1947), 210.

to rescue her son Chad from immoral life. The positive result would enable Strether to marry her, and would again reflect the Jamesian pattern of the submission of the New World innocence to European experience. But the result is an unexpected one. He initiates himself in the life of Paris. He becomes aware of the differences between the two worlds, of the existence of a finer existence. The novel shows how American innocents become wiser and mellowed after their rich and varied experience of Europe. Though Lambert Strether had been to Europe when he was twenty-five years old, he had missed the charm of it and now the “views of cathedral tower and water-side fields, of huddled English town and ordered English country”¹⁴ delight him. He is enthusiastic to see Chester, London, and Paris. Europe and Europeans are exotic for Strether. *The Ambassadors* analyzes the European scene itself and Paris represents the beautiful order which results from a continuity of social experience.

If his earliest novels reflect the traditional image of the contrast between Europe and America, later on, James creates his own Europe, which is the result of a closer vision. He replaces the comedy based on the conflict between American and European manners with a tragic problem, in which manners act like conventions determining morals. His creative method in his novels and tales is the irony as his theme in one novel might be just the reverse of his theme in another one. In the late novels of Henry James, the international theme is no longer just a tool of social analysis and criticism, it is no longer about Europe and America, but about the American experience of Europe and the European experience of America. The opposition between Americans and Europeans goes beyond the external aspect, it becomes a growth of the individual awareness of foreign modes of living, thinking. It is “both a manifestation of and a metaphor for the gap between the Self and the Other.”¹⁵ Europe is obviously the Other, because James has an American identity.

Henry James felt the necessity to define his own and his country's relation to Europe. He was aware of his cultural ties to the Old World as many American authors had to make a name in Europe before their countrymen took them seriously. Furthermore, the cultural opportunities and resources were infinitely more impressive and valuable on the continent. Henry James's motivation for the expatriation to Europe and for his international theme can be found in a passage in his book on Hawthorne: “the flower of art blooms only where the soil is deep...it takes a great deal of history to produce a little

¹⁴ Henry James, *The Ambassadors* (London: Penguin, 1985), 13.

¹⁵ Paul B. Armstrong, *The Phenomenology of Henry James* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1983), 144.

literature...it needs a complex social machinery to set a writer in motion.”¹⁶ Europe represented for him a place to live and work because it offered greater complexity of social relations as material for fiction. His intention was to see his native society against the background of the older European civilization, instead of seeing it within its local limits only. His most recurring theme was the attitude in which America and England stand toward each other on the social field. Even if he presented the supremacy of American values, he couldn't avoid the endless possibilities offered by the European civilization. The moral contrast between Europe and America is a part of the complex contrast of civilizations affected by history. The moral spontaneity of America is juxtaposed to the carefully cultivated manners of Europeans, the manners of a democratic society without “classes” to those of a society organized hierarchically.

¹⁶ Henry James, *Hawthorne*, ed. Tony Tanner (London: Macmillan, 1967), 25.

Bibliography

1. Armstrong, Paul B.; *The Phenomenology of Henry James*, Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1983.
2. James, Henry; *Hawthorne*, ed. Tony Tanner, London: Macmillan, 1967.
3. James, Henry; *The Ambassadors*, London: Penguin, 1985.
4. James, Henry; *The Novels and Tales of Henry James*, New York: [Charles Scribner's Sons](#), 1960.
5. James, Henry; *The Portrait of a Lady*, London: Oxford University Press, 1947.
6. Lee, Brian; *The Novels of Henry James: A Study of Culture and Consciousness*, London: Edward Arnold Ltd, 1978.
7. Lubbock, Percy, ed.; *The Letters of Henry James*, London: Macmillan & Co., New York: Charles Scribner's Sons, 1920.
8. Tanner, Tony; "The Fearful Self: Henry James's *The Portrait of a Lady*" *Critical Quarterly* 7, 1965.
9. Tuttleton, James W.; *The Early Years in A Companion to Henry James Studies* edited by Daniel Mark Fogel, Westport: Greenwood Press, 1993.

DE LA INDIFERENȚĂ LA SECURITATE NAȚIONALĂ: RELAȚIILE UZBEKO – AMERICANE, 1991 – 2010

GHEORGHE Anamaria Elena*

ABSTRACT:

THIS ARTICLE EXAMINES THE THEORY OF NEOREALISM IN INTERNATIONAL RELATIONS, USING AS A CASE STUDY THE BILATERAL RELATIONS BETWEEN THE UNITED STATES OF AMERICA AND THE CENTRAL ASIAN REPUBLIC UZBEKISTAN.

I CHOSE THIS SUBJECT TO PROVE THAT IN THE INTERNATIONAL SYSTEM, EVEN IF THE RELATIVE POWER OF ONE STATE IS SUPERIOR TO THE OTHERS, THE THREATS TO IT'S NATIONAL SECURITY WILL CONTINUE TO EXIST. PREVENTING THE TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN – AND THE ENTIRE CENTRAL ASIAN REGION – INTO A HOT BELT OF INTERNATIONAL TERRORISM IS A DIRECT CONCERN OF THE NATIONAL SECURITY POLICY OF THE UNITED STATES, ESPECIALLY AFTER THE ATTACKS OF SEPTEMBER 11, 2001.

KEYWORDS: NEOREALISM, UNITED STATES OF AMERICA, UZBEKISTAN, NATIONAL SECURITY.

1. Introducere

Această lucrare își propune să explice relațiile dintre Statele Unite ale Americii și Uzbekistan prin prisma teoriei neorealiste. Analiza relațiilor dintre cele două state începe odată cu obținerea independenței de către fosta republică sovietică și se încheie cu anul 2010. Deși intervalul de timp studiat se întinde pe o perioadă de aproape două decenii, nu putem vorbi despre o reală apropiere între cele două state, decât odată cu declanșarea războiului împotriva terorismului.

*Doctorand, Universitatea București, Facultatea de Științe Politice

Am considerat că perspectiva neorealistă poate explica relațiile dintre Statele Unite ale Americii și Uzbekistan datorită scopului ultim acestor relații, și anume, asigurarea securității naționale, și implicit, supraviețuirea.

Războiul împotriva terorismului internațional promovat de SUA a atras atenția asupra Asiei Centrale, atât ca regiune în care grupările teroriste se pot dezvolta liber, uneori bucurându-se chiar de sprijinul puterii politice, cât și ca zonă de luptă împotriva terorismului. După evenimentele din 11 septembrie 2001 și odată cu începerea războiului împotriva terorismului administrația americană a acordat o mai mare atenție Asiei Centrale, în special Uzbekistanului, principalul aliat din regiune al Statelor Unite. Într-o perioadă scurtă de timp relațiile uzbeko-americane au cunoscut o dezvoltare rapidă. Miza acestor relații era, pentru ambele state, asigurarea securității naționale. În acest sens, SUA a oferit asistență militară și s-a implicat în proiecte legate de securitate, în același timp, punând accentul pe reformarea politică și economică, respectarea drepturilor omului și promovarea democrației pentru creșterea stabilității.

2. Neorealismul sau realismul structural – o scurtă prezentare

Părintele neorealismului, Kenneth N. Waltz a avut un rol paradigmatic „pentru apărarea independenței disciplinei [relațiilor internaționale], care fusese amenințată datorită potențialei prăbușiri a granițelor sale și a exploziei programelor sale de cercetare. El a oferit reacția cea mai severă la „plasa,, globală în continuă expansiune a câmpurilor cercetării din domeniul relațiilor internaționale.” Principala sa lucrare, Teoria politicii internaționale, publicată pentru prima dată în 1979 a generat ample dezbateri, atât din partea susținătorilor, cât și a criticilor, Stefano Guzzini afirmând că „dacă Theory of International Politics a lui Waltz n-ar fi existat, ea ar fi trebuit inventată”

¹. În această lucrare, Waltz încearcă să elaboreze o teorie a politicii internaționale, să dea o abordare științifică studiului relațiilor internaționale.

Autorul pune accentul pe caracterul sistemic al politicii internaționale. Sistemul este compus din structură și unitățile aflate în interacțiune. Astfel, structura sistemului internațional este cea care constrânge unitățile să acționeze, este cea care dă caracterul sistemic al politicii internaționale. Conform lui Waltz, structura este definită în funcție de

¹ Stefano Guzzini, Realism și relații internaționale, (Iași, Institutul European, 2000), 237 – 238.

trei parametri: principiul organizator al sistemului, specificația funcțiilor diferitelor unități și distribuția capacităților între unități.

Ca și în cazul realismului clasic, principalii actori ai relațiilor internaționale sunt statele. Acestea „se găsesc în relații de coordonare. Din punct de vedere formal, fiecare este egal cu toate celelalte. [Niciunul] nu este îndreptățit să comande, ... nu este chemat să se supună. Sistemele internaționale sunt descentralizate și anarhice.”² Anarhia înseamnă absența unei autorități suprastatale, recunoscută și acceptată de toți membri comunității internaționale. Realistii accentuează ideea că statele recunosc faptul că, într-un sistem anarhic, nu există nicio autoritate superioară care să prevină folosirea violenței de către alte state, sau amenințarea cu violența, și să pună capăt acestor tipuri de manifestări ale statelor.³ Astfel, ținând cont de caracterul anarhic al sistemului și de asemănarea unităților, evoluția acestora depinde doar de acțiunile pe care le întreprind. Statele nu pot depinde pentru asigurarea funcțiilor sale esențiale de alte state.

Principalul obiectiv al statelor este supraviețuirea. Aceasta subîntinde orice alte obiective pe care un stat le are. Orice stat, înainte de a-și dezvolta alte interese, trebuie să își asigure supraviețuirea și securitatea. Conform teoriei neorealiste, „sistemele internațional-politice ... sunt formate și menținute în virtutea principiului de autoajutorare, care se aplică unităților.”⁴ Tocmai acest principiu al autoajutorării este cel care demonstrează diferența între unitățile din sistem, deoarece statele nu dispun de aceleași capacități pentru a-și îndeplini funcțiile. În aceste condiții, capacitățile sunt subsumate conceptului de putere, dar puterea nu este scopul final al actorilor de pe scena internațională. Maximizarea puterii este un mijloc prin care statele încearcă să își asigure supraviețuirea, într-un mediu internațional anarhic.

Structura sistemului constrânge statele să își dezvolte capacitățile relative, pentru a putea face față constantei competiții pentru supraviețuire. Cum orice stat poate reprezenta o amenințare la adresa securității naționale a altui stat, conflictul este în mod invariabil prezent în relațiile dintre actorii internaționali. În aceste condiții, cooperarea, alianțele sunt strict conjuncturale, fiind rezultatul circumstanțelor de moment, sau a unor interese comune. Alianțele sunt în general considerate ca fiind un răspuns la amenințări. Foarte important este faptul că neorealismul privește cooperarea ca fiind „în mod

² Kenneth N. Waltz, *Teoria politicii internaționale*, (Iași, Polirom, 2006), 130.

³ Joseph Grieco, „Anarchy and the Limit of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism”, in *International Organization*, vol. 42, nr. 3, 1988, 497 – 498.

⁴ Kenneth N. Waltz, *op. cit.*, 133.

fundamental temporară și contingentă”⁵. Într-un sistem caracterizat de competiție, luptă pentru supraviețuire și anarhie, singura modalitate de a evita războiul și de a menține pacea este balansarea puterii. „Teama de consecințe nedorite stimulează statele să se comporte în moduri prin care se tinde către crearea echilibrelor de putere.”⁶ Structura este cea care influențează comportamentul actorilor spre echilibrare și datorită caracteristicilor structurii, balanța de putere nu este dată o dată pentru totdeauna, ci se formează în mod recurent. Astfel, balansarea unui potențial agresor ține doar de capacitățile acestuia, putând fi realizată prin eforturi de ordin intern (demersuri făcute în vederea sporirii capacităților economice, a forței militare, a dezvoltării unor strategii inteligente) și prin eforturi de ordin extern (demersuri făcute în vederea fortificării și lărgirii alianței din care fac parte sau de a o slăbi și restrânge pe una din cele care i se opun).

Din perspectiva neorealismului, statul-națiune este și va continua să fie cel mai important actor de pe scena internațională. În pofida dezvoltării alianțelor regionale, a organizațiilor internaționale sau a economiei globale, statul nu își va pierde importanța. Neorealiștii consideră că mai presus de orice, statele întotdeauna vor încerca să își garanteze securitatea. Restul intereselor unui stat, precum pacea și securitatea în alte zone ale globului, protejarea și promovarea valorilor democratice, stăvilirea tendințelor expansioniste ale altor state, eradicarea sărăciei, sunt subordonate obiectivului securității naționale.

3. Uzbekistan ca parte a „noilor state independente”⁷

Evoluția relațiilor dintre Statele Unite și Uzbekistan după declanșarea războiului împotriva terorismului a fost surprinzătoare deoarece până în 2001 SUA nu au avut o politică bine definită față de această țară. Într-adevăr, SUA au recunoscut independența fostei republici sovietice și încă de la începutul anului 1992 au stabilit relații diplomatice cu aceasta, în luna martie fiind deschisă prima ambasadă americană din Uzbekistan. Dar

⁵Edward A. Kolodziej, *Securitatea și relațiile internaționale*, (Iași, Polirom, 2007), 173.

⁶Kenneth N. Waltz, *op. cit.*, 167.

⁷ Prin această sintagmă erau definite în politica SUA toate statele nou apărute pe scena internațională ca urmare a prăbușirii URSS.

interesele pe care le aveau în și față de Uzbekistan nu erau diferite față de cele pe care le aveau în restul spațiului ex sovietic.

Chiar dacă, în mod formal, încă de la începutul anilor '90, între SUA și Uzbekistan se stabilește un dialog constant, acesta se datorează în principal dorinței fostei republici sovietice de a-și demonstra independența față de Rusia. Această teamă de revigorare a imperialismului rus, a făcut ca Uzbekistan să continue să perceapă relațiile internaționale dintr-o perspectivă bipolară. Astfel, apropierea de SUA reprezenta o garanție pentru supraviețuirea noului stat.

În ceea ce privește Statele Unite, într-o primă etapă, se adresează noilor state independente, Eurasiei, nefăcând distincție între fostele republici sovietice din Europa și cele din Asia. Expresia clară a politicii duse de administrația de la Washington este Freedom for Russia and Emerging Eurasians Democracies and open Markets Support Act. Pe 24 octombrie 1992, Președintele George W. Bush semnează acest document, prin care Statele Unite oferă asistență fostelor republici sovietice în drumul lor spre democrație și economie de piață.⁸ Ca parte a fostei Uniuni Sovietice, republica uzbekă era inclusă printre beneficiarii acestei politici, dar principala modalitate a administrației de la Tașkent de a relaționa cu SUA, era tot prin intermediul Moscovei. Federația Rusă, urmașa URSS, inițial considerată un model pentru noile state, era singurul stat față de care SUA au avut o politică bine definită.

4. O nouă abordare regională – Asia Centrală

O a doua etapă a relațiilor dintre SUA și Uzbekistan poate fi considerată cea de-a doua jumătate a anilor '90, când, în politica Statelor Unite Asia Centrală și Caucazul sunt delimitate de restul noilor state independente. Administrația Clinton promovează strângerea relațiilor cu statele din aceste regiuni. În linii mari, obiectivele SUA față de Asia Centrală rămân cele enunțate în Freedom Support Act. Pentru prima oară se atrage atenția asupra importanței strategice a regiunii central-asiatice. De aceea era necesar pentru Statele Unite să își întărească rolul în Asia Centrală și să susțină independența și suveranitatea republicilor din regiune. Promovarea intereselor SUA față de republicile central-asiatice doar prin prisma politicilor față de Rusia, nu mai reprezenta o opțiune

⁸Freedom for Russia and Emerging Eurasians Democracies and Open Markets Support Act of 1992; Acest act mai este cunoscut și ca FREEDOM Support Act.

viabilă. Față de perioada anterioară, principala diferență constă în faptul că particularitățile fiecărei republici modelează relațiile ei cu SUA și implicit interesele acesteia din urmă în regiune. Numeroasele probleme cu care se confrunta regiunea au făcut necesară această schimbare. Așa cum o demonstrează cazul Uzbekistanului, dezvoltarea unui regim autoritar, încălcarea drepturilor omului, limitarea oricărei forme de libertăți, gravele probleme economice, tensiunile sociale, cele inter-etnice, corupția generalizată au făcut ca țara să devină un “paradis” pentru numeroase activități de contrabandă și pentru dezvoltarea mișcărilor teroriste. La toate aceste probleme se adăuga și dorința Rusiei de a-și recâștiga influența asupra regiunii. În aceste condiții stabilizarea regiunii devenea importantă pentru Statele Unite. Principalele obiective erau asigurarea suveranității, a independenței și a integrității teritoriale a statului. Pentru realizarea acestor obiective, SUA reafirmă importanța pe care o are orientarea spre democrație și economie de piață.

Evenimentele din anii 1999 și 2000 au făcut ca statul uzbek să atragă atenția Statelor Unite. Atacurile revendicate de Mișcarea Islamică a Uzbekistanului (IMU), de la începutul anului 1999, din capitala Tașkent au demonstrat vulnerabilitatea noului stat, precum și pericolul pe care fundamentalismul islamic îl reprezintă pentru întreaga regiune.

Securitatea națională este unul din motivele pentru care Uzbekistanul a încercat să se apropie de Statele Unite. Una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă acest stat este activitatea IMU. Aceasta este o mișcare de gherilă, cu puternice rădăcini în spațiul rural, fondată în 1998 de doi veterani uzbeki ai războiului din Tadjikistan: Tohir Yuldeshev și Djuma Namangani. Scopul explicit al mișcării este răsturnarea regimului lui Karimov și liberalizarea Uzbekistanului.⁹ În februarie 1999 în Tașkent a avut loc o serie de explozii, ce au ucis (conform diferitelor rapoarte) între 16 și 28 de persoane și au rănit între 100 și 351. În urma acestor evenimente a avut loc o serie de arestări a disidenților politici. Primul proces s-a încheiat cu șase condamnări la moarte. Suspecții au spus că au fost antrenați de teroriști în Afganistan, fiind conduși de Yuldeshev și Namangani. În anul

⁹ Jacquelyn K. Davis, Michael J. Sweeney, *Central Asia in U.S. Strategy and Operational Planning: Where do we go from here*, (Washington DC, Institute for Foreign Policy Analysis, 2004), 31 – 32.

2000 cei doi au fost condamnați la moarte, în absență.¹⁰ Ca urmare a acestor atacuri teroriste, Statelor Unite au oferit sprijin Uzbekistanului pentru stabilizare.

În afară de problemele legate de terorism, ca o amenințare la adresa securității naționale a Uzbekistanului și a suveranității acestui stat, este percepută și dorința Rusiei de a-și reafirma influența asupra fostului spațiu sovietic. Pe tot parcursul anilor 90, principalul scop al conducerii Uzbekistanului a fost menținerea independenței politice și economice față de Rusia. Pentru aceasta politicile economice s-au axat pe autosatisfacerea nevoilor energetice ale țării, bazându-se pe producția și exportul de bumbac pentru a obține valută. Tot în acest sens s-au făcut eforturi pentru separarea de rublă și introducerea monedei naționale. Astfel în 1994 e introdusă moneda sum. În ceea ce privește privatizarea, guvernul uzbek a fost reticent, preferând păstrarea monopolului de stat. Investițiile străine s-au limitat la construcția de noi rafinării sau la refacerea celor existente. Din punct de vedere politic, „Uzbekistanul a văzut în apropierea față de SUA un potențial mecanism de eliminare a influenței rusești [...], iar politica externă dusă de Președintele uzbek Islam Karimov s-a axat pe demonstrarea independenței față de Moscova.”¹¹

5. Uzbekistan și războiul împotriva terorismului internațional

Odată cu începerea războiului împotriva terorismului, statul uzbek a devenit cel mai important aliat al SUA din Asia Centrală. Încă din toamna lui 2001 acesta a permis staționarea trupelor americane pe teritoriul său. De altfel, baza militară de la Karshi-Khanabad a fost centrul de comandă pentru operațiunea Enduring Freedom. Prezența militară americană a fost percepută de oficialitățile uzbece ca o modalitate de securizare a statului și o semnificativă sursă de venituri. Pentru Statele Unite, dezvoltarea relațiilor cu Uzbekistanul era văzută ca o miză strategică, cu un puternic impact asupra securității naționale și implicit asupra amenințărilor la adresa acesteia. Înainte de aceste atentate probleme precum crima organizată, terorism, proliferare, traficul de substanțe narcotice erau parte a politicilor SUA, dar nu ocupau un loc central în cadrul acestora. 11 septembrie a demonstrat că incapacitatea unor state de a soluționa aceste probleme poate

¹⁰Jim Nichol, Central Asia: Regional Development and Implications for U.S. Interests, Congressional Research Service Report for Congress, 1 decembrie 2005, p.6.

¹¹Olga Oliker, David A. Shlapak, U.S. Interests in Central Asia: Policy Priorities and Military Roles, (Santa Monica, RAND Corporation, 2005), 9.

avea urmări în afara granițelor statelor respective, acest lucru fiind afirmat și în Strategia Națională de Securitate, din septembrie 2002: „astăzi, distincția dintre afacerile interne și externe se diminuează. Într-o lume globalizată, evenimentele din afara granițelor Americii au un impact mai mare în interiorul acestora.”¹² De-a lungul anilor `90 încercările SUA de democratizare și de reducere a gradului de subdezvoltare economică a diferitelor state erau văzute în special ca o datorie morală. Această perspectivă a suferit o schimbare radicală după 11 septembrie. SUA a înțeles că de eforturile pe care le depunea în aceste domenii depindea securitatea sa națională; a devenit clar că instabilitatea în alte țări, datorată subdezvoltării economice și slabei guvernări, trebuie înțeleasă ca o amenințare la adresa securității SUA.¹³

Noua abordare are puternice implicații pentru Uzbekistan. Statul se confruntă cu numeroase probleme: corupția este un fenomen generalizat; tensiuni etnice, tribale și religioase; subdezvoltare economică; insatisfacție în rândul populației; și o guvernare puternic centralizată care își menține puterea prin represiune. Toate aceste probleme permit dezvoltarea rețelelor de trafic de stupefiante, de persoane, de arme și a rețelelor teroriste, putând oricând transforma tânăra republică în „următorul Afaganistan” și astfel într-un eventual pericol la adresa securității SUA. La toate acestea se adaugă și dorința Rusiei de a domina regiunea, influența crescândă a Chinei și propagarea fundamentalismului islamic din Iran. Toate aceste probleme au făcut ca republica uzbekă să ocupe o poziție cheie în politica SUA.

Această nouă abordare a Statelor Unite față de Uzbekistan, încadrează acest stat în categoria „pivoților geopolitici”, pe care, Zbigniew Brzezinski, în Marea tablă de șah. Supremația americană și imperati­vele sale geostrategice, îi definește ca fiind „acele state a căror importanță nu decurge din puterea sau din motivația lor, ci mai degrabă din așezarea lor sensibilă și din consecințele situației lor potențial vulnerabile pentru comportamentul jucătorilor geostrategici. Cel mai adesea, pivoții geopolitici sunt desemnați de poziția lor geografică, care în unele cazuri le conferă un rol special fie în asigurarea accesului în zone importante, fie în refuzarea accesului la resurse pentru jucătorul important.”¹⁴. Astfel, strângerea relațiilor cu Uzbekistanul a reprezentat pentru

¹²The National Security Strategy of the United States of America, septembrie 2002, p. 31.

¹³Olga Oliker, David A. Shlapak, op. cit., 19.

¹⁴ Zbigniew Brzezinski, Marea tablă de șah. Supremația americană și imperati­vele sale geostrategice, (București, Univers Enciclopedic, 2000), 53.

SUA, atât o modalitate de facilitare a accesului în Afganistan, cât și o încercare de a balansa influența crescândă a Rusiei în regiunea central-asiatică.

Președintele Islam Karimov a văzut apropierea de SUA ca o manieră de a se distanța de Rusia și de a impune Uzbekistanul ca putere regională. După ce în toamna lui 2001 a permis staționarea trupelor americane pe teritoriul uzbek, între Tașkent și Washington s-a semnat un acord de cooperare economică. Noul parteneriat a costat SUA, doar în primul an aproximativ 450 de milioane de dolari. La aceștia se adaugă și banii obținuți de statul uzbek din vânzările de combustibil pentru baza americană. Relațiile dintre cele două state au devenit și mai apropiate în cursul anului 2002, odată cu semnarea Strategic Partnership and Cooperation Framework Agreement, prin care SUA se angajează „să trateze cu seriozitate orice amenințare la adresa securității și integrității teritoriale a Republicii Uzbekistan. Cele două țări se așteaptă să dezvolte cooperarea în combaterea amenințărilor transnaționale [...] și să își continue dinamica colaborare militară și tehnico-militară.” De asemenea, documentul prevede și colaborarea pentru “construirea unei societății civile puternice și deschise, instituirea unui veritabil sistem de partide și independența mass-media, consolidarea structurilor non-guvernamentale, precum și îmbunătățirea sistemului judiciar.”¹⁵

Strângerea relațiilor uzbeko-americane, în mod evident a lezat interesele Rusiei, care deținuse controlul exclusiv asupra Asiei Centrale de mai bine de un secol. La conferința de presă de la Casa Albă din 13 noiembrie 2001, întrebat despre redefinirea sferelor de influență în Asia Centrală, Președintele Vladimir Putin răspunde că „Nu trebuie uitat că Uzbekistan și Tadjikistan sunt state independente și își decid, în consecință, în mod independent politicile, cu cine cooperează și la ce nivel”. Răspunsul sugerează că Rusia nu va accepta să piardă controlul asupra Asiei Centrale. Prezența americană în Uzbekistan a redeschis marele joc, doar că, de această dată, principalii actori sunt Statele Unite și Rusia, iar miza jocului este influența asupra Asiei Centrale. Acest nou mare joc este o competiție asupra Asiei Centrale.¹⁶

Cu toate că asistența SUA a fost semnificativă și operațiunile militare din Afganistan au slăbit considerabil IMU, Uzbekistanul nu și-a respectat angajamentul luat pentru reformarea economică și politică. Eforturile depuse au fost minime: au fost

¹⁵ United States-Uzbekistan Declaration on the Strategic Partnership and Cooperation Framework, Departamentul de Stat SUA, Fact Sheet, 12 martie 2002.

¹⁶ John C. K. Daly, Kurt H. Meppen, Vladimir Socor, Frederick S. Starr, Anatomy of a Crisis: US – Uzbekistan Relations 2001 – 2005, (Washington DC, United States Institute for Peace, 2006), 75.

soluționate câteva cazuri de corupție, iar în 2003 partidelor de opoziție Erk și Birlik li s-au permis adunări legale. Speranțele Uzbekistanului de creștere a numărului investițiilor americane odată cu prezența militară SUA nu s-au îndeplinit, dimpotrivă, s-au intensificat presiunile pentru respectarea drepturilor omului și democratizare. În aceste condiții guvernul uzbek a început să facă presiuni asupra SUA pentru a clarifica statutul trupelor americane de pe teritoriul său și pentru a primi recompense financiare pentru utilizarea bazei militare. Toate acestea au făcut ca Uzbekistanul să își îmbunătățească relațiile cu Rusia. Acest lucru a fost confirmat de vizita președintelui rus din 2003 la finalul cărei s-a afirmat că cele două state prietene își vor dezvolta cooperarea.¹⁷ Între timp interesul pentru reformele economice și politice propuse de SUA a scăzut extrem de mult, iar acțiunile represive s-au intensificat. În primăvara anului 2004 a avut loc o nouă serie de bombardamente și atacuri armate, soldate cu 47 de morți. Atacurile au fost revendicate de Gruparea Islamistă a Jihadului (IJG)¹⁸. În procesele ce au urmat, atacatorii au fost acuzați că au încercat răsturnarea regimului. Primul proces s-a încheiat în august, atacatorii primind pedepse între 11 și 16 ani de închisoare. În total au fost condamnate peste 100 de persoane. Pe 30 iulie 2004 au avut loc alte explozii la sediul ambasadelor SUA și Israel și la Biroul Procurorului General. Trei paznici uzbeki au fost uciși. Și acest atac a fost revendicat de IJG și IMU.

6. Reîntoarcerea spre Rusia

Pe parcursul anului 2005, sub influența revoluției lalelelor din Kîrghîstan, în Uzbekistan au avut loc mai multe manifestații de mici proporții. La baza demonstrațiilor au fost lipsa libertății de exprimare și reprimarea oricăror forme de opoziție, problemele economice și nemulțumirile sociale. În disconcordanță cu aceste proteste sunt evenimentele din luna mai din Andijon. La mijlocul lunii foarte mulți civili au fost răniți sau uciși după ce armata a tras în demonstranți. Aceștia protestau împotriva încarcerării a 23 de oameni de afaceri locali, ce erau acuzați că susțineau grupări teroriste. Cu o noapte înainte un grup a pus stăpânire pe o închisoare, eliberând din deținuți. Pe 13 mai, Președintele Karimov a declarat că situația a revenit la normal. Pentru soluționarea

¹⁷Jacquelyn K. Davis, Michael J. Sweeney, op. cit., 48.

¹⁸ Grupare extremistă desprinsă din IMU la începutul anilor 2000 al cărei scop este instaurarea în Uzbekistan a unui nou regim bazat pe legea islamică.

acestei crize Statele Unite au propus o intervenție internațională, însă guvernul uzbek a respins propunerea.¹⁹ SUA au criticat puternic reacția Uzbekistanului, în timp ce Rusia și-a oferit sprijinul. Relația tensionată dintre SUA și Uzbekistan a permis Rusiei să își extindă influența nu doar politic și militar, prin intermediul Shanghai Cooperation Organization, ci și economic, pentru că, indiferent de beneficiile obținute ca urmare a creșterii gradului de implicare a Statelor Unite, comerțul cu Rusia a rămas vital pentru economia uzbekă. Profitând de răcirea relațiilor dintre SUA și Uzbekistan, Rusia, sprijinită de China, a propus în cadrul întâlnirii SCO din 5 iulie 2005 elaborarea unei declarații comune a statelor membre prin care să ceară Statelor Unite să stabilească calendarul retragerii trupelor sale din Asia Centrală. Toate statele membre SCO au semnat declarația, dar doar Uzbekistanul a acționat în acest sens. Pe 29 iulie autoritățile de la Tașkent au trimis ambasadei SUA notificarea oficială pentru evacuarea bazei militare de la Karshi-Khanabad. Din acel moment Statele Unite au avut 180 de zile pentru a încheia operațiunile din baza uzbekă și pentru a-și retrage trupele. Motivele invocate se refereau la statutul legal neclar al trupelor americane, la compensații financiare și la reparații ale infrastructurii bazei ce ar fi trebuit efectuate de SUA. Oficialii uzbeki au ținut să precizeze că evenimentele din Andijon nu sunt cauza cererii de retragere și nici presiunea exercitată de către Statele Unite asupra Kîrghîstanului pentru a trimite refugiații uzbeki în România, în loc să îi retrimită în Uzbekistan.²⁰

Practic, anul 2005 a însemnat schimbarea alianțelor pentru Uzbekistan. Federația Rusă devine principalul aliat al republicii central-asiatice, în timp ce SUA sunt văzute ca un element destabilizator. La începutul lunii noiembrie Rusia și Uzbekistan au semnat un tratat de cooperare militară, care prevede ca „în caz de agresiune a uneia dintre părți de către un stat terț, aceasta va fi considerată ca un act de agresiune împotriva ambelor state”. Totodată acordul permite și folosirea reciprocă a bazelor militare. Karimov a declarat că „prin semnarea acestui acord ... am arătat încă o dată cu cine ne vom construi viitorul [...] Rusia este cel mai de încredere partener și aliat al nostru.”²¹

Anul 2006 a adus o și mai mare apropiere a relațiilor dintre Rusia și Uzbekistan. În luna ianuarie s-a semnat un acord pentru dezvoltarea și exploatarea zăcămintelor de gaz din vestul Uzbekistanului, astfel fiind asigurat controlul rusesc asupra exportului de

¹⁹ Jim Nichol, op. cit., 7 – 8.

²⁰ Olga Olikier, David A. Shlapak, op. cit., 31 – 32.

²¹ Sarah SHENKER, Struggle for influence in Central Asia, BBC News, 28 noiembrie 2005, la <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4467736.stm>

gaze din statul uzbek. Totodată, la sfârșitul aceleiași luni Tașkentul a depus candidatura pentru admiterea în Comunitatea Economică Eurasiatică, organizație condusă de Moscova.²²

Politica vecinătății imediată promovată de Rusia începea să dea rezultate. La nivel simbolic, închiderea bazei de la Karshi-Khanabad a redat Rusiei rolul de garant al securității, nu doar pentru Uzbekistan, ci pentru întreaga regiune. Se poate spune că implicarea directă a Statelor Unite în Asia Centrală „a crescut în mod considerabil profilul Rusiei în regiune, funcționând ca un catalizator pentru Rusia, în urmărirea intereselor ei de securitate în regiune”.²³ Pe parcursul anului 2007 și în prima parte a lui 2008 relațiile Uzbekistanului cu Rusia s-au îmbunătățit, în timp ce relațiile cu SUA au stagnat. Uzbekistan a permis în continuare Statelor Unite să îi tranziteze spațiul aerian, dar niciun alt fel de operațiuni nu au mai avut loc pe teritoriul uzbek.

7. Din nou cu brațele deschise către occident

După anunțarea închiderii ultimei baze americane din Asia Centrală – cea de la Manas, Kîrgîstan – în februarie 2009, a fost vehiculată posibilitatea redeschiderii unei baze militare americane în Uzbekistan. Pe fondul accentuării crizei economice și a strângerii relațiilor ruso-kîrgîze, Rusia nu și-a mai respectat angajamentele față de republica uzbekă, fapt ce a permis ca Statele Unite să redevină o opțiune pentru administrația de la Tașkent. Pe 3 aprilie 2009 între Uzbekistan și SUA s-a încheiat un acord prin care trupele SUA au primit autorizația să tranziteze teritoriul uzbek pentru a aproviziona trupele din Afganistan. Totuși, acest acord este fragil, ținând cont de ostilitatea Moscovei față de implicarea Statelor Unite în Asia Centrală. Totodată, Uzbekistan își redobândește importanța în războiul împotriva terorismului. La începutul lunii mai 2009, între Coreea de Sud și Uzbekistan se semnează un acord prin care trupelor americane și aliate li se permite utilizarea aeroportului de la Navoi pentru aprovizionarea trupelor din Afganistan. Coreea de Sud a jucat un rol important în îmbunătățirea relațiilor americano-uzbece. În aceste condiții Moscova nu poate riposta deoarece, în mod formal, nu Statele Unite vor conduce operațiunile de la Navoi, ci

²²John C. K. Daly, et al., op. cit., 108.

²³Bertil Nygren, *The Rebuilding of Greater Russia. Putin's Foreign Policy towards the CIS Countries*, (Londra, Routledge, 2008), 45.

Coreea de Sud. Acest acord a fost făcut public pe 11 mai de către președintele Islam Karimov. După cum afirmă Andrei Grozin, directorul departamentului Asia Centrală al Institutului CSI de la Moscova, „acești pași sunt în interesul Uzbekistanului [deoarece] cresc statutul politic [al Tașkentului] și intensifică potențialul de parteneriate cu SUA și NATO.”²⁴

Intensificarea relațiilor uzbeko-americane pe parcursul anului 2009 a avut drept rezultat aprobarea de către președintele uzbek, a planului de acțiune pentru Uzbekistan, în ianuarie 2010. Documentul este rezultatul consultărilor politice desfășurate la sfârșitul lui 2009 la Washington între reprezentanții celor două state. Planul de acțiune se concentrează pe problemele de securitate. Conform acestuia, pentru contribuția la rețeaua de distribuție nordică Uzbekistan ar trebui să primească din partea SUA armament și antrenamente militare, asistență pentru securizarea granițelor și ajutor pentru implementarea măsurilor împotriva terorismului. Documentul pune accent pe întâlnirile la nivel înalt, precum și cu importanți reprezentanți ai administrației americane – experți ai Departamentului de Stat, ai Consiliului Național de Securitate și ai altor agenții guvernamentale.²⁵ Pe tot parcursul anului 2010 SUA au urmărit îmbunătățirea relațiilor cu Uzbekistan, datorită rolului strategic pe care acest stat îl are în rețeaua de distribuție nordică spre Afganistan.

8. Concluzii

Atât timp cât Statele Unite și Rusia vor include Uzbekistanul, precum și restul statelor central-asiatice, în planurile lor strategice și vor considera regiunea ca zonă foarte importantă pentru securitatea lor națională, competiția asupra Asiei Centrale va continua. Singurul rezultat al acestei competiții va fi menținerea unor regimuri autoritare, represive, care vor pune mai presus de interesele statului, interesele clasei conducătoare și se vor folosi de capacitățile și prerogativele acestuia pentru propria supraviețuire.

²⁴ *apud* Deirdre Tynan, „Uzbekistan: Karomiv Gives Washington the Air Base it Needs for Afghan Operation”, *Eurasia Insight*, 11.05.2009.

²⁵ Deirdre Tynan, „Tashkent Throws a Diplomatic Curveball to Washington”, *Eurasia Insight*, 27.01. 2010.

Bibliografie**Surse:**

1. Freedom for Russia and Emerging Eurasians Democracies and Open Markets Support Act of 1992.
2. The National Security Strategy of the United States of America, septembrie 2002.
3. United States-Uzbekistan Declaration on the Strategic Partnership and Cooperation Framework, Departamentul de Stat SUA, Fact Sheet, 12 martie 2002.

Studii generale:

1. GRIECO, Joseph „Anarchy and the Limit of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism”, in International Organization, vol. 42, nr. 3, 1988, pp. 485 – 507.
2. GUZZINI, Stefano, Realism și relații internaționale, Iași: Institutul European, 2000.
3. KOŁODZIEJ, Edward , Securitatea și relațiile internaționale, Iași: Polirom, 2007.
4. WALTZ, Kenneth N., Teoria politicii internaționale, Iași: Polirom, 2006.

Studii de specialitate:

1. BRZEZINSKI, Zbigniew, Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice, București: Univers Enciclopedic, 2000.
2. DALY, John C. K., MEPPEN, Kurt H., SOCOR, Vladimir, STARR, Frederick S., Anatomy of a Crisis: US – Uzbekistan Relations 2001 – 2005, Washington DC: United States Institute for Peace, 2006.
3. DAVIS, K. Jacquelyn, SWEENEY, J. Michael, Central Asia in U.S. Strategy and Operational Planning: Where do we go from here”, Washington DC: Institute for Foreign Policy Analysis, 2004.
4. NYGREN, Bertil, The Rebuilding of Greater Russia. Putins Foreign Policy towards the CIS Countries, Londra: Routledge, 2008.
5. OLIKER, Olga, SHLAPAK, A. David, U.S. Interests in Central Asia: Policy Priorities and Military Roles, Santa Monica: RAND Corporation, 2005.

Articole:

1. NICHOL, Jim, Central Asia: Regional Development and Implications for U.S. Interests, Congressional Research Service Report for Congress, 1 decembrie 2005.
2. SHENKER, Sarah, Struggle for influence in Central Asia, BBC News, 28 noiembrie 2005, la news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4467736.stm
3. TYNAN, Dierdre, „Uzbekistan: Karomiv Gives Washington the Air Base it Needs for Afghan Operation”, Eurasia Insight, 11.05.2009.
4. TYNAN, Dierdre, „Tashkent Throws a Diplomatic Curveball to Washington”, Eurasia Insight, 27.01. 2010.

**RECEPTAREA PRINCIPIILOR DE DREPT ROMAN
ÎN PRAVILA "ÎNDREPTAREA LEGII"**

Judecător Dr. Denis – Gabriela Ghervase¹

ABSTRACT:

IN THE MIDDLE EVE THE ROMAN LAW IS PRESENT IN "BASILICALE" WHICH WERE MEANT TO ESTABLISH SOCIAL AND RELIGIOUS RELATIONS IN BYZANTINE EMPIRE. JUDICIAL ROMAN THINKING INFLUENCES THE DOCTRINE AND JURISPRUDENCE OF WESTERN EUROPE BEGINNING WITH MIDDLE LEVEL FEUDAL STATES, FORMED ON THE RUINS OF ROMAN EMPIRE, UNTIL THE MODERN EVE. ONE OF THE PERPETUATING FACTORS WAS THE CHURCH THAT APPROVED THE ROMAN JUDICIAL SYSTEM IN RESPECT WITH THE PRINCIPUM "ECCLESIA VIVIT LEGE ROMANA".

CUVINTE CHEIE: PRINCIPII DE DREPT ROMAN, PRAVILA "ÎNDREPTAREA LEGII", ȚARA ROMÂNEASCĂ

Începuturile dreptului feudal scris în Țara Românească datează încă din secolul XV când au fost elaborate primele copii slave ale uneia din cele mai răspândite culegeri bizantine de norme bisericești și civile, respectiv Sintagma lui Matei Vlastario din anul 1335, perioadă în care influența bizantină asupra dreptului scris al Principatelor Române a continuat și s-a accentuat după prăbușirea Imperiului de Răsărit sub loviturile date de turci².

Odată cu formarea statelor feudale românești, biserica a jucat un rol important în mecanismul statului feudal, întrucât domnii se vor sprijini pe biserica ortodoxă, atât pe plan intern cât și pe plan extern. Astfel, în spiritul tradiției romano – bizantine referitoare la dreptul suveranilor de a proteja biserica și de a menține sub supravegherea lor

¹ Judecător la Tribunalul Dolj – Secția penală; Doctor în istorie, Masterand la Agenția Națională de Informații și Masterand la Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu – Facultatea de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene

² Cf. Petre P. Panaitescu, „De ce n-au cucerit turcii Țările Române?”, (în Interpretări românești, București, Editura Enciclopedică, 1994), 111-119

principalele ei activități publice, domnii Țării Românești au confirmat prin dispozițiile generale dreptul de jurisdicție al bisericii³.

Dependența Țărilor Române față de Imperiul Otoman; legăturile acestor țări cu centrele și autoritățile religioase ale bisericii răsăritului; pătrunderea în rândurile boierimii ale unor elemente provenite din cercurile grecești ale Constantinopolului și, apoi, impunerea de către poarta otomană a domniilor "fanariote" au făcut ca influența bizantină să se manifeste timp îndelungat și după cucerirea Constantinopolului de către turci. Astfel, prima formă sub care s-a manifestat influența bizantină în dreptul scris al principatelor Române a fost adoptarea unei culegeri de texte bisericești și civile - numită nomocanon dat fiind conținutul mixt al unei astfel de culegeri care pe lângă textele de legi bisericești sau civile cuprindea și comentariile autorului – culegere care în vechile texte românești erau denumite pravile la fel ca legile laice⁴.

Nomocanoanele bizantine au început să fie traduse în limba română în secolul al XVI-lea, dar începând cu secolul al XVII-lea au fost traduse din limba greacă și texte bizantine cu caracter laic, texte avute în vedere în conținutul Pravilei "Îndreptarea Legii" din anul 1652⁵. Apariția acestei legiuri a fost determinată de condițiile istorice proprii societății românești din prima jumătate a secolului al XVII-lea, când structura acestei societăți era bazată pe modul de producție feudal, în care boierimea, monarhia și biserica luau măsuri legale cu caracter general pentru consolidarea poziției în stat.

În ceea ce privește Pravila "Îndreptarea Legii" putem spune că nu se găsește manuscrisul original din anul 1652, ea fiind un in-folio⁶, având 25 foi nenumerotate și 796 pagini, tipărită în alfabetul chirilic, îngrijit, în negru și roșu, cu următorul titlu complet: "Îndreptarea legii/ cu Dumnezeu/care are toată judecata arhierească și împărătească/ de toate vinile preoțești și împărățești/Pravila Sfinților Apostoli a ceale 7 soboare și toate ceale nameastnice/ lângă aceastea și ale Sfinților Dascăli ai lumii: Vasile Velichi, Timothei, Nichita, Nicolae/ Theologia dumnezeștilor bogoslovi Scrise mai înainte și tocmite cu porunca și învățătura blagocestivului împărat Chir Ioan Comninul, de cuvântătoriul deac al mării besearici lu Dumnezeu și păzitor de pravili, chir Alexie

³ Alexandru Val. Georgescu, Bizanțul și instituțiile românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea, (București, Editura Meridiane, 1985), 121

⁴ Ioan Iavorschi, Dreptul feudal scris al Moldovei și Țării Românești, (Iași, Editura Unitatea – Litografia Învățămintului, 1956), 4-5

⁵ Texte ce au fost avute în vedere și în timpul domniei lui Vasile Lupu în Moldova când a fost scrisă Pravila "Cartea Românească de învățătură" în anul 1646

⁶ Ioan C. Bianu, Nerva Hodoș, Bibliografia veche românească, Tomul II, (București, Editura Academiei, 1910) 190

Aristinul. Iar acum de întâi prepuse toate de preellinaște pre limbă românească, cu nevoița și userdia și cu toată cheltuiala a preasfântului de Hristos chir Ștefan cu mila lu Dumnezeu mitropolit Tîrgoviște, exarh Plaiului și a toată Ungrovlahia. În Tîrgoviște, în tipografia prea luminatului meu domn Io Mathei Voievod Basarab în sfânta mitropolie în casa înălțării Domnului nostru Isus Hristos. Martie 20, văleat 7160 a lui Hristos 1652, v. post velichi".

Întreaga inscripție este înconjurată de un chenar ornamental pe care figurează sus: soborul Maicii Domnului cuprins între chipurile lui Isaia, Ieremia Moise și David; jos: stema Țării Românești reprezentată printr-un corb cu crucea în cioc și purtând pe piept un scut pe care se află o cruce așezată pe o coroană, stemă pe care mai apar soarele și luna, iar deasupra se află o coroană; pe laturile chenarului figurează chipurile mai multor sfinți, precum și numele gravorului Theodor Tișevici. Pe verso se află scrisoarea omagială cu care traducătorul Daniil M. Panoneanul⁷ prezintă lucrarea sa mitropolitului Ștefan și urmează stema mitropolitului însoțită de versuri omagiale, precum și de predoslovia mitropolitului Ștefan.

Pravila "Îndreptarea legii"⁸ din anul 1652 a fost tipărită la Tîrgoviște în timpul domniei lui Matei Basarab în limba română, fiind cunoscută și sub numele de "Pravila cea Mare" pentru a putea fi deosebită de "Pravila de la Govora" (1640) care este cunoscută sub numele de "Pravila cea Mică" și începe cu prefața lui Daniil M. Panoneanul – care cu multă modestie arată rolul său în traducerea din limba greacă a acestor texte. Daniil M. Panoneanul nu vorbește de criteriile după care au fost alese materialele intrate în compunerea legiurii, nici despre metoda după care ele au fost ordonate, dar face în cuprinsul pravilei două mențiuni, și anume: una în pagina 424 după prima parte a legiurii în care precizează "cu rugăciunea și cu toată osârdua mitropolitului Ștefan, s-a tălmăcit din elinește în limba proastă românească, prin sârguința prea păcătosului Daniil Andreian, monahul din țara Panoniei..

Predoslovia Mitropolitului Ștefan care urmează stemei este adresată "Preasfinților arhiepiscopi, mitropoliți, iubitorilor de dumnezeu, episcopi, egumenilor și tuturor părinților duhovnici și protopopi", iar la alcătuirea ei mitropolitul s-a folosit de prefața lui

⁷ Litera M din semnătură este inițiala cuvântului "Monaha", dar adevăratul său nume este Daniil Andreian

⁸ Această pravilă prezintă multe asemănări cu Pravila "Cartea Românească de Învățătură" ce a fost tipărită în Moldova la Iași la Mănăstirea "Trei ierarhi" de către logofătul Eustrăție, inspirată din Legea agrară bizantină și din Tratatul de drept penal al lui Prosper Farinaccius denumit "Praxis et theoricae criminalis" în timpul domniei lui Vasile Lupu, domnie care prezintă asemănări cu cea a lui Matei Basarab.

Matei Vlastarie arătând însemnătatea pravilei din punctul de vedere al confesiunii ortodoxe și situând scriptura în antiteză cu învățăturile străine și eretice. Din prima prefață și din titlul lung al pravilei rezultă că aceasta nu reprezintă o lucrare originală, ci o traducere din grecește a nomocanonului lui Manuil Malaxos (notarul mitropolitului din Theba) ce cuprinde legi canonic-civile și legi penale.

Trebuie precizat că Pravila "Îndreptarea legii" nu a fost alcătuită de un singur cărturar, ci de un grup de oameni învățați indicați de către mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei, grup din care făcea parte traducătorul Daniil M. Panoneanul care a tradus din grecește textul pravilei și doi cărturari greci – Ignatie Petrișis și Pantelimon Ligaridis – care au asistat la redactarea definitivă a textului grec după care s-a făcut traducerea. Pravila a fost destinată pentru românii din Țara Românească și Ardeal, ca și pentru cei din Moldova având caracterul unui cod complet de legi bisericești, dar și de legi de stat, incluzând și textul Pravilei lui Vasile Lupu.

Îndreptarea legii este o operă de codificare legislativă românească, complexă pentru vremea ei, fiind o îmbinare de reguli de drept canonic și de drept laic, care își păstrează valoarea juridică și culturală⁹. De asemenea, Pravila "Îndreptarea legii" își are izvoarele în dreptul bizantin și anume: *Sintagma lui Matei Vlastare* – care a fost introdusă în Țările Române în traducerea slavonă încă din secolul al XV-lea și folosită de biserică atât sub forma ei dezvoltată, cât și sub forma prescurtată împreună cu alte colecții de canoane până la apariția tipăriturilor românești, astfel că primul capitol din Pravilă începe printr-un citat din această Sintagmă; *Nomocanonul* – pe care Manuil Malaxos, originar din Nauplia și notar al mitropolitului din Theba l-a scris în 1562 sub titlul "Lege alcătuită din diferite canoane trebuitoare ale dumnezeieștilor și sfinților apostoli, ale sfintelor sinoade ecumenice, ale purtătorilor de Dumnezeu părinți și ale altor preasfinți arhieriei, precum și din Novele ale legilor împărătești și altele"- are un conținut foarte apropiat de cel tradus de Daniil M. Panoneanul, dar s-a considerat de istorici că dispozițiile canonice menționate în Pravila "Îndreptarea legii" nu sunt luate din acest nomocanon, ci din cel întocmit în anul 1600 de Porfirie mitropolitul Niceei; *Comentariul lui Alexie Aristen* – singurul izvor asupra căruia predoslavia dă unele amănunte, în sensul că mitropolitul Ștefan a afirmat în prefața sa la Pravilă despre obiceiul de a se rezuma legile laice bizantine în așa – zisele "sinopse" tot astfel cum s-a simțit nevoia de a se

⁹ Valentin Al. Georgescu, La réception du droit romano – byzantin dans les Principautés Roumaines Mélanges, (Paris, Editura Lévy – Bruhl, 1959), 375

proceda și la a rezuma canoanele bisericești, ceea ce a determinat necesitatea redactării comentariilor. Comentariul lui Alexie Aristen privește textul rezumat al canoanelor însoțit de lămurirea termenilor al căror înțeles nu era destul de clar și constituie partea a II-a a Pravilei "Îndreptarea legii" sub titlul de "Nomocanonul cu Dumnezeu"¹⁰.

Pravila este alcătuită din două părți distincte, și anume: **prima parte** are un total de 417 glave sau capitole, dintre care cele care cuprind dispoziții de drept laic sunt împărțite în paragrafe sau zacale și poartă denumirea - *Îndreptarea legii cu Dumnezeu care are toată judecata arhierească și împărătească de toate vinile preoțești și împărățești Pravila Sfinților Apostoli a ceale 7 soboare și toate ceale nameastnice lângă aceastea și ale Sfinților Dascăli ai lumii: Vasile Velichi, Timothei, Nichita, Nicolae Theologhia dumnezeștilor bogoslovi* –; această parte este mai cu seamă o legiuire laică în care după cele 42 glave de început, urmează "pravilele împărățești" printre care sunt intercalate numeroase dispoziții de drept canonic, iar în ceea ce privește dispozițiile de drept laic se poate spune că, ele au un caracter exclusiv penal dacă avem în vedere că în prima parte a pravilei sunt numeroase dispoziții ce încriminează anumite fapte, dar și dispoziții care vizează cauzele care apără sau micșorează pedeapsa. Aceasta parte a pravilei are și dispoziții de drept civil care se găsesc de cele mai multe ori intercalate printre glavele care cuprind sancțiuni penale, categorie din care putem exemplifica: bunurile, capacitatea juridică, căsătoria, logodna, donația, dijma, filiația, succesiunea, testamentul, etc. și, tot în această primă parte sunt cuprinse și dispoziții de drept canonic privitoare la unele fapte și raporturi din viața socială, norme de organizare bisericească.

A doua parte intitulată în pravilă – *Nomocanon cu Dumnezeu* – cuprinde numai dispoziții și norme canonice, începând cu canoanele sfinților apostoli și "tâlcurile" lor, fiind redată, apoi, canoanele adoptate de cele 7 "soboare" care au avut loc la Nicheia, Țarigrad, Efes, Halcedon și Trulla, urmează reproducerea canoanelor "sfântului marelui Vasilie" și terminându-se cu învățăturile sfântului Anastasie, patriarh al Antiohiei, la care se adaugă anumite îndrumări pentru slujba liturghiei. În acest nomocanon materia nu este distribuită în glave aranjate în succesiunea lor numerică, ci în mari capitole nenumerate, fiecare având mai multe glave însoțite aproape întotdeauna de "fîlcul" lor¹¹.

Pravila "Îndreptarea legii" se încheie cu o rugăciune de mulțumire alcătuită de traducătorul Daniil M. Panoneanul, iar normele de drept cuprinse în această pravilă sunt

¹⁰ Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române – vol. I*, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990), 54

¹¹ Cf. Nicolae Iorga, *Istoria poporului românesc*, (București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985), 490

proprii orânduirii feudale, consacrand situația de dependență a țărănimii supuse și regimul diferențiat în fața legii în raport cu stările și treptele sociale¹². Legarea producătorului direct de domeniul feudal reiese din glava 296 zac. 18 care prevede că nimeni nu are voie să primească pe țăranul fugit "de locul și de stăpânul său", ci "să-l întoarcă înapoi la satul lui de unde este" sub sancțiunea de a plăti la domnie 12 litre de argint și 24 litre boierului căruia îi aparține țăranul, dispoziție tradusă din legile agrare bizantine.¹³

În acest sens menționăm că justiția feudală a avut următoarele caractere: dominația de clasă; nu a fost cunoscută separația puterilor în stat; a existat confuzia jurisdicției civile cu cea penală – caractere ce au fost reflectate și în dispozițiile Pravilei "Îndreptarea legii"-, dar un loc important l-a ocupat justiția stăpânului feudal exercitată de feudalii laici sau ecleziastici.

Legiuirile feudale din țările române au avut ca scop consolidarea din punct de vedere juridic a poziției clasei stăpânitoare, clasă ce reprezenta baza economică a orânduirii feudale. Astfel, au consacrat în primul rând inegalitatea persoanelor în fața legilor, înfățișând o societate feudală puternic ierarhizată după avere, religie, sex, profesie, etc., iar în al doilea rând au stabilit reguli cum ar fi: substituțiile fideicomisare care au constituit unul din elementele de bază ale dreptului succesoral feudal și care au păstrat o serie de prevederi din vechea organizare romană¹⁴.

Mai mult, în epoca lui Iustinian¹⁵ fideicomisele particulare sunt asimilate cu legatele ca o consecință a dispariției formelor riguroase ale legatelor, pe de o parte, iar, pe de altă parte, a limitării libertății de a dispune în materie de fideicomise pentru că sunt atenuate deosebiriile dintre fideicomisele de ereditate și instituirile de moștenitor, fără a se ajunge la contopirea lor, principii ce sunt receptate și în Pravila "Îndreptarea legii". Ulterior concepția romano – bizantină a pravilei introducea poziția statală și centralizatoare care conducea la marginalizare și subordonare a obiceiului, fără a-l putea

¹² Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române – vol. I*, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990), 56

¹³ Ibidem

¹⁴ Cf. Romulus Gidro, *Drept roman*, vol. I, (Cluj – Napoca, Editura Risoprint, 2005), 105

¹⁵ Cf. Valentin Al. Georgescu, *La réception du droit romano – byzantin dans les Principautés Roumaines Mélanges*, (Paris, Editura Lévy – Bruhl, 1959), 375

elimina, realizând o puternică și largă receptare a dreptului bizantin în limite deseori consfințite prin acte oficiale și prin numeroase judecăți care îl aplicau¹⁶.

În dreptul feudal românesc s-a făcut distincție între capacitatea de a avea anumite drepturi și capacitatea de a le exercita, considerându-se că inegalitatea subiecților de drept după apartenența de clasă a fost o trăsătură esențială în această perioadă¹⁷. Regimul diferențiat în fața legii în raport cu stările și treptele sociale este consacrat prin mai multe texte ale pravilei dintre care menționăm: inegalitatea persoanelor în fața legii – potrivit categoriei sociale din care face parte – este consacrată, în primul rând, prin chiar terminologia pravilei, astfel, membrii clasei stăpânitoare sunt denumiți "bogați", iar cei exploatați poartă numele de "plugari", "țăran gros", etc.; în al doilea rând prin sancțiunile care sunt aplicate infractorilor, în sensul că, în principiu calitatea de boier a infractorului constituie o cauză de micșorare a răspunderii penale, în timp ce calitatea de om de rând atrage agravarea pedepsei în cazul săvârșirii de infracțiuni¹⁸.

Pravila prevede pedepse asemănătoare atât pentru boieri, cât și pentru oamenii de rând numai în cazul unor anumite infracțiuni deosebit de grave, cum ar fi de exemplu: injurii aduse domnului, jurământ fals, preacurvie, etc., dar și atunci când pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea săvârșită este amenda (glava 367 zac. 2), însă prevede pentru anumite infracțiuni pedepse mai grave pentru boieri decât pentru oamenii de rând atunci când sunt acuzați de înaltă trădare (glava 367 zac. 6), proxenetism (glava 367 zac. 5). Pedepsele, în această operă legislativă, sunt bazate pe răzbunare și au ca scop intimidarea și expansiunea, fiind arbitrare, variate și severe până la cruzime, în sensul că nu lipsea arderea în foc, turnarea plumbului topit în gură, execuția precedată de tortură, mutilarea (care putea consta în scoaterea ochilor, tăierea mâinilor, a limbii și a nasului)¹⁹.

Dispozițiile penale sunt formulate pe baza unor principii moderne preluate din lucrarea lui Prosper Farinaccius și la calificarea faptelor aveau în vedere aspectul internațional, locul și timpul comiterii lor; caracterul flagrant – denumit și "vină de față" – și caracterul neflagrant. În stabilirea pedepselor, judecătorul avea o foarte largă posibilitate de apreciere, pravila recomandând ca pedepsele fizice să nu fie aplicate boierilor sau clericilor, având în vedere că instanțele de judecată erau laice și bisericesti.

¹⁶Cf. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legislație și Administrație Bisericească*, vol.I, (București, Editura Institutului Biblic Român și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990), p.141

¹⁷Cf. Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, (ed. a II-a), (București, Editura Universul Juridic, 2006), 167

¹⁸Cf. Ioan C. Bianu, Nerva Hodoș, *op. cit.*, 248

¹⁹ *Îndreptarea legii*, Ediție critică, București 1962, p. 347

În dreptul feudal, în principal, și în pravile, în subsidiar, autoritatea judiciară era marcată de confuzia atribuțiilor judecătorești și administrative; de inexistența specializării instanțelor, toate procesele – indiferent că erau civile sau penale – erau soluționate de aceeași dregători²⁰. Astfel, trebuie precizat că în domeniul dreptului feudal acțiunea era formulată de victimă sau de o altă persoană (de exemplu: părinte pentru copil; soț pentru soție, etc.), iar în cazul infracțiunilor de hielenie și calpuzanie denunțarea era obligatorie, pravila prevăzând ca mijloc de probă în proces: înscrierile, martorii, jurământul, expertizele²¹.

Referindu-ne la cler, trebuie precizat că aceștia se bucurau de o situație privilegiată, în sensul că influența spiritului religios se resimțea în multe dintre încriminările și pedepsele prevăzute de pravilă, cum ar fi de exemplu: în cazul incestului, în cazul infracțiunilor privind morala și familia, se întâlnesc discriminări bazate pe religie, atât în individualizarea pedepselor, cât și în materia administrării probelor. Tot în pravilă este prevăzută și situația inegalității în fața legii a femeii care este considerată ca fiind inferioară bărbatului, având în vedere "neputința și slăbiciunea firii" (glava 364) ori faptul că "este mai proastă decât bărbatul" (glava 211 zac. 6), astfel că plecând de la această concepție retrogradă nu a fost greu legiuitorului să prevadă dreptul bărbatului de a-și bate soția, pravila recomandând bătaia "cu blândețe și nu cu vrăjmășie".

În cuprinsul Pravilei "Îndreptarea legii" se află și dispoziții cu privire la devoluțiunea ereditară a bunurilor pentru mai multe generații prin desemnarea mai multor moștenitori succesivi, fiecare având sarcina să conserve toată viața bunurile primite și să le transmită la moartea substitutului său – așa-numitele fideicomisare²², cu privire la dreptul de a dispune cu titlu gratuit limitat la instituția rezervei în favoarea descendenților și care în pravilă era stabilită la 1/3 din averea defunctului dacă acesta nu avea mai mult de 4 copii și de 1/2 dacă avea 5 sau mai mulți copii – instituție prevăzută și în prezent în legislația civilă română, dar și dispoziții care tind să apere producția, în sensul că numeroase glave asigură protecția producției agricole, fiind reglementate de pildă: părăsirea și distrugerea culturilor; însușirea inventarului agricol; răspunderea pentru pagubele pricinuite prin vătămarea animalelor, ș. a.

²⁰ Cf. Ioan C. Bianu, Nerva Hodoș, Op. cit., p. 249

²¹ Cf. Valentin Al. Georgescu, La réception du droit romano – byzantin dans les Principautés Roumaines Mélanges, (Paris, Editura Lévy – Bruhl, 1959), 377

²² Ibidem

Potrivit principiilor generale ale dreptului roman cu privire la dreptul de proprietate receptate și în dreptul feudal, domnul în calitate sa de suveran al întregului pământ al țării a avut drept de proprietate eminentă (*dominium eminens*), adică un drept real asupra întregii proprietăți private funciare din țară suprapus celorlalte forme de proprietate feudală.²³ Existența proprietății denumită "*dominium eminens*" este dovedită în Țara Românească de trei instituții tipic feudale și anume: confirmarea prin hrisov domnesc a transferului de proprietate; darea calului ce constă în darea unui cal către domn de părțile ce încheiau unele acte juridice privitoare la proprietate și retractul ce constă în reluarea de către suverani a bunurilor imobile concesionate unui vasal în caz de încălcare gravă a condițiilor beneficiului feudal²⁴.

Alături de dreptul de proprietate al domnului denumit "*dominium eminens*" în Țara Românească s-a întâlnit și proprietatea mitropolitană și episcopală corespunzătoare dreptului de proprietate bizantin, iar începând cu secolul al XVI-lea și proprietatea mănăstirească de care se va lega închinarea către instituții religioase din Balcani și Orient până la Ierusalim și Alexandria – închinări ce au constituit un mijloc necesar de finanțare a politicii domnilor și candidaților la domnie. Dezvoltarea proprietății private și a producției de mărfuri au impus introducerea unor principii de drept conform cu individualismul care începe să se opună tot mai mult vechii solidarități a obștii, principii elaborate deja în opera legislativă a lui Iustinian pe care împărații bizantini au preluat-o și au adoptat-o²⁵.

Opera tipografică a lui Matei Basarab constituie un moment important pentru istoria tiparului românesc și pentru cultura românească, în sensul că o pagină dintr-o tipăritură a sa are un plus de frumusețe datorat meșteșugului tipografic, care rămâne în sfera artei fără a atinge gradul de tehnicizare al tipăriturilor franceze, germane, poloneze din perioada analizată²⁶. Sub aspectul ornamenticii frontispiciile ce apar pe prima pagină a Pravilei "Îndreptarea legii" au constituit punctul de plecare pentru generațiile următoare de tipografi români care au preluat și au prelucrat aceleași motive în alte țări. Cu privire la aplicarea pravilei, trebuie precizat că aceasta a avut o aplicare cu totul restrânsă în fapt,

²³ Gheorghe Bonciu, *Istoria statului și dreptului românesc*, (București, Editura Cartea Universitară, 2004), 107

²⁴ *Ibidem*, 109

²⁵ Cf. Vladimir Hanga, *Drept privat roman*, (București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978), 107

²⁶ Cf. Romulus Gidro, *Drept roman*, vol. I, (Cluj – Napoca, Editura Risoprint, 2005), 110

numai în cazuri izolate, ceea ce a făcut ca această legiuire să aibă o viață de scurtă durată prin căderea ei în desuetudine.

Pravila "Îndreptarea legii" este o colecție fundamentală de canoane, indispensabilă activității bisericești ortodoxe, dar care a avut o însemnătate deosebită și pentru viața societății laice pentru că întreaga suprastructură feudală purta adânc imprimată pecetea concepțiilor teologice, religia dominând celelalte forme ale conștiinței sociale pe care le făcea să îmbrace în manifestările lor veșmântul religios.

Prin tipărirea Pravilei "Îndreptarea legii" au fost cunoscute poporului din Țara Românească atât canoanele sinoadelor, cât și toate dispozițiile canonice cuprinse în *Sintagma ateniană*, astfel că nu trebuie căutată aplicarea acestei pravile în documentele vechi care sunt în general de drept privat, deoarece și atunci când aplicau pravilele, dregătorii însărcinați cu judecata nu indicau obișnuit dispoziția legală pe care se bazau.

După ediția oficială din anul 1652 Pravila "Îndreptarea legii" nu a mai fost retipărită, cu toate că numărul exemplarelor devenea tot mai restrâns odată cu trecerea timpului, ceea ce a determinat unii juriști ca în anul 1871 să tipărească ediția Blaramberg, iar în anul 1884 să fie tipărită ediția Bujoreanu, dar ambele ediții sunt epuizate la rândul lor de foarte mult timp²⁷. În acest mod, Pravila "Îndreptarea legii" cuprinzând bogate dispoziții de drept laic și canoane bisericești realizează într-o unitate legislativă principii menite să asigure sprijinul reciproc dintre stat și biserică, sprijin ce este caracteristic orânduirii feudale.

Mai mult, dispozițiile penale din cadrul Pravilei "Îndreptarea Legii" se regăsesc ca urmare a receptării indirecte a regulilor juridice din opera lui Prosper Farinaccius, astfel că au fost preluate atât calitățile cât și defectele principiilor penaliștilor apuseni din secolul al XVI-lea²⁸.

În concluzie, putem spune că Pravila "Îndreptarea legii" constituie un prim cod de legi scrise în limba română destinat să sprijine autoritatea judecătorească, fiind un monument juridic important și un monument de valoare al culturii și limbii poporului nostru. De asemenea, nu trebuie uitat faptul că dezvoltarea dreptului scris în Țara Românească, determinată de centralizarea puterii laice și bisericești, nu a înlăturat cu ușurință vechiul obicei al pământului, legat în mare măsură de raporturile sociale născute în cadrul obștei agrare.

²⁷ Cf. Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, (ed. a II-a), (București, Editura Universul Juridic, 2006), 167

²⁸ *Îndreptarea legii*, (Ediția critică, București 1962), 17

Conținutul laic al pravilei "Îndreptarea legii" privind persoanele, bunurile, raporturile de familie, contractele, procedura, sancționarea unor infracțiuni, etc. dezvăluie unele trăsături principale ale dreptului feudal ca tip istoric de drept care exprimă voința clasei moșierilor feudali²⁹.

Consacrarea raporturilor de exploatare feudală, a discriminărilor în folosul boierimii și clerului, împletirea normelor laice cu norme bisericesti sunt ilustrate cu numeroase texte din pravilă care ne înfățișează totodată și unele aspecte ale obscurantismului lumii medievale³⁰. De altfel, în această perioadă unele instituții juridice cutumiare au fost înlăturate, cu toate că ele au fost încorporate în legile scrise, având în vedere că în etapa de criză a orânduirii feudale s-a accentuat codificarea pe ramuri de drept a normelor juridice prin publicarea unor noi coduri fiind ușurată în acest fel trecerea la sistemul de drept burghez în perioada care a urmat după abolirea iobăgiei.

Mai mult, influența romană s-a manifestat sub forma sintezei între dreptul dac și cel roman, pe terenul căreia s-a format și a evoluat dreptul nescris românesc, astfel încât elementele de drept roman s-au adaptat la cerințele proprii feudalismului timpuriu caracterizat prin existența devălmășiei și a solidarității comunității umane, ajungând ca în dreptul roman să dobândească funcții noi³¹. Pe de altă parte, fiind inspirată din izvoarele bizantine, Pravila "Îndreptarea legii" a marcat începutul procesului de receptare a ideilor și instituțiilor juridice romane astfel cum au fost ele adoptate la realitățile feudale ale Bizanțului, moment în care influența dreptului roman asupra dreptului românesc s-a exercitat în formă scrisă prin filiera bizantină.

²⁹Cf Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române – vol.I*, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990), 54

³⁰Cf. Ștefan Berechet, *Istoria vechiului drept român. Volumul I*, (Iași, Editura Junimea, 1953), 158

³¹Cf. Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, (ed. a II-a), (București, Editura Universul Juridic, 2006), 131 - 132

BIBLIOGRAFIE :

1. Îndreptarea legii 1652, Editura Academiei Române
2. Alexandru Val. Georgescu, La réception du droit romano – byzantin dans les Principautés Roumaines Mélanges, Paris, Editura Lévy – Bruhl, 1959
3. Alexandru Val. Georgescu, Bizanțul și instituțiile românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea, București, Editura Meridiane, 1985
4. Anicuța Popescu, „Instituția căsătoriei și condiția juridică a femeii în Țara Românească și Moldova în secolul al XVII-lea”, în Revista Studii, (seria XXXIII), nr. 1, București, 1970
5. Emil Cernea, Emil Molcuț, Istoria statului și dreptului românesc, (ed. a II-a), București, Editura Universul Juridic, 2006
6. Gheorghe Bonciu, Istoria statului și dreptului românesc, București, Editura Cartea Universitară, 2004
7. Ioan C. Bianu, Nerva Hodoș, Bibliografia veche românească, Tomul II, București, Editura Academiei, 1910
8. Ioan Iavorschi, Dreptul feudal scris al Moldovei și Țării Românești, Iași, Editura Unitatea – Litografia Învățământului, 1956
9. Ioan N. Floca, Drept canonic ortodox. Legislație și Administrație Bisericească, vol. I, București, Editura Institutului Biblic Român și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990
10. Mircea Păcurariu, Istoria Bisericii Ortodoxe Române – vol. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990
11. Nicolae Iorga, Istoria poporului românesc, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985
12. Petre P. Panaitescu, „De ce n-au cucerit turcii Țările Române?”, în Interpretări românești, București, Editura Enciclopedică, 1994
13. Romulus Gidro, Drept roman, vol. I, Cluj – Napoca, Editura Risoprint, 2005
14. Ștefan Berechet, Istoria vechiului drept român. Volumul I, Iași, Editura Junimea, 1953
15. Vladimir Hanga, Drept privat roman, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978
16. Vintilă Dongoroz, ș.a., Explicații teoretice ale codului penal și ale codului de procedură penală, (ediția a II-a), vol. I., București, Editura Academiei Române și Editura All Beck, 2003

LA CARTE DE L'EUROPE DE SEBASTIEN MÜNSTER. LE SYMBOLE ET LA GEOPOLITIQUE DE XVIEME SIECLE EN EUROPE

IOSIF Daniel¹

LA PREMIERE CARTE DE L'EUROPE A ETE DESSINEE DANS LE DOUZIEME SIECLE MAIS C'EST A PARTIR DU QUATORZIEME SIECLE QUAND ELLE EST RESPONSABLE DES PROPAGANDES GEOPOLITIQUES. UN TEL EXEMPLE DE PROPAGATION DU POUVOIR POLITIQUE DE L'EUROPE DE XVIEME SIECLE EST LA CARTE DE SEBASTIAN MÜNSTER QUI NOUS MONTRE LE CONTINENT EUROPEEN COMME UNE REINE AVEC L'ESPAGNE QUI REPRESENTE SON TETE ET COURONNE ET LA BOHEME SON CŒUR. CE PAPIER ESSAYE D'EXPLORER LE DISCOURS DES CARTES DANS UN CONTEXTE DE POUVOIR POLITIQUE.

MOTS CLES: SEBASTIEN MUNSTER, GEOPOLITIQUE, MOYEN AGE, EUROPE

1. Introduction

Dans une oeuvre de Sebastian Münster du milieu de XVIème siècle il y a une bizarre carte de l'Europe qui est représentée par une reine. Il s'agit de *Cosmographiae Universalis*, une œuvre de géographie, histoire et culture, publié en 1544.

La carte imaginaire qui montre l'Europe comme une reine qui a dans ses mains un globe et un sceptre ne démontre pas seulement une idée de différence mais aussi l'une de supériorité. Il s'agit ici d'une reine qui symbolise d'un côté, la dominance et, dans le même temps, la fertilité par le corps d'une femme. Tous les deux sont directement liés par le fait historique et géopolitique d'expansion coloniale à cette époque. L'expansion impériale a accentué l'idée de la fertilité du Vieux Monde en ce qui concerne les conjonctures économiques et culturelles. C'étaient seulement les européennes qui ont l'initiative et le courage de faire ces voyages pour découvrir autre régions et les culturalisées.

L'idée que la Terre est divisée en plusieurs continents séparée l'un de l'autre a été énoncé pour la première fois par les anciens géographes grecs qui ont identifié trois

¹ Thésard au Département de Géographie, Université Paris Ouest Nanterre (Ecole Doctorale *Milieux, Cultures et Sociétés du Passé et du Présent*) et à la Faculté de Géographie, Université de Bucarest (Ecole Doctorale *Simion Mehedinti*)

continents : Europe, Asie et Afrique, délimités par la Mer Méditerranée, par le Nil et par le Don. Mais à cet époque là, l'aspect du continent a pour but la comparaison évidente avec les autres continents, sa supériorité, mais aussi pour souligner l'histoire plus importante d'Europe. Le reste du monde était 'disponible' pour les européennes parce que l'histoire des derniers est destinée pour Grandeur. Voila l'apparition d'une dichotomie entre l'Europe et les autres continents, l'Europe étant le siège des cultures et les colonies les périphéries.

Figure 1
La carte de l'Europe de Münster du XVIème siècle

La carte est la représentation d'Europe sous le règne des Habsbourg. En tout cas, c'est une carte abstraite parce que les premières cartes modernes, avec la projection Mercator² d'Europe sont apparues au dernière moitié du XVIème siècle.

² Après Gerardus Mercator, un flamand cartographe qui a construit une projection géographique et une carte moderne d'Europe en 1554 et qui a publié le premier atlas en 1569

2. Münster et son œuvre

Sebastian Münster est né à Inghelheim (Allemagne) le 20 janvier 1489³ et quand il avait 14 ans il est parti pour étudier à Heidelberg où il se familiarise avec les mathématiques, l'astronomie et géographie. Provenant d'une famille d'agriculteurs, Münster fait toujours des jonctions entre les sciences et la nature particulièrement pour le domaine de l'agriculture. Après il fait des études mathématiques et astronomiques à Tübingen (1514-1518) il part à Basel où il travaille comme correcteur à l'édition Adam Petri et commence à publier, son première œuvre – l'Évangile de Marcus Marulus.

Les connaissances géographiques de Münster avaient les bases les cours de Pellikan et de Stöffler. De ce premier maître Münster a découvert ses premières notions de cartographie. Stöffler lui a donné une forte histoire de la géographie, spécialement les travaux anciens de géographie en tête avec ceux de Ptolémée (Beazley, 1901; pp.423).

Ses très vastes connaissances de la langue hébreu lui a permis de faire nombreuses traductions notamment de la Bible. En 1523 il publie le *Dictionarum Hebraicum* et en 1530 le *Dictionarum Trilingue*, tous les deux (et encore plusieurs ouvrages de grammaire) ont diffusé la langue hébreu en Europe; en effet son but était de prolifération de la Langue Sainte parmi les latins. Aussi en 1530 il publie *Germaniae descriptio*, en 1532 *Novus Orbis*, en 1536 *Mappa Europae*, en 1538 *Rhaetia* et en 1544 la grande *Cosmographiae*.

Cosmographiae Universalis décrit en six livres⁴ toutes les parties habitée de la surface de la Terre, leurs héritages cultureux, les traits généraux de la topographie, quelques différences entre les pays. Elle contient des descriptions de la nature, des animaux et aussi des courtes descriptions des plus nobles villes du monde. Münster nous montre le débout, la croissance et la décadence des grands royaux, la généalogie des rois et des reines, les coutumes des toutes les nations : leurs lois, leurs religions, leurs mouvements. Il a voulu son œuvre être informative et accessible pour une grande catégorie de gens.

³ En concordance avec les lois religieuses, un enfant devait porter le nom du Saint du jour de sa naissance, c'est-à-dire pour le 20 janvier le Saint Sebastian.

⁴ Le premier livre c'est une discussion générale de géographie; les suivantes traitent les territoires dans une façon régionale et nationale en commençant avec l'Irlande, l'Angleterre, l'Espagne, la France et l'Italie de l'Europe (deuxième livre), Allemagne (la troisième et la plus grande livre de cet œuvre), les autres pays européennes dans le quatrième livre (Danemark, Norvège, Suède, Pologne, Russie, Grèce et Turquie), le continent asien dans l'avant dernière livre et l'Afrique dans le dernier volume, le sixième.

Malgré l'espace plus grand destiné au continent européen (notamment pour l'Allemagne) l'œuvre est considérée d'une valeur universelle en ce qui concerne les domaines de géographie et histoire. L'immensité du champ des informations fait de ces volumes une très importante encyclopédie de XVIème siècle. Dans sa préface, Münster nous introduit en ce qui nous devons trouver dans son œuvre:

« des animaux bizarres, des arbres, des métaux, des choses utiles et pas utiles, dont on peut les trouver par terre ou dans les océans, des habitudes, les lois [...] l'origine des pays, les choses intéressantes qui se sont produites dans tout le monde ».

Cosmographiae, le travail de Münster pendant dix-huit ans, a été la première description détaillée, scientifique et en même temps populaire du monde qui est apparue en Allemagne (Beazley, 1901; pp.424). *Cosmographiae* est dans le même temps l'une des premières compositions du monde qui présente une liste d'index. Structuré en douze pages cet index montre le caractère pédagogique du livre et le rend plus lisible en ce grand champ d'étude.

Münster était le premier géographe qui a introduit une carte distincte pour chaque continent connu à cette époque, Europe, Afrique, Asie, Amérique. Après Ruland (1962, cité par McLean, 2007), *Cosmographiae* présente aussi les caractéristiques suivantes : la première carte qui représente l'Angleterre tout seul, la plus vieille carte d'Afrique que nous avons maintenant, la plus vieille gravure qui représente la Scandinavie, Münster était le premier cartographe qui a copié le *Carta Marina* d'Olahus Magnus. La partie graphique de cet ouvrage est composée de 14 cartes avec une préface pour chacune et 54 cartes plus petites. Les plus importantes se sont les 14 parce qu'elles formaient la partie graphique la plus intéressante du *Cosmographiae* proprement dit. Elles sont situées au début du livre et forment un petit proto-atlas (McLean, 2007). Les 14 cartes sont : une carte moderne du monde, une carte du monde de Ptolémée, une carte de l'Europe, l'Espagne, la France, l'Allemagne, Bavière, la Pologne et l'Hongrie, l'Inde, l'Afrique, le Nouveau Monde, la Grèce, la Suisse et le Rhin, la Bohême.

Münster était un très bon géographe et notamment un entraîné cartographe qui connaissait toutes les techniques mathématiques de ces jours là. Dans toute sa vie, il a dessiné plus de 60 cartes du monde en apportant des réels progrès pour les mathématiques cartographiques d'Allemagne. Pour le XVIème siècle, il a fait une description fidèle de la Terre : La Terre a des lignes qui vont d'un pôle à l'autre, qui représentent 360° (avec un schéma très fidèle); toutes les places qui sont situées sur le même méridien ont la même

heure et les mêmes phénomènes d'éclipse; les temps des différents méridiens sont d'une heure pour chaque 15° et, quand la journée est finie dans l'hémisphère nord on commence dans l'autre hémisphère; l'Equateur et les tropiques du Cancer et Capricorne sont des éléments très importants pour un géographe ou cartographe et les gens qui habitent ces régions sont noirs à cause de la chaleur (McLean, 2007).

Dans son analyse culturelle, Münster a essayé d'incorporer les plus fameux empires du monde et de leur donner les plus importants traits. Les peuples anciens, les babyloniens croient, dans leur culture, que le monde est sans fin et la vie de chacun homme peut être visualisée dans les étoiles tandis que les anciens égyptiens avaient des rois choisis parmi les prêtres et des lois bizarres. Les Huns et les Mongoles sont aussi dans la tête de Münster, peut être à cause de ses invasion sur l'Europe dans l'histoire pas très éloignée du siècle de l'auteur. Les Huns n'ont aucune religion et, comme les Mongoles, sont une sorte des monstres qui ne connaissent guère la peur ni l'indulgence. Le grand pays de l'Inde vit simplement, en concordance avec les lois de la nature, sans aucun luxe, essayant d'obtenir le développement de l'esprit. Münster accorde beaucoup d'espace pour la traité de l'Europe, c'est vrais, son expérience personnel lui a permis de faire une longue observation sur la géographie, l'histoire et l'ethnographie du Vieux Continent.

On peut considère le chef d'œuvre de Münster un ouvrage de géographie universelle qui combine les méthodes cartographiques des Anciens Ptolémée et Strabon avec les nouvelles et modernes principes de construire une carte. Pour son volume immense des informations, Münster l'a appelé *Cosmographiae*, ou a cherché d'assimiler toute la surface de la Terre, anticipant les courants encyclopédistes. Les gravures et les peintures notamment de l'édition 1550 sont encore valorisées par les artistes et antiquaires et ils ont été souvent reproduits (Beazley, 1901; pp.425); des grandes éditions ont été faites pendant la vie de l'auteur spécialement en Europe d'Ouest (Angleterre, France, Espagne et Italie) et les six livres originales ont devenues huit.

Sebastian Münster est né le jour où Bartolomé Diaz a découvert le Cap de Bonne-Espérance et il a été à son adolescence quant il a fait ses premières aventure en Europe et Asie concentrant beaucoup d'expérience géographique. Malgré quelques opinions mauvaises vis-à-vis de son chef d'œuvre, c'est incontestable le fait que ses cartes apportent des dates nouvelles, inconnues jusqu'à cette époque là.

3. Le langage des cartes

Carl Sauer (1956) a vu dans les cartes une sorte d'éloquence en ce qui concerne la modalité de les faire 'parler' de la vie sociale et politique du passé. Encore, Harley (1989) considère le texte comme une métaphore pour les cartes; les cartes sont des textes culturels et, si nous acceptons leurs textualités, nous sommes capables de comprendre leurs différentes interprétations possibles. En géographie politique comme dans l'histoire de la pensée géographique il y a une forte liaison entre les cartes et le pouvoir, notamment dans la période coloniale (Bowen, 1981). Pour faire une telle observation nous devons déplacer le point de vue des cartes d'une analyse cartographique traditionnelle (basée sur une opposition binaire comme des cartes 'vraies ou fausses', 'objectives ou subjectives', 'précises ou imprécises' (Harley, 2009) vers une analyse sociopolitique. Dans un ouvrage édité par Mitchell (1980) les images ont une langue propre. A partir de cette idée on peut dire qu'en ce qui concerne les cartes il y a aussi une langue, cette fois, cartographique. Il s'agit donc d'une sorte de discours cartographique, une série d'informations pour les interlocuteurs.

La création des cartes a été une arme intellectuelle avec laquelle on pouvait obtenir le pouvoir. Selon Harley et Woodward (1987, pp.506) cette connaissance a été concentrée dans quelques civilisations comme les élites religieuses d'Ancien Egypte ou les chrétiens d'Europe Médiévale. Etant aussi notre cas, les cartes de XVIème siècle ont été utilisées pour légitimer les réalités du continent. Il n'est pas rare la situation quand les cartes ont créé un système mythologique loin de la réalité. Dans notre cas l'affirmation de Rorty (1979) qui compare la carte avec « a mirror of nature » n'est plus valable, les activités cartographiques ayant des fortes conséquences sociales. L'histoire des cartes est directement liée au développement des nations européennes modernes. La plupart des cartes d'Europe de la Renaissance soulignent les territoires et les frontières qui constituent les dimensions politiques et économiques de la géographie européenne (Mukerji, 1983 et Dematteis, 1985).

Harley (2009, pp.135) croit que les distorsions délibérés des cartes pour intentions politiques doivent être recherchées dans l'histoire des cartes géographiques. Le cartographe n'a été jamais un artiste indépendant et derrière lui il y a toujours un ensemble des relations de pouvoir. Les anciens cartographes ont fait qu'est-ce que les modernes

géopoliticiens Nazis ont fait dans le XIXème siècle en ce qui concerne la propagande de guerre⁵. En ce qui concerne les Nazis, c'est eux qui nous ont donnés les meilleurs exemples liés à la propagande basée sur des cartes de XIXème siècle. Il s'agit de la production en 1939 et 1940 des cartes pour les Américains (à ce moment là neutres) qui montraient la manière comment l'Allemagne était entouré par des pays agressifs et elle n'a pas d'espace suffisamment pour vivre; des cartes produits pour essayer d'encourager l'Amérique de ne pas entrer dans la guerre (Dorling, 1998, pp.280).

L'idée de supériorité ou de géocentrisme d'une région ou d'un continent provient des anciennes philosophies comme celle de Mésopotamie avec le Babylon dans son centre, la Chine comme centre du monde, les cartes grecques avec Delphi dans ces centres ou les cartes islamiques avec Mecque dans ses cœurs. Des telles cartes ont une véritable influence sur la perception spatiale des habitants et peuvent leurs donner des influences sociopolitiques.

4. Les interprétations

4.1. L'Espagne ou la plus grande puissance de l'Europe de XVIème siècle

Dans cette carte de Sebastian Munster l'Espagne est la tête de cette reine mystique. On essaye d'expliquer brièvement quelles sont les arguments de cette représentation cartographique.

Avant l'époque moderne l'Espagne n'existait pas comme une nation. Plus de 1700 territoires qui ont formés, dans la période moderne, le pays d'Espagne, dans le XVIème siècle ont donnés naissance à un Empire ou à une Monarchie Catholique. Mais le 'royaume' dont on parle consiste en plusieurs couronnes qui ont leur propre organisation et qui se déroulent dans le territoire qui s'appellera plus tard Espagne (Albaladejo, 1989).

Le mariage de la reine Isabella et du roi Ferdinand en 1469 a rejoint les maisons royales de Castille et d'Aragon. L'Espagne Impériale est née de cette union des couronnes. Sous les monarques catholiques (1474-1517) la couronne de Castille et d'Aragon n'ont

⁵ De plus, en 1976 le grand géographe français Yves Lacoste sort un ouvrage intitulé *La géographie, ça sert, d'abord, à faire la guerre* (Lacoste, 1976). A ce moment là ce livre a provoqué, pour citer Llosa, un tremblement pas littéraire mais géographique parce qu'on retint l'idée que la géographie ne servait « qu'à » faire la guerre.

dirigé les territoires vers une intégration politique ni vers une homogénéisation institutionnelle. L'action primordiale de ces deux couronnes a été l'incorporation des territoires nouveaux dans la monarchie tandis qu'ils conservent leurs structures institutionnelles. De 1474 la monarchie espagnole comprend les deux couronnes d'Aragon et de Castille et puis on ajoute les territoires musulmans de Granada (1492), le royaume de Naples (1503) et le royaume de Navarre (1512).

Le pouvoir de la monarchie a permis à Ferdinand de se focaliser pour finir le but religieux, c'est-à-dire l'achèvement de la *reconquista*. Lui et Isabella ont marché victorieux en 1492 sous les portes de Granada, le dernier bastion musulman de la péninsule. Pour Isabelle cette démonstration de pouvoir a été importante notamment pour sa foi chrétienne parce que l'action suivante a été l'expulsion des Juifs d'Espagne (en vue d'obtenir une population homogène chrétienne) et le début de l'Inquisition espagnole.

L'Espagne a été la première puissance économique de l'Europe tout au long du XVIème siècle et la plupart du XVIIème siècle, une position renforcée par le commerce et par la richesse des possessions coloniales (Payne, 1973). Les trois piliers de la mise en valeur coloniale du continent américain sont la production de métaux précieux, l'économie de plantation et la traite négrière⁶. En fait, c'était Isabella de Castille qui a financé Christopher Columbus pour les voyages vers le Nouveau Monde. Le nouveau pays atteint son apogée durant le règne des deux premiers Habsbourgs: Charles I (1516-1556) et Philippe II (1556-1598).

Kamen (1988) dans un papier qui analyse la tolérance en Espagne de XVIème siècle a écrit : « Spain was par excellence a persecuting society » (pp. 3). C'est une affirmation toute évidente si on prend en considération le fait qu'entre 1478 et 1502 Isabella de Castille et Ferdinand d'Aragon ont pris trois décisions en cette direction. Il s'agit premièrement d'une demande vers la papauté pour créer l'Inquisition. Puis ils ont expulsé les Juifs et en même temps ils ont obligé les Musulmans de se convertir à la religion chrétienne (Perez, 2004). Voilà donc trois décisions qui ont eu le seul but d'établir

⁶ La richesse des possessions coloniales était constituée notamment des métaux précieux. On sait déjà très bien que l'or et l'argent étaient des principales motivations des explorateurs et des conquérants du nouveau monde. Carroué, Collet et Ruiz dans leur livre *Les Amériques* soulignent très bien: « C'est, cependant, la découverte de l'argent américain qui constitue, dans l'histoire, l'événement majeur qui bouleverse de manière radicale la situation monétaire du monde. Alors que durant toute la période médiévale, le rapport entre la valeur de l'or et de l'argent s'établit de 1 à 10, la découverte des mines d'argent du Mexique et du Pérou, le porte de manière durable de 1 à 15,5 en raison de l'importance des quantités expédiées vers l'Europe et vers l'Asie » (Carroué, Collet et Ruiz, 2008; pp. 29)

une homogénéité chrétienne. Kamen (1988) continue l'analyse et dit d'Espagne qu'elle est: « the flag-bearer of the persecuting » (pp. 10). En effet nous devons changer la préconception d'une Espagne où les trois religions basés sur des livres sacrés – Christianisme, Musulmane et Juive – coexistent. Tandis que la tolérance religieuse consiste d'une absence de discrimination contre les autres religions et de respecter leurs points de vues, les chrétiens et les musulmans ont toujours eu la conviction d'avoir la foi réel et véridique.

4.2. Le cœur de l'Europe

Le règne de Charles IV a fait de Bohême l'une de plus importante région de l'Europe de Moyen Age. Les révolutions agraires et urbanistiques ont aligné la Bohême entre les pays West-européens. Le pouvoir de la monarchie était très solide grâce au système emprunté de l'Angleterre et de la France en ce qui concerne les héritiers. En ces conditions les nobles ont été exclus dans les décisions de la succession royale. La stabilité économique et politique de Bohême de XVIème siècle a inspiré Münster pour la faire le cœur de l'Europe. En effet, c'était aussi sa nationalité allemande (la Bohême a été à cette époque là formée plutôt des allemands) et ses idées religieuses qui lui ont fait cette perception de l'Europe.

Le Royaume de Bohême a constitué l'une des premières unités politiques et économiques de l'Europe de Moyen Age. Avec son cœur Prague et ses territoires adjacents de Moravie et Silésie, elle avait environ trois millions d'habitants (plus qu'en Angleterre) et beaucoup des ressources de sous-sol (Evans, 2006). On ajoute ici les riches fermes tout au long de la vallée d'Elbe et la plaine du sud de Moravie, les textiles de Silésie et, de plus, les fameuses mines d'argent comme Iglau ou Kuttenberg.

La vie sociale et économique dans la période de Charles IV⁷ a vu sa culmination. La société de Moyen Age en Bohême est le résultat des même impulsions qui caractérisent aussi les sociétés d'Europe de West et l'Italie de Nord, notamment en ce qui concerne le

⁷ Charles IV prend le trône quand son père est mort dans une bataille en France en 1346. Eduqué parmi les nobles français et parlant couramment quatre langues étrangères, Charles transforme la Prague et la Bohême au soi-disant *âge d'or*. Dans les suivantes 30 années il fait de Prague l'une de plus belle ville de l'Europe, la capitale du Saint-Empire Romain. Selon lui, la plus grande réalisation c'était la fondation de l'Université de Prague en 1348, la première institution d'éducation supérieure dans l'Europe Centrale, connue maintenant comme Université Charles (Wiley Publishing, 2010). Il meurt en 1378 à l'âge de 62.

degré d'urbanisation (Teich, 1998). Dans ce point de vue, maintenant la Bohême diffère beaucoup de ses voisines, la Pologne et l'Hongrie. En outre, les aristocrates ont devenus très riches grâce à la découverte des importantes richesses du sous-sol notamment les dépôts d'argent. Charles IV a créé la première université de l'Europe Centrale à Prague, a réformé le système monétaire et il a encouragé le commerce. Son nom a resté dans beaucoup noms des bâtiments publics (Karlsdatd, Karlsbad etc.).

Dans le centre du cœur, Münster voit seulement la ville de Prague, malgré la présence des villes aussi fortes comme Vienne (préférée par les rois Ferdinand I et Maximilian II). En Europe de XVème siècle, par la jointure de quatre villes (l'Ancienne Ville, Mala Strana, Hradneany et la Nouvelle Ville) se forme la conurbation de Prague avec ses 50 000 d'habitants sur une superficie de 8 kilomètres carré (Vauchez, 2000). Il s'agit donc d'une des plus grosses villes d'Europe comme Paris ou Bruges. L'explosion culturelle qui se passe entre 1400 et 1600 en Prague a conduit à la transformation de la ville pas seulement en capitale impériale mais en capitale du Saint-Empire Romain, c'est-à-dire pour toute la partie centrale et ouest de l'Europe.

Etant donné les connaissances de géographie de Münster, il est possible qu'il ait vu la Bohême comme un ensemble homogène du point de vue géographique en centre de l'Europe. La Bohême est entourée par des montagnes et collines, avec l'altitude moyenne plus élevée que l'altitude moyenne de l'Europe. Cet aspect peut être une réponse pour son individualité spécifiquement pour un centre de l'Europe qui ne dispose pas des fortifications naturelles.

4.3. La question religieuse

Les aspects géographique, culturel et plutôt géopolitique de la religion ont leur début en Europe dans le septième siècle à partir des premières invasions arabes quand la Mer Méditerranée devient, peu-à-peu, une frontière politique. C'était spécialement les Croisades qui ont formulé l'idée d'une Europe unie sous les caractéristiques de la politique chrétienne. L'importance politique de cette union religieuse était très dispersée en époque donnant naissance du terme *Republica Christiana* (Krejci, 2005). On peut trouver cette expression notamment dans les proclamations du Pape dans le XVème siècle. Selon le Pape Pius II (Eneo Silvio Piccolomini 1405-1464) les européens étaient seulement les

habitants de la région qui s'appelait *Republica Christiana*, et qui avaient le but de se défendre contre l'Empire Ottoman.

La terre de Sicile en quatorzième siècle était une petite partie de la possession de la famille d'Aragon. Comme toutes les possessions de cette couronne, la Sicile a eu la vieille Inquisition Papale conduit par les Dominicains (Lea, 2010). Mais c'était en 1478 quand la fameuse Inquisition Espagnole diffuse son peur dans tout l'Europe. Malgré les promissions faites par l'Empereur Frédéric II aux inquisiteurs qui leurs garante une tiers part des confiscations, il est nécessaire de le faire encore en 1477 par Ferdinand et Isabella. A partir de ce moment là tous les Juifs sont obligés de se convertir à la religion papale.

Il y avait un jeu géopolitique à cette époque là en ce qui concerne les Juifs d'Europe parce qu'en 1491 ils sont expulsés de Provence. Les Juifs ont trouvé une meilleure place en Sicile où ils se sont réfugiés mais, après une année, en 1492, l'Espagne aussi adopte un édicte contre les Juifs. Cet édicte d'expulsion des Juifs d'Espagne concerne aussi les territoires de Sicile et, à 18 Juin il est établi que tous les Juifs doivent quitter l'île à partir de 18 septembre sous des douleurs et confiscations.

A partir d'Empire Roman nous pouvons trouver sur les pièces de monnaie et aussi sur les manuscrits un globe ou un orbe tenu par un empereur ou un roi. Dans la période chrétienne une croix s'ajoute à cet orbe et tous les deux ont devenus le signe du Saint Empire Roman. Dans la plupart des cas, dans les peintures religieuses, cet insigne est tenu par le Christ comme *Salvator Mundi* ou par le Dieu comme *Creator Mundi* (Woodward, 1987). Notre reine qui tient l'orbe symbolise clairement une sorte de *Salvator Mundi* par les actions religieuses prises pour la diffusion de christianisme.

En Sicile, comme en Espagne le but principal du Saint Inquisition était la conversion religieuse des Juifs. Les Juifs étaient nombreux et riches mais comme ils n'étaient pas chrétiens ils devaient quitter le *Republica Christiana* ou passer à la religion chrétienne. La Sicile est un très bon exemple pour montrer le pouvoir ecclésiastique du Moyen Age exercé par les Dominicains. En fait, dans son existence à partir de 1478, l'Inquisition de Sicile, selon le Franchina⁸, a tué par les supplices du feu plus de 427 hérétiques.

⁸ Un rapport du tribunal de l'Inquisition (*Breve Rapporto del Tribunale dela SS – Inquisizione in Sicilia*)

5. Références

1. Albaladejo, P.F., 1989. Cities and states in Spain. In *Theory and Society* 18, pp. 721-731
2. Beazley, R.C., 1901. *Review Sebastian Munster*. In *The Geographical Journal*, vol 17, nr 4, pp 423 – 425
3. Bowen, M., 1981. *Empiricism and geographical thought from Francis Bacon to Alexander von Humboldt*. London: Cambridge University Press
4. Carroué, L., Collet, D., Ruiz, C., 2008. *Les Amériques*. Rosny-sous-Bois: Bréal
5. Dematteis, G., 1985. *La metafore della terra: la geographia umana tra mito e scienza*. Milano
6. Dorling, D., 1998. Human cartography: when it is good to map. In *Environment and Planning* 30, pp. 277-288
7. Evans, R.J.W., 2006. *Austria, Hungary and the Habsburgs*. Oxford University Press: New York
8. Harley, J.B., 1989. Deconstructing the Map. In *Cartographica* 26, No 2, pp. 1-20
9. Harley, J.B., 2009. Maps, knowledge, and power. In Henderson, G. and Waterstone, M., 2009. *Geographic Thought. A Praxis Perspective*. Oxon: Routledge
10. Harley, J.B. and Woodward, D., 1987. Concluding remarks. In Harley, J.B. and Woodward, D., 1987. *The history of cartography vol. I: Cartography in prehistoric, ancient, and medieval Europe and the Mediterranean*. Chicago
11. Kamen, H., 1988. Toleration and dissent in sixteenth-century Spain: The alternative tradition. In *The Sixteenth Century Journal* 19, No 1, pp. 3-23
12. Krejci, O., 2005. *Geopolitics of the Central European Region*. Prague: The Institute of Political Science
13. Lacoste, Y., 1976. *La géographie, ça sert, d'abord, à faire la guerre*. Paris: François Maspero
14. Lea, C.H., 2010. *The Inquisition in the Spanish Dependencies*. Cambridge University Press: United States of America
15. McLean, M., 2007. *The Cosmographia of Sebastian Münster*. Ashgate Publishing Limited: England
16. Middleton, E., 1816. *Evangelical Biography* (vol I). Paternoster Row.: London
17. Mitchell, W.J.T., 1980. *The language of images*. Chicago
18. Mukerji, C., 1983. *From graven images: patterns of modern materialism*. New York
19. Münster, S., 1588. *Cosmographiae Universalis*. Basel: Heinrich Petri
20. Payne, S.G., 1973. *A history of Spain and Portugal*. The Library of Iberian Resources
21. Perez, J., 2004. *The Spanish Inquisition. A History*. London: Profile Books Ltd.
22. Rorty, R., 1979. *Philosophy and the Mirror of Nature*. Princeton: New Jersey
23. Ruland, H.L., 1962. *A Survey of the Double Page Maps in 35 Editions of the Cosmographia Universalis 1544-1628 of Sebastian Münster and his Editions of Ptolemy's Geographia 1540-1552*. In *Imago Mundi* 16, pp. 84 – 97
24. Teich, M., 1998. *Bohemia in History*. Cambridge University Press: United States of America
25. Sauer, C.O., 1956. The education of a geographer. In *Annals of the Association of American Geographers*, 46
26. Vauchez, A., 2000. *Encyclopedia of the Middle Ages* (vol II). James Clarke & Co.: England
27. Wiley Publishing, 2010. *Frommer's Prague and the best of the Czech Republic*. New Jersey: Wiley Publishing
28. Woodward, D., 1987. Medieval muppaemundi. In Harley, J.B. and Woodward, D., 1987. *The history of cartography vol. I: Cartography in prehistoric, ancient, and medieval Europe and the Mediterranean*. Chicago

REGIONALISM ȘI REGIONALIZARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

MARIN ȘTEFAN-CLAUDIU¹

ABSTRACT

DESIGNED TO BE THE MAIN LEVEL OF GOVERNMENT, THE STATE NOW CROSSES A PERIOD OF CRISIS GENERATED BY THE FACT THAT IS NOT ANYMORE THE ONLY FRAMEWORK FOR SOLVING PROBLEMS IN SOCIETY; THEREFORE IT IS FORCED TO RECONSIDER ITS ROLE.

THE REGION IS SEEN AS THAT ENTITY WHICH IS CLOSE TO THE CITIZEN AND WHICH MANAGES TO SOLVE PROBLEMS WHEN THE STATE TURNS OUT TO BE INCAPABLE; THIS IS THE REASON WHY REGIONALIZATION AND REGIONALISM APPEAR: TWO POLITICAL AND ADMINISTRATIVE PROCESSES, HAVING A WIDE VARIETY OF THEORETICAL APPROACHES. THE BINOMIAL REGIONALISM - REGIONALIZATION CAUSE A GREATER DIFFICULTY TO FIT INTO A CERTAIN TYPE, AS REGIONALIZATION DO NOT ALWAYS RESPOND PROMPTLY AND EFFECTIVELY TO THE REGIONALISM REQUIREMENTS.

I. Premise

Conceput a fi principalul nivel de guvernare, statul traversează actualmente o perioadă de criză generată de faptul că acesta nu mai reprezintă unicul cadru pentru rezolvarea problemelor din societate, fiind astfel obligat să își reconsidere rolul în Europa de astăzi, în contextul procesului de integrare europeană și al impulsului către regionalizare; statul nu mai reprezintă acel puternic "Leviathan" din concepția clasică a lui Thomas Hobbes, fiind obligat să-și reconsidere funcția în situația în care acum nu mai reprezintă singurul cadru pentru rezolvarea diferitelor probleme care afectează societatea.

Apărând în contextul reconstrucției și relansării economice de după cel de al doilea război mondial (pentru a asigura redemarajul economic) statul providență este sinonim cu asigurarea bunăstării și a prosperității generalizate; însă acest concept este criticat în prezent, din pricina acutizării crizei și a apariției dezechilibrelor economice, a creșterii șomajului, taxelor și impozitelor asupra veniturilor particularilor și întreprinderilor. În contextul accentuării procesului de **globalizare**² statul este considerat a fi simultan prea

¹ Masterand în cadrul Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu-Jiu, la Facultatea de Administrație Publică și Studii Politice Comparate, specializarea Administrație Publică Europeană.

² Privit de mulți autori ca fiind etapa viitoare a procesului general de dezvoltare politico - economică și culturală a omenirii.

mic pentru a putea gestiona problemele ce apar la nivel global (probleme ce țin de sectorul economic, de securitate, de politica monetară), astfel că se impune crearea unor entități suprastatale (spre exemplu Uniunea Europeană); statul-națiune este amenințat de entități care ajung să se manifeste la un nivel care îi era până acum rezervat: nivelul organizațiilor internaționale. Totodată, statul este considerat a fi prea mare pentru a putea răspunde într-un mod cât mai eficient și operativ la problemele cetățenilor (probleme cărora li se pot găsi soluții mai eficiente la nivel regional sau local). Regiunea este văzută ca acea entitate salvatoare, apropiată de cetățean și care reușește să-i rezolve problemele când statul se dovedește a fi incapabil. Anonimatul și complexitatea au caracterizat procesul de luare a deciziei în cadrul statului cu o astfel de structură; tocmai de aceea, rămânând mare și îndepărtat în condițiile permanentelor schimbări ce definesc societatea actuală, statul nu mai prezintă eficiență.

II. Accepțiuni ale conceptului de regiune

Termenul de **regiune** a apărut la începutul secolului al XX-lea, făcându-și cu dificultate loc în noțiunile geografice, echivalentul său fiind în antichitate topicul latin de "pagi" sau cel galic "pays"; prin acestea erau definite teritorii aparținând diverselor triburi, împreună cu totalitatea caracteristicilor naturale și antropice ale acestora. Forma actuală a cuvântului regiune provine din aceeași limbă, unde "regio/regionis" are semnificația de conducere, dirijare, ordonare a unor realități spațiale.

Privită ca teritoriu, regiunea a cunoscut cel mai numeros număr de formulări și definiții, fapt ce condus la dese confuzii și dificultăți în statuarea ei drept un concept riguros definit; în general, regiunile sunt înțelese că fiind suprafețe terestre ce prezintă elemente semnificative ce conferă uniformitatea internă și diferențierea externă în raport cu alte teritorii. Ca entitate politico-administrativă, regiunea răspundea unor nevoi politice specifice conceptului de stat-națiune, ea reprezentând un instrument de lucru al politicului, prin intermediul căruia acesta organiza inițial un teritoriu, divizându-l în entități ierahizate (spre exemplu: țară, departament, comună). Sub impactul globalizării, mărimea acestor regiuni este în continuă creștere³; se remarcă astfel o varietate aparte de unități teritoriale, regiunile transfrontaliere, întâlnite în zonele periferice ale statelor, care au luat naștere prin asocierea unor teritorii aflate de-o parte și de alta a granițelor naționale. Scopul constituirii lor este acela de prezervare a unor aspecte de ordin etnic, cultural și de optimizare a

³ A se vedea în acest sens expansiunea spre est a Uniunii Europene sau a NATO.

fluxurilor economice și sociale. Ca sistem, regiunea prezintă relații de intrare - ieșire cu mediul înconjurător, existând un ansamblu de factori funcționali și spațiali ce exercită influențe permanente asupra sa.

În încercarea de a defini noțiunea de regiune se poate pune în anumite cazuri întrebarea dacă nu cumva nu se creează "obiectul" tocmai prin încercarea de a-l descoperi. Pentru că trebuie să avem tot timpul în minte fluiditatea termenului și nu trebuie să-l simplificăm peste măsură, dându-i o alură de mit⁴.

Conceptul de regiune nu este cu totul străin de evoluția istorică a statului în general; în special în Europa vestică noțiunea de regiune a avut în decursul timpului multiple înțelesuri, ceea ce face ca reglementarea sa juridică să fie variată și extrem de diversă chiar și în zilele noastre⁵. În ciuda faptului că împărțirea pe regiuni este larg răspândită în organizarea teritorială a statelor membre ale Uniunii Europene, conceptul de regiune este ambiguu; este dificil a defini un concept de bază, comun pentru regiunile existente, deoarece:

- în unele state europene (spre exemplu Italia), regiunile au devenit operaționale imediat; în altele, regiunile reprezintă un mijloc de acțiuni cu caracter economic pentru guvernarea centrală (în state precum Franța și Marea Britanie); totodată, reformele (sau tentativele de reformare) din Belgia, Spania și Portugalia (în perioada anilor '70) au făcut din regionalizare centrul dezbaterilor politice;

- multe state nu recunosc regiunea ca fiind un nou nivel al guvernului; alte state diferă din perspectiva naturii și rolului regiunii, având elaborate concepte diferite asupra regiunii;

- există un intens proces de diversificare a termenului de regiune, generat de activitățile de regionalizare a noilor țări membre și a țărilor care au aderat în "ultimul val" (2004 - 2007).

Aceste reprezintă principalele cauze ale tendinței de ezitare între două concepte existente asupra regiunii. Primul concept presupune o definiție pur descriptivă: regiunea reprezintă "entitatea aflată imediat sub nivelul guvernării centrale, având putere politică de reprezentare, prin consiliu ales, sau, în lipsa acestuia, prin existența unei asociații sau organism constituit la nivelul regiunii de către colectivitățile situate la un nivel inferior"⁶.

⁴ Ioan Alexandru, *Tratat de administrație publică*, Editura Universul Juridic, București, 2008, p. 367.

⁵ Simina Tănăsescu, *Regionalizarea în România și implicațiile sale la nivelul cadrului legislativ*, Revista Altera nr.19, 2002, Regionalizare în Europa Centrală și de Est, p. 5.

⁶ Statutul Adunării Regiunilor Europene (26 noiembrie 2009), disponibil la adresa <http://www.a-e-r.org/fr/a-propos-de-lare/vocation/statuts.html> accesat la 01.07.2011.

Însă această definiție este susceptibilă să se aplice la instituții eterogene (spre exemplu landurile germane, provinciile olandeze, regiunile franceze, sau consiliile unitare din Anglia), excluzând regiunile administrative (astfel încât utilitatea ei nu mai apare ca evidentă); nici o prevedere internațională din sistemul Consiliului Europei sau al Uniunii Europene nu impune statelor membre un anumit tip de organizare teritorială. Cel de al doilea concept presupune o abordare normativă ce ar putea conduce la adoptarea acesteia de către statele membre; abordarea aparține Parlamentului European care, prin adoptarea la 19 decembrie 1988 a Cartei Comunitare a Regionalizării expune o interpretare simultan geografică și instituțională a regiunii, prescriind statului un model precis de regionalizare. În realitate, singurele țări care s-au raliat acestei concepții au fost acelea care o adoptaseră deja sau erau pe punctul de a o face. Parlamentul European definește regiunea astfel: "un teritoriu care formează din punct de vedere geografic o unitate netă sau un ansamblu similar de teritorii în care există continuitate, în care populația posedă anumite elemente comune, dorind să-și păstreze specificitatea astfel rezultată, dar și să se dezvolte cu scopul de a stimula progresul cultural, social și economic". Carta Comunitară a Regionalizării⁷ statuează la art. 1:

"1. În cadrul acestei Carte, prin regiune se înțelege un teritoriu care formează, din punct de vedere geografic, o unitate netă, sau un ansamblu similar de teritorii în care există continuitate, în care populația posedă anumite elemente comune și care dorește să-și păstreze specificitatea astfel rezultată și să o dezvolte cu scopul de a stimula progresul cultural, social și economic.

2. Prin elementele comune ale unei populații concrete și înțelege o specificitate comună în materie de limbă, cultură, tradiție istorică și interese legate de economie și transporturi. Nu este neapărat necesar ca toate aceste elemente să fie reunite în toate cazurile.

3. Diferitele denumiri și natura juridico-politică pe care aceste entități le pot primi în diferitele state-comunități autonome, landuri, naționalități etc - nu le exclud din considerațiile stabilite în prezenta Cartă".

Totodată, în art. 2 este stipulat expres faptul că "statele membre ale Comunității Europene sunt invitate, având în vedere voința populară, tradiția istorică și necesitatea unei administrări eficiente și adecvate a funcțiilor ce le revin - în special în materie de

⁷ Document elaborat de Parlamentul European la 18 noiembrie 1988 și adoptat ca document oficial al Comunităților Europene la 19 decembrie 1988.

planificare a dezvoltării economice, să instituționalizeze în teritoriile lor (sau să mențină acolo unde există) regiuni în sensul art. 1 al acestei Carte".

Prevederile acestei Carte expun viziunea a urmașilor părinților fondatori ai Uniunii Europene, viziune ce poate fi definitorie pentru arhitectură instituțională a tuturor statelor membre în viitor.

Încercările de a da o definiție comună în cadrul Uniunii Europene, al Consiliului Europei sau al Adunării Regiunilor Europei au eșuat; nici doctrina nu a reușit să se pună de acord, definițiile fiind de aceeași natură descriptivă. Formularea unei definiții a noțiunii de regiune este dificilă, întrucât nu există o poziție oficială nici la nivel european, nici la nivel internațional, iar acest lucru se datorează și faptului că experiențele statelor în materie de regionalizare sunt relativ diferite, ținând cont de specificitățile locale și de cerințele populației din aceste teritorii. Astfel, numeroase state nu recunosc regiunilor calitatea de eșalon de guvernare, iar altele fac diverse distincții în ceea ce privește natura și funcțiile regiunilor, elaborând în privința acestora concepte diferite.

Pentru a putea da o definiție completă regiunii trebuie să fie luate în considerare următoarele elemente⁸:

- să permită identificare problemelor teritoriale;
- să permită identificarea unor spații adecvate pentru anumite tipuri de acțiuni, pentru alocarea de fonduri, aplicarea diferențiată a taxelor, cooperare sau parteneriate etc.;
- să aibă la bază fundamentarea făcută de specialiști în dezvoltare regională, decidenți și cetățeni de la nivelul regiunilor.

Regiunea cuprinde o parte dintr-un teritoriu, individualizată în baza unor criterii economice, administrative, geografice, sociale, cultural-istorice sau ecologice, fapt ce îi conferă omogenitate relativă și care o particularizează în raport cu spațiul economic național. Din punct de vedere politic, conceptul de regiune este uzitat uneori și în context transnațional; în teoria și practica dezvoltării regionale, aspectele transnaționale ale conceptului de regiune apar în legătură cu dezvoltarea economică transfrontalieră. Din punct de vedere practic, regiunea presupune o anumită delimitare administrativă, astfel că regiunile de dezvoltare pot sau nu coincide cu unitățile administrativ-teritoriale.

Deasemenea, termenul de regiune prezintă sensuri diferite în raport de contextul discuției:

⁸ Marius Profiroiu, Alina Profiroiu, Irina Popescu, *Instituții și politici europene*, Editura Economică, București, 2008, p. 423.

- în context global, regiunea desemnează aria geografică ce include mai multe state (Regiunea Balcanilor, Regiunea Orientului Apropiat, Regiunea Caucaz);
- în context european, termenul este uneori folosit pentru a desemna o asociere între țări învecinate, asociere ce are ca scop atingerea unor obiective și interese comune (Euro-regiuni);
- din perspectiva politicii dezvoltării regionale, regiunea reprezintă o zonă în interiorul țării, omogenă geografic, având trăsături comune sau similare în ceea ce privește tradițiile, cultura și caracteristicile etnice.

Uniunea Europeană a abordat din perspectivă administrativă ideea de regiune; astfel, regiunea este privită ca fiind eșalonul imediat inferior celui al statului, eșalon care gestionează pe plan administrativ și politic o comunitate teritorială ale cărei dimensiuni variază în limite largi, în baza unor competențe ce i-au fost acordate (în sistemele centralizate) sau și le-a acordat (în cazul sistemelor federaliste). Deasemenea, aceasta consideră că nivelul regional este un nivel administrativ situat pe o poziție imediat inferioară nivelului central în ierarhia administrativă a statelor membre. Astfel, conform **Nomenclatorului Unităților Teritoriale Statistice** fiecare stat membru are în structura sa trei tipuri de unități teritoriale, ordonate ierarhic în funcție de dimensiunea teritorială:

- nivelul localității;
- nivelul departamental (județean);
- nivelul regional.

Creată în anul 1985 **Adunarea Regiunilor Europene**⁹ este o rețea independentă a regiunilor europene și cea mai mare organizație de cooperare inter-regională din Europa lărgită, reprezentând peste 270 de regiuni din 34 de țări și 16 organizații internaționale. Organizația promovează diversitatea regiunilor, transpunând-o în practică prin încurajarea principiului subsidiarității și structurilor regionale democratice, oferind posibilitatea regiunilor de a fi legătura esențială între Europa și cetățenii săi. Principalele obiective ale ARE¹⁰ sunt:

- promovarea conceptului de democrație regională și de subsidiaritate în Europa;
- promovarea și apărarea intereselor guvernelor și autorităților regionale (locale) la nivel național, european și internațional;

⁹Adunarea Regiunilor Europene este purtătorul de cuvânt la nivel politic al regiunilor și partenerul cheie al instituțiilor europene și internaționale în ceea ce privește problemele esențiale de competență regională.

¹⁰ <http://www.aer.eu/about-aer/vocation/mission.html#c330> accesat la 01.02.2011.

- promovarea excelenței și dezvoltarea unui leadership în cadrul guvernantei regionale;
- susținerea cooperării regionale în Europa;
- promovarea diversității regionale în Europa;
- dezvoltarea capacității regiunilor în a face Europa accesibilă cetățenilor săi.

Adunarea Regiunilor Europene a păstrat perspectiva administrativă împărtășită de către Uniunea Europeană; astfel, în Declarația asupra Regionalismului în Europa (1996) regiunea este definită la art. 1 (Regiune: Definiție și noțiune) alin. 1 astfel: "entitatea publică teritorială corespunzătoare nivelului imediat inferior celui de stat și dotată cu un guvern care dispune de puteri politice proprii". Totodată, la art. 1 alin. 4 este precizat faptul că regiunea "exprimă o identitate politică proprie, susceptibilă de a îmbrăca forme politice foarte diverse, în funcție de dorința democratică a fiecărei regiuni de a adopta tipul de organizare spre care merge preferința sa".

Definiția Consiliului Europei pentru regiune este una relativ ambiguă: "un interval de dimensiune medie susceptibil de a fi determinat geografic și care este considerat ca omogen"¹¹.

Coroborând elementele explicitate anterior și documentele prezentate la nivelul Consiliului Europei de experții Congresului Puterilor Locale și Regionale ale Europei¹², au fost identificate la nivelul continentului european **șase modele**¹³ **de regionalizare**, considerate a fi reprezentative, astfel:

1. Regiuni cu putere de a adopta legislație primară, existența acestora fiind garantată de Constituție sau de o Lege federală, neputând fi contestată împotriva voinței lor;
2. Regiuni cu putere de a adopta legislație primară, a căror existență nu este garantată de Constituție sau de o Lege federală;
3. Regiuni cu putere de a adopta legi (aflăte în concordanță cu prevederile și principiile generale existente în legislația națională), a căror existență este garantată de Constituție;

¹¹ Adrian Gorun, Horațiu Tiberiu Gorun, *Autoritatea politică. Regiuni administrative în Uniunea Europeană*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2009, p. 56.

¹² Din *Congresului Puterilor Locale și Regionale* fac parte reprezentanți locali și regionali din cele peste 200.000 de autorități locale și regionale ale celor 47 de state membre ale Consiliului Europei.

¹³ Ioan Alexandru, *op. cit.*, p. 368.

4. Regiuni cu putere de a adopta legi sau alte acte normative de nivel regional (aflate în concordanță cu prevederile și principiile generale existente în legislația națională), a căror existență este garantată de Constituție;

5. Regiuni cu putere de decizie, fără putere legislativă și Consilii direct alese de comunitatea locală;

6. Regiuni cu putere de decizie, fără putere legislativă și Consilii alese de Consiliile locale componente.

Termenul regiune trimite la ideea de **spațiu** (având limite mai mult sau mai puțin suple) și de **grup**, de colectivitate umană (având caracteristici specifice și o anumită unitate sau identitate); astfel, pornind de la elementele de bază ale definiției regionale (spațiul și grup uman), putem observa că regiunea se situează într-o poziție intermediară, tranzitorie între colectivitatea locală¹⁴ (având un teritoriu și o comunitate delimitate în mod clar) și stat (teritoriul precis delimitat, în granițele căruia trăiește o națiune). Cele două concepte, spațiu și grup conduc însă în două direcții distincte: spre **regionalizare** (insistent asupra spațiului, a organizării și a cadrului său) sau spre **regionalism** (cu accent pe comunitate, pe identitatea și acțiunea acesteia).

III. Regionalismul

Pentru o mai bună clarificare a termenilor de **regionalizare** și **regionalism** este necesar să amintim o serie de fenomene care au influențat aceste procese; aceste fenomene sunt¹⁵:

– **dezechilibrele regionale**, problemă des întâlnită în Uniunea Europeană (aproape toate statele europene prezintă diferențe de dezvoltare în teritoriu); regionalismul și regionalizarea apar ca urmare a acestora și își propun remedierea lor;

– **alienările etno-culturale conștientizate la nivel regional de către colectivități**; acestea consideră a fi nejustificate dependențele lingvistice și culturale în raport cu alte regiuni; totodată, colectivitățile nu sunt de acord cu afirmarea incapacității lor de a-și rezolva problemele interne;

– **centralismul**, aflat în strânsă legătură cu fenomenul alienărilor etno-culturale, este caracterizat de procesul prin care orice decizie, indiferent de domeniu, este luată la nivel central (la nivelul statului);

¹⁴ Prin *colectivitate locală* se înțelege totalitatea locuitorilor dintr-o unitate administrativ-teritorială.

¹⁵ Ioan Alexandru și colaboratorii, *Drept administrativ* (Editia a II-a), Editura Lumina-Lex, București, 2007, p. 188 și urm.

– **"socializarea" politicii europene**, fapt ce are o profundă influență asupra fenomenului regional; "socializarea politicii europene" reprezintă creșterea importanței statului în toate sectoarele vieții sociale (și chiar individuale);

Aceste patru fenomene regionale reprezintă cauzele principale ale dinamicilor regionale din Europa. Aceste așa-numite dinamici regionale prezintă trei mari faze de dezvoltare, care se pot suprapune, interpenetra și chiar opune în timp, în cadrul evoluției "**procesului regional**"¹⁶:

- apariția conștiinței regionale;
- mișcările regionale și acțiunile regionaliste;
- dezvoltarea instituțiilor și puterilor regionale.

Regionalismul este o mișcare ascendentă în raport cu cele trei etape ale procesului regional; fenomenul reprezintă conștientizarea intereselor comune (dacă percepem regiunea ca un teritoriu considerat omogen de către oamenii ce îl locuiesc) și manifestarea dorinței de a participa activ la gestionarea acestor interese. Această conștiință regională este foarte aproape (însă pe o scară mai vastă) de conștiința afacerilor locale, existente la nivel local. Comunitatea aspiră în mod natural să-și gestioneze afacerile singură pentru că se consideră a fi cea mai aptă a le cunoaște, înțelege și dirija, apărând astfel interesul local. Comunitatea regională consideră că este mai capabilă (prin comparație cu statul) să rezolve aceste probleme. Statul este prea îndepărtat și prea mare, prea interesat să impună un model unitar (unor entități ce prezintă particularități specifice) și lipsit de o dimensiune adecvată pentru rezolvarea într-o manieră eficientă a problemelor cu care se confruntă comunitatea. Regionalismul corespunde dorinței colectivităților de a fi pe deplin responsabile cu rezolvarea problemelor care le privesc în mod direct; astfel iau naștere în marea majoritate a regiunilor europene mișcări bazate pe revendicări de valori economice, sociale, culturale, locale, care înființează diverse instituții regionale cu scopul obținerii unei anumite puteri regionale și pentru o mai bună satisfacere a nevoilor de afirmare a identității; astfel, dorința de identitate este mai puternică decât necesitatea de a co-exista pe același palier economic. Regionalismul nu apare numai din conștientizarea dezechilibrelor regionale, din subdezvoltare economică regională, ci mai ales din conștientizarea nedezvoltării socio-culturală, din centralismul statului național și din socializare¹⁷. Regionalismul a devenit un concept tot mai larg acceptat, atât ca formă de descentralizare

¹⁶ Ioan Alexandru, *op. cit.*, p. 369.

¹⁷ Ioan Alexandru, *op. cit.*, p. 370.

ce întărește și democratizează puterea statală cât și pentru îmbunătățirea unor forme instituționalizate de cooperare internațională.

IV. Regionalizarea

Spre deosebire de regionalism, **regionalizarea** se manifestă descendent, având alte scopuri și mijloace de punere în aplicare; această diferență fundamentală re apare în fiecare fază a "procesului regional". În general, prin regionalizare se înțelege crearea unui nou nivel în organizarea teritorială a unui stat, un proces prin care se creează o capacitate sub-națională sau supra-locală pentru desfășurarea de acțiuni de dezvoltare a unei zone geografice specifice. Procesul regionalizării se poate baza pe sistemul politico-administrativ existent sau poate da naștere unei organizații teritoriale noi, capabile să atingă obiectivele de progres economico-social în condițiile unei dezvoltări echilibrate. Regionalizarea reflectă o tendință crescândă de identificare a unor instituții cu o regiune, instituțiile și regiunile fiind extrem de eterogene de la o țară la alta; regionalizarea presupune un proces prin care se creează o capacitate sub-națională dar supra-locală pentru acțiuni de dezvoltare a unei zone geografice specifice.

Statul poate, în replică la regionalism, să recunoască identitatea regională, luând măsurile necesare care să asigure participarea regiunilor la gestionarea problemelor și afacerilor proprii¹⁸; în acest caz regiunea este percepută ca un teritoriu considerat omogen de către stat. În general, indiferent de zona în care se produce, regionalizarea respectă un anumit tipar, o "procedură" tipică. Procesul pornește de la identificarea unor dezechilibre regionale; ca urmare a conștientizării existenței unor probleme, un organism statal sau suprastatal (spre exemplu Uniunea Europeană) aplică o strategie, încercând să planifice, să descentralizeze, să deconcentreze activitățile economice la nivel regional. Ultima etapă a procesului regional (etapa instituției regionale) este etapa obținerii puterii decizionale (plecând de la premisa că analiza decizională și analiza instituțională merg întotdeauna împreună). Regionalizarea se poate manifesta atât în plan național cât și în plan internațional (în Europa întâlnim cooperarea scandinavă, cooperarea dintre statele Benelux sau Uniunea Europeană).

Analizând statutul juridic putem observa că termenul de regiune (ca și cel de regionalizare, dealtfel) se pliază pe realități politice și administrative extrem de diferite, în cazul statelor europene. Un stat poate cunoaște succesiv mai multe tipuri de regionalizare,

¹⁸ Adrian Gorun, Horațiu Tiberiu Gorun, *op. cit.*, p. 57.

în raport de problemele de origine socio-economica, de specificul fiecărui stat, de gradul de integrare națională sau de circumstanțele politice; astfel, în funcție de caracteristici, întâlnim următoarele cadre instituționale în procesul de regionalizare:

– **regionalizare administrativă**

Prin regionalizare administrativă se înțelege delegarea de către stat a unor sarcini fie către autoritățile subordonate acestuia, fie către organismele care se constituie la nivel local; deși se bucură de un anumit grad de autonomie juridică, acțiunile acestora sunt controlate de către stat. Prin atribuțiile pe care le dețin, aceste organisme și autorități au drept scop dezvoltarea economică regională. Întâlnim astfel de situații în Luxemburg (unde guvernul delimitând patru astfel de regiuni), în Franța (unde a existat mai întâi o regionalizare administrativă, prin instituirea prefecturilor de regiune), în Germania (putându-se vorbi despre regionalizare administrativă internă în rândul landurilor mai întinse, deși este stat federal), în Grecia (unde administrație descentralizată a statului are drept scop dezvoltarea regională în cele 13 regiuni administrative), în Portugalia, Suedia, Ungaria, Estonia, Lituania. Regionalizarea administrativă nu corespunde neapărat situației în care colectivitățile locale au o putere mult diminuată; aceasta este centrată pe dezvoltarea regională, fiind completată în numeroase cazuri de descentralizarea anumitor funcții administrative. Ea reprezintă un răspuns la nevoia de a pune în aplicare politicile locale de coeziune.

– **regionalizare prin intermediul colectivităților locale**

În acest caz regionalizarea se realizează prin intermediul colectivităților locale existente, acestea dispunând de atribuții specifice și de un câmp larg de acțiune, fapt ce permite atât atingerea obiectivelor cât și cooperarea într-un cadru mai larg. Prezenta formă de regionalizare se diferențiază de cea administrativă prin faptul că regionalizarea se înfăptuiește prin intermediul instituțiilor descentralizate, acestea acționând într-un cadru de putere propriu. Întâlnim acest tip de regionalizare în state ale Uniunii Europene precum: Germania, Danemarca, Finlanda, Ungaria.

– **descentralizare regională**

Descentralizarea regională presupune constituirea unei noi colectivități teritoriale la nivel superior celor existente. Descentralizarea regională presupune adoptarea unor dispoziții menite să protejeze autonomia colectivităților locale existente. Dintre statele membre ale Uniunii Europene, Franța este singura care a aplicat pe deplin descentralizarea regională.

– **regionalizare politică sau autonomie regională (regionalismul instituțional)**

Regionalismul instituțional se întâlnește în anumite state ale Uniunii Europene, sub forme diferite, fiind adeseori idealizat; prin comparație, regionalizarea politică se diferențiază de descentralizarea regională prin faptul că puterea legislativă îi este atribuită unei adunări regionale (având competențe vaste, definite și garantate prin constituție sau printr-un alt act normativ), puterea executivă revenindu-i unei entități ce prezintă caracteristicile unui guvern regional. În raport cu descentralizarea regională, regionalizarea politică modifică structura statului și implicit constituția. Întâlnim regionalizare politică în Spania, Italia și Belgia (având începând cu 1993 o alcătuire federală); în anumite părți ale teritoriului întâlnim regionalizarea politică și în Marea Britanie sau Portugalia.

În raport cu statul federal, regionalizarea politică se diferențiază prin faptul că regiunile nu reprezintă state, alcătuirea rămânând în principiu cea de stat unitar¹⁹; totodată, deși există forme diverse de cooperare instituțională, regiunile nu participă la exercitarea puterii legislative naționale prin reprezentanți proprii.

– **regionalizare prin intermediul autorităților federale**

Deși federalismul nu reprezintă expresia instituțională a regionalismului sau regionalizării, acesta nu este ocolit nici de presiunile regionaliste, nici de tendințele de regionalizare; de remarcat este faptul că, dacă regionalizarea răspunde evoluțiilor sociale și economice, ea poate genera adaptări funcționale ale sistemului federal.

Regionalizarea și regionalismul sunt concepte ce descriu două mișcări în plan regional, mișcări între care există o interacțiune inevitabilă; regionalizarea urmărește în principal reducerea dezechilibrelor economice regionale și dezvoltarea armonioasă a întregului teritoriu național, în vreme ce regionalismul presupune obținerea puterea de decizie a regiunii în privința chestiunilor de interes regional, precum și afirmarea identității regionale (prin cultură, tradiții și particularități etnico-lingvistice); în baza unui proces marcat de dinamism și cooperare, la nevoile regiunilor se răspunde cu o politică de stat cu repercursiuni asupra sentimentului regional și care antrenează reacții ale regiunii.

¹⁹ A se vedea cazul Spaniei, unde îmbinarea între federalism și regionalizare poate afecta integritatea teritorială.

III. Concluzii

Regionalizarea și regionalismul sunt două procese cu caracter politic și administrativ care nu trebuie confundate între ele. Existența unei varietăți largi de abordări teoretice cu privire la binomul regionalism - regionalizare determină un grad sporit de dificultate în a le încadra într-o anumită tipologie, cu atât mai mult cu cât nu întotdeauna regionalizarea răspunde prompt și eficient la cerințele regionalismului. Totodată, este necesară o distincție între "regionalism" ca noțiune întâlnită în discursul politic și a cărei finalitate este federalizarea (constituirea unui ansamblu teritorial întemeiat pe baze culturale și istorice, care dobândește competențe în domeniul elaborării politicilor publice²⁰) și "regionalizare" înțeleasă ca acțiune administrativă ce are drept scop crearea unor areale de cooperare mari, prin definirea unor noi unități administrativ - teritoriale.

Creșterea rolului regiunilor în dezvoltarea Europei a constituit un fenomen marcant al ultimelor trei decenii ale secolului al XX-lea, fiind apreciat drept un element esențial al construcției europene. Dezvoltarea fenomenului regional are loc pe două paliere: în sens vertical, între regiuni și principalele instituții europene reprezentate de Uniunea Europeană și Consiliul European; în plan orizontal, între regiunile din Europa. Relațiile dintre cele două paliere au fost instituționalizate încă din anul 1957, atunci când Consiliul European a înființat Conferința Permanentă a Puterilor Locale și Regionale din Europa (actualmente Congresul Puterilor Locale și Regionale ale Europei). Consecința firească a creșterii importanței regiunilor o constituie aducerea în discuție tot mai des a expresiei "**Europa regiunilor**"; astfel se exprimă faptul că regiunea reprezintă mai mult decât un simplu nivel intermediar între nivelul statal și autoritățile locale.

²⁰ A se vedea cazul *land*-urilor germane.

Bibliografie

Lucrări de specialitate

- I. Gorun, Adrian; Gorun, Horațiu Tiberiu - *Autoritatea politică. Regiuni administrative în Uniunea Europeană*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2009
- II. Alexandru, Ioan (și colaboratorii) - *Drept administrativ* (Editia a II-a), Editura Lumina-Lex, București, 2007
- III. Alexandru, Ioan - *Tratat de administrație publică*, Editura Universul Juridic, București, 2008
- IV. Profiroiu, Marius; Profiroiu, Alina; Popescu, Irina - *Instituții și politici europene*, Editura Economică, București, 2008

Articole în reviste

- I. Tănăsescu, Simina - *Regionalizarea în România și implicațiile sale la nivelul cadrului legislativ*, Revista Altera nr.19, 2002

Documente

- I. Carta Comunitară a Regionalizării
- II. Carta Europeană a Autonomiei Locale
- III. Declarația asupra Regionalismului în Europa
- IV. Declarația de misiune a Comitetului Regiunilor
- V. Statutul Adunării Regiunilor Europene

Sit-uri Web

- I. <http://cor.europa.eu>
- II. <http://www.aer.eu>

CETĂȚEANUL, FACTOR DE DECIZIE ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ

CAMELIA MARIN¹
MIHAELA RUXANDA²

ABSTRACT

THE PRESENT ARTICLE ATTEMPTS TO PROVIDE A PRELIMINARY IDENTIFICATION OF THE LINK BETWEEN THE LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION AND CITIZENS INVOLVEMENT IN LOCAL DEVELOPMENT. FACING WITH ABSENCE OF EMPIRICAL STUDIES ON THIS ISSUE, OUR RESEARCH INTERESTS AND ORIGINALITY OF THIS WORK RESIDES ON THIS ASPECT. WE LOOK FORWARD TO ANALYZE TO WHAT EXTENT THE LOCAL ADMINISTRATION INVOLVES CITIZENS IN LOCAL DEVELOPMENT AND HOW IMPORTANT IS THEIR OPINION IN THE DECISION-MAKING PROCESS. IN ORDER TO ESTABLISH A LINK BETWEEN LOCAL AUTHORITIES AND CITIZENS INVOLVEMENT, THE PRESENT PAPER WAS ADDRESSED IN DEPTH. THEREFORE, THE 10 SEMI-STRUCTURED INTERVIEWS CONDUCTED WITH REPRESENTATIVES OF THE LOCAL AUTHORITIES FROM VALCEA COUNTY, ALLOWED US TO MAKE A MORE RIGOUROS EXAMINATION OF THE PROBLEMATIC OF THE PAPER. THE EMPIRICAL RESULTS THAT THE ADMINISTRATIVE SYSTEM, NAMELY THE ONE FROM VALCEA, SHOULD GIVE PRIORITY TO CREATING THE NECESSARY CONDITIONS IN ORDER TO ASSUME RESPONSABILITIES CONCERNING THE DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES AND OF ALL PUBLIC SERVICES OF LOCAL INTEREST, THROUGH DESCENTRALIZATION AND ADMINISTRATION'S RESPONSABILITIES TRANSFER.

KEY WORDS: LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION, LOCAL DEVELOPMENT, CITIZEN, DESCENTRALIZATION.

Introducere:

În perioada actuală, pentru mulți cetățeni, administrația locală este cea mai tangibilă formă de guvernare, și este de asemenea nivelul de guvernare cu care au contact cel mai frecvent în viața de zi cu zi³. Literatura de specialitate nu este foarte amplă în domeniu, însă există o serie de studii de specialitate care nu trebuie evitate. Astfel, preocupări în domeniu remarcăm la Lucica Matei (2006) în lucrarea „Managementul public”. Foarte importantă este lucrarea „Noutăți în managementul public” a Armeniei Androniceau (2008). O importanță deosebită în teoria ce stă la baza dezvoltării locale și a

¹ Doctorand în cadrul Academiei de Studii Economice București

² Doctorand în cadrul Academiei de Studii Economice București

³ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, ediția a 4-a, (București: Editura All Beck, 2005), 183.

implicării cetățeanului observăm și în cartea „Modele teoretice și empirice ale dezvoltării locale”(2009) a lui Ani Matei.

În acest demers științific am pornit de la întrebarea de cercetare: „Sunt implicați cetățenii în proiectele privind dezvoltarea locală ?” Pentru a răspunde la această întrebare am considerat necesar să realizez un număr de 10 interviuri reprezentanților administrației locale, în care sunt incluși respondenți atât din mediul urban, cât și din mediul rural. Însă, până să fac o analiză a interviurilor am considerat necesară o trecere în revistă a noțiunilor teoretice cu privire la acest subiect.

3. Comunicarea în relația dintre cetățeni și administrația publică

Puterea administrației locale este aceea că reprezintă cetățeanul de rând. Comunicarea joacă un rol important, între administrație și cetățeni, de fapt comunicarea permite crearea de legături între oameni, între instituții, precum și între instituții și oameni, legături asemănătoare unor punți invizibile, de esență informațională. În evaluarea opiniilor cetățenilor despre administrație, este foarte importantă comunicarea, precum și proximitatea cu care cetățenii sunt ascultați de autorități și măsura în care sunt rezolvate problemele comunității. Deci, receptivitatea administrației locale la nevoile cetățenilor și ale companiilor este esențială pentru îmbunătățirea capacității administrațiilor locale. Aceasta necesită o orientare spre nevoile clienților și acceptarea faptului că deseori furnizarea de servicii nu este la nivelul așteptat. În societatea contemporană, comunicarea reprezintă cea mai eficientă metodă prin care se poate ameliora prestația administrației publice locale în interesul cetățeanului și prin care aceasta poate să își facă cunoscute obiectivele, strategiile și principiile de bază ale dezvoltării economice, sociale și culturale ale comunităților locale. Buna funcționare a procesului de comunicare facilitează activitatea de administrare și are un impact puternic asupra comportamentului funcționarilor publici, a eficienței și oportunității în interacțiunile cu cele mai diverse categorii de cetățeni. Orientarea spre nevoile cetățenilor este un amestec de comportament amabil din partea funcționarilor guvernamentali și necesitatea de a se ghida după cererile cetățeanului ca și client, chiar și atunci când se știe că cetățeanul nu dorește cu adevărat să solicite licențe, avize și alte documentații complexe⁴. Îmbunătățirea furnizării de servicii

⁴ Vasile Pătulea, „Răspunderea autorităților publice pentru vătămarile produse cetățenilor prin actele lor”, în revista „Dreptul” nr.4 (1997) :19.

nu este un proces izolat. Întărirea participării cetățenilor, lupta împotriva corupției și îmbunătățirea abilităților managementului și administrației sunt elemente prezente continuu în procesul îmbunătățirii furnizării de servicii.

În ceea ce privește furnizarea serviciilor, cetățeanul este pe primul loc. Structura organizației și atitudinea de bază a angajaților trebuie să se formeze în concordanță cu principiile logicii clientului. Aceasta este dificil pentru administrație, deoarece nu este obișnuită să privească astfel lucrurile. În orice caz, satisfacția cetățeanului este esențială. În mod natural, aceasta nu poate fi privită separat, ci ca parte dintr-un întreg mai vast care definește relațiile dintre stat și societate⁵. Alături de încredere și fiabilitate, satisfacția în relația dintre guvern și cetățeni este factorul determinant pentru acceptarea guvernării.

Încrederea este un element de bază în relația între alegători și reprezentanții aleși și reprezintă o parte a legitimității reprezentanței sistemului politic. Încrederea trebuie să fie câștigată prin luarea deciziilor în mod transparent, prin acțiuni eficiente și eficace din partea guvernului și prin rolul clar definit pentru reprezentanții aleși. Câștigarea încrederii este prima responsabilitate a administrației politice⁶.

Fiabilitatea este un alt element cheie în relația dintre cetățeni, guverne ca și organizații, și societate în toate aspectele sale – cetățenii ca indivizi, companiile, organizațiile societății civile .

„A spune ceea ce faci și a face ceea ce spui”, trebuie să indice în mod clar la ce pot să se aștepte cetățenii și să respecte aceste angajamente. Aceasta este principala responsabilitate a conducerii guvernelor și, derivând de aici, a administrației. O administrație locală cu o bună prestație conduce la întărirea economiei locale. În mod contrar, o fiabilitate redusă, la fel ca și furnizarea serviciilor de slabă calitate, este dezastruoasă pentru imaginea și autonomia municipalității. Aceasta presupune promovarea și asigurarea profesionalismului în domeniul public pe termen lung și presupune îndeplinirea angajamentelor, respectarea promisiunilor și termenelor.

Administrația poate contribui la obținerea fiabilității prin transparență, oferind explicații și contribuind la căutarea unor alternative. Și nu în ultimul rând, integritatea este

⁵ Legea nr.544/2001, privind liberul acces la informațiile de interes public, modificată, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I –a, nr.663/23.10.2001

⁶ Octavian Manolache, *Tratat de drept comunitar*, ediția a 5-a, (București: Editura All Back, 2006), 799.

o parte a fiabilității. Aceasta se aplică de asemenea și administrației. Aceste aspecte sunt discutate în secțiunea despre rețele dintre guverne și cetățeni⁷.

Fiabilitatea, încrederea și satisfacția clientului se sprijină una pe cealaltă. Furnizarea de servicii este unul din pilonii dreptului de a exista, iar aceasta necesită conștiința eficacității și eficienței sale. Trebuie să furnizeze servicii publice într-o manieră profesională și adecvată, la costul cel mai mic posibil. Uneori, cetățenii consideră că serviciile ar trebui oferite gratuit, deoarece serviciul provine „de la guvern”⁸.

În acest moment o atenție deosebită este acordată comunicării externe cu cetățenii, companiile, asociațiile și alți actori cu care sectorul public colaborează. În acest domeniu, tehnologia joacă un rol important, și anume nu se poate spune unde se regăsesc principalele consecințe, dar se poate preciza că introducerea sistemului digital are consecințe atât pentru comunicarea internă cât și pentru cea externă.

Administrația trebuie să urmărească asigurarea binelui individual în contextul binelui general și nu poate exista fără cetățeni, fiind constituită pentru a-i sluji pe aceștia. Democrația presupune participarea cetățenilor la viața societății. În lipsa participării este posibil ca guvernul să monopolizeze puterea și să-și susțină exclusiv propriile interese. Tocmai de aceea, cetățenii au datoria de a le aminti în permanență guvernanților că sunt aleșii și reprezentanții lor⁹. Cu cât o societate are cetățeni competenți și activi, cu atât democrația este mai puternică.

Trebuie remarcată schimbarea majoră referitoare la relația administrație publică – cetățean, survenită după 1990. Această schimbare nu se datorează numai autorității administrative, (deși nu trebuie negat nici aportul cetățeanului), acesta a învățat din mers care-i sunt drepturile și îndatoririle într-o societate democratică.

Esența democrației este conducerea cu și pentru oameni. Cu cât democrația din România înaintază în vârstă, cu atât acest lucru va deveni din ce în ce mai evident. Acest lucru înseamnă că democrația nu reprezintă doar dreptul de a alege. Conducerea cu și pentru oameni este un parteneriat între oameni și liderii în care și-au investit încrederea. În democrațiile din toată lumea, populația joacă un rol important în guvernarea de zi cu zi. Administrația publică ar trebui să încurajeze și să faciliteze acest rol. Problema este că

⁷ Legea nr.52/2003, privind transparența decizională în administrația publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I –a, nr.70/03.02.2003

⁸ Emanuel Albu, Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale – Dreptul la o bună administrație, Revista de Drept Comercial nr.9 (2007), 75.

⁹ Ioan Alexandru, Structuri Mecanisme și Instituții Administrative, (București: Editura Sylvi, 1996).

majoritatea populației din România de-abia începe să realizeze complet puterea oferită de către democrație.

Indiferent din ce punct de vedere am aborda această problemă, poporul este titularul absolut al puterii politice. Apelând la proceduri electorale, cetățenii își exercită puterea politică prin intermediul unor reprezentanți ai săi, care pun bazele funcționării sistemului politic, statul fiind constituit pentru a exercita această putere delegată, circumscrisă îndeplinirii unor obiective sociale, de interes general¹⁰.

4. Rolul deciziei în administrația publică locală

Organele și instituțiile de la nivel local cunosc cel mai bine nevoile comunității, fiind necesar ca acestea să adopte deciziile în legătură cu soluționarea problemelor locale. Funcționarii publici din administrație trebuie să aibă o viziune asupra realităților din sistemul administrativ, dar în același timp și o capacitate ridicată de analiză și sinteză a informațiilor provenite de la administrația locală și/sau de la cetățeni.

Rezolvarea situațiilor din unitatea administrativ-teritorială prin decizii ale organelor administrative centrale, ierarhic superioare, comportă riscul unor soluții neadecvate, datorită cunoașterii, nu totdeauna suficiente de către acele organe, a problemelor care privesc colectivitățile locale.

Este foarte importantă ierarhizarea executării deciziilor, de la nivel superior către cel inferior, iar rezolvarea problemelor de interes pentru comunitățile locale să se facă din inițiativa administrației locale.

Cetățeanul nu poate fi indiferent față de contextul social și economic în care trăiește, ca și față de modul în care administrația locală, ca serviciu public, este preocupată de îmbunătățirea acestuia. De asemenea, cred că în sistemul administrativ românesc trebuie să se acorde prioritate creării condițiilor necesare asumării responsabilităților care privesc dezvoltarea localităților, precum și a tuturor serviciilor publice de interes local, în special prin accentuarea descentralizării și a transferului gestiunii responsabilităților, pe de o parte din planul central în planul local, iar pe de altă parte, de la administrația publică la cetățeni.

De exemplu, să facem un exercițiu de imaginație, unde să avem în vedere o localitate aflată la o distanță de 50 km față de oraș, iar primăria este administrația locală care se ocupă de toate problemele localității respective și în cadrul acesteia își desfășoară

¹⁰ Ioan Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, (București: Editura Actami, 1995), 5.

activitatea vreo 5, 6 funcționari. În primul rând cetățenii vor să fie informați, vor ca funcționari să le vorbească respectuos și să le rezolve problemele în cel mai eficient mod posibil, vor de asemenea să beneficieze de utilități publice la fel ca și cetățenii din mediul urban. Însă, cetățenii își doresc să fie părtași la luarea deciziilor la nivel local. Autoritățile locale trebuie să fie conștiente de faptul că cetățenii din mediul rural sunt preocupați cu muncile câmpului, având în vedere condițiile actuale, când marea majoritate a cetățenilor din mediul rural consumă ceea ce produc în propria gospodărie, datorită inexistenței locurilor de muncă, iar informațiile de care beneficiază cel mai des sunt cele din mas-media. Astfel, un accent deosebit cade pe transparența deciziilor și informarea cât mai exactă de la vârf către bază și invers. Participarea cetățenilor la luarea deciziilor într-o democrație cu tradiție este un proces gradat, care presupune parcurgerea anumitor etape. Aceste etape se suprapun peste cele două niveluri de participare, ca parte a unui model ideal de implicare a cetățenilor. Primul nivel al participării este informarea, care presupune eforturi atât din partea cetățenilor, cât și din partea administrației locale. Acest nivel are în vedere modelul de om economic, care imaginează un individ care este complet informat, posedă o privire de ansamblu completă asupra tuturor alternativelor de acțiune, iar consecințele acestor acțiuni sunt previzibile¹¹. S-a demonstrat de-a lungul timpului că oricât de informat ar fi un om, în momentul în care este pus să aleagă e posibil să nu aleagă rațional. Însă, există și modelul de om administrativ care se bazează pe presupunerea că individul caută să acționeze în acord cu modelul rațional ideal, dar își cunoaște limitele. În acest caz se caută soluția care îi prezintă satisfacție la acel moment, nu se caută alternative pentru a alege ce este mai bine. Administrația publică este datoare să emită informații către cetățeni privind activitatea și planurile sale pentru ca aceștia să poată înțelege direcțiile prioritare ale politicii administrative a aleșilor locali. Prin urmare, ca să poată participa la decizia publică, cetățeanul trebuie să fie informat și responsabil.

Al doilea nivel se referă la consultarea cetățenilor, aceasta fiind acțiunea autorităților pentru identificarea necesităților cetățenilor, pentru evaluarea priorităților unor acțiuni sau colectarea de idei și sugestii privind o anumită problemă. În climatul social actual această inițiativă întâmpină multiple dificultăți ce decurg din neîncrederea generală a cetățenilor în instituțiile statului, de aceea administrația publică locală trebuie să-și refacă, în primul rând, propria imagine. În aceste condiții, revine administrației publice și

¹¹ Lucica Matei, *Managementul dezvoltării locale*, (București: Editura Economică, 1999), 208.

instituțiilor de pregătire/formare în domeniu, rolul identificării și aplicării în practică a acelor instrumente care pot favoriza o dinamică pozitivă a relației administrație publică – cetățean.

Revenind la problema de mai sus, constatăm că indiferent de locul unde este amplasată localitatea, cetățenii trebuie să fie beneficiarii principali ai activităților realizate de către autoritățile publice.

În ciuda neîncrederii pe care cetățeanul o are în instituțiile publice, participarea cetățenească (un rezultat firesc al regimurilor democratice) poate avea un rol destul de important în adoptarea soluțiilor de rezolvare a unor probleme. Participarea cetățenească este deci, un instrument eficient de impulsione a dezvoltării locale, mai bine zis a soluțiilor pe care autoritățile locale le adoptă cu privire la o anumită problemă sporind calitatea procesului decizional.

Totuși schimbul de idei nu înseamnă că va merge bine totul în mod automat, dar numai așa poate fi consolidat un parteneriat viabil între comunitate și autoritatea locală.

Evaluarea unui proces decizional în funcție de consecințele sale este o abordare greșită, tocmai din cauza neglijării factorilor de mediu. De asemenea este necesară analiza factorului uman asupra procesului decizional, deoarece informația prelucrată cu ajutorul computerelor este un factor exogen.

Efectele deciziei administrative sunt consecințele pe care aceasta le generează prin simplul fapt al adoptării sale. După adoptare decizia devine obligatorie pentru toți aceia cărora li se adresează. În consecință funcționarii urmează să-și realizeze activitatea profesională în conformitate cu deciziile luate. Decizia poate atrage sancțiuni asupra celor care nu se conformează prevederilor sale.

În cazul în care decizia se dovedește a fi inoportună, administrația poate să o anuleze sau retracteze tot printr-o decizie unilaterală, fără să fie necesar consimțământul părților. Statul și funcționarul trebuie să se străduiască să dea fiecăruia din actele sale amprenta legalității și să-și afirme calitatea unui adevărat tutore.

Trebuie să precizăm că funcționarul ar trebui ca atunci când își prestează activitatea să renunțe la ideea de înavuțire și să vegheze mereu ca toate actele și faptele sale să fie legale.

Prin activitatea administrativă, funcționarii publici trebuie să se preocupe de satisfacerea cerințelor de interes public, de satisfacerea cerințelor cetățenilor. Putem spune că cetățenii sunt egali în fața serviciilor administrației publice, iar dacă funcționarii produc

unele pagube, vor trebui reparate. Știm foarte bine că orice cetățean are nevoie de activitatea administrativă, fiecare dintre noi am stat față în față cu un funcționar public și de aceea ne dorim ca prin activitatea lor să ne rezolvăm cât mai rapid și eficient problemele comunității, iar dacă acestea sunt rezolvate înseamnă că și ale noastre sunt rezolvate.

Aceasta înseamnă că cetățenii sunt consultați în momente cheie de decizie în procesul de guvernare. Cetățenii ar trebui, de asemenea, să se ofere voluntari pentru participarea în diferite comisii și grupuri operative în scopul de a ajuta administrația să rezolve unele probleme ecologice, economice și chiar sociale. Ei pot veni cu idei noi sau pot monitoriza o activitate sau un proces important.

5. Implicare civică la nivel local

După cum am prezentat într-un capitol anterior, cetățeanul a devenit în ultima perioadă unul din factorii de decizie în proiectele de dezvoltare locală. În lupta lor de câștigare a popularității, reprezentanții locali sunt tot mai interesați să implice cetățenii în luarea deciziilor. Atragerea cetățenilor în luarea deciziilor este o metodă eficientă de a progresa a administrației locale, deoarece edilii pot să-și formeze o părere diferită asupra unui proiect pe care vor să-l implementeze, idee care uneori nu poate să ducă la dezvoltarea armonioasă a comunității respective.

La întrebarea „Sunt implicați cetățenii în proiectele de dezvoltare locală?”, toți reprezentanții locali au răspuns afirmativ. La nivelul municipiului Rm. Vâlcea, implicarea cetățenilor în proiectele de dezvoltare locală a început prin realizarea dezbaterilor publice, dar în timp, s-a constatat că acestea nu sunt întotdeauna eficiente, deoarece în cadre mai ample de discuție, cetățenii nu-și expun întotdeauna problemele cu care se confruntă. Astfel, în momentul actual, autoritățile realizează “întâlniri periodice în zonele în care vor să acționeze, discută cu oamenii la fața locului, unde se stabilește o punte de legătură între cetățeni și reprezentanții autorităților locale.¹²” Și astfel i-au naștere o serie de proiecte care au ca finalitate dezvoltarea locală și al căror beneficiar direct este cetățeanul.

„Implicarea cetățenilor în problemele de interes local este deosebit de importantă, motiv pentru care în toate proiectele de dezvoltare locală este consultată populația orașului”¹³.

¹² Interviu realizat cu viceprimarul municipiului Rm. Vâlcea în data de 20.08.2011

¹³ Interviu realizat cu primarul orașului Călimănești în data de 10.05.2011

În mediul urban, autoritățile iau seamă de opiniile individuale ale cetățenilor în cadrul audiențelor zilnice realizate la sediul instituției, dar se mai practică și așa zisele întâlniri cu cetățenii în medii lărgite cât și extinse. În mediul rural, oamenii merg cu diverse probleme pe la primărie și mai atenționează autoritățile cu privire la problemele care împiedică dezvoltarea economică a acelei comunități. De multe ori, proiectele privind dezvoltarea localității se stabilesc împreună cu preotul comunei respective și acesta le comunică autorităților, fiind un intermediar între cele două părți implicate.

“Sunt foarte multe persoane de ex: personalul primăriei, agenți economici, actori principali locali (medici, profesori, preoți, reprezentanți ai instituțiilor de cultură, educație, asistență socială. poliție) chiar unii consilieri, precum și oamenii de rând sunt implicați în multe proiecte cu caracter social , și nu numai.¹⁴”

În ceea ce privește relația de colaborare dintre administrația publică și cetățeni, se observă o discrepanță între mediul urban și cel rural. Reprezentanții locali din mediul urban sunt mult mai deschiși la colaborare decât cei din mediul rural.

5. Concluzii

În concluzie, cetățenii ar trebui să fie implicați în totalitatea activităților ecologice, economice și sociale, să știe cum sunt adoptate deciziile, cum sunt elaborate bugetele locale, cum sunt ele aprobate și cum sunt utilizate în scopul dezvoltării economice a comunității. Chiar dacă ei sunt prinși în agitația vieții zilnice încât adesea par că nu sunt interesați, iar încercarea de a-i informa și educa pentru a le forma cultura administrativă pare un efort inutil, acest efort nu este fără rost, ci pur și simplu foarte greu. Din această cauză, participarea cetățenească în România și cu precădere în județul Vâlcea trebuie să depășească stadiul declarativ și să se transforme într-un factor coerent și constant ca fundament al unei democrații sănătoase. Pentru ca interesele cetățenilor să primeze, autoritățile locale trebuie să se implice în cât mai multe proiecte. După cum știm cu toții, nevoile localităților sunt costisitoare, complexe și de lungă durată, iar acestea nu pot face față singure volumului de investiții necesare îmbunătățirii sau menținerii calității vieții în fiecare localitate. Complexitatea acestor proiecte presupune combinarea atributelor autorităților publice și ale sectorului privat, combinarea acestora duce la crearea așa-ziselor

¹⁴ Interviu realizat cu primarul comunei Frâncești în data de 15.06.2011

parteneriate. Aceste parteneriate în administrația publică locală pot face obiectul unor cercetări viitoare în domeniu.

Bibliografie:

1. Albu Emanuel, Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale – Dreptul la o bună administrație, Revista de Drept Comercial nr.9(2007), 75 și urm.
2. Alexandru Ioan, Structuri Mecanisme si Institutii Administrative, (București: Editura Sylvi, 1996), 183.
3. Iorgovan Antonie, Tratat de drept administrativ, ediția a 4-a, (București: Editura All Beck, 2005).
4. Pătulea Vasile, Răspunderea autorităților publice pentru vătămările produse cetățenilor prin actele lor, în revista „Dreptul” nr.4 (1997), 19.
5. Manolache Octavian, Tratat de drept comunitar, ediția a 5-a, (București: Editura All Back, 2006), 799.
6. Matei Lucica, Managementul dezvoltării locale, (București: Editura Economic, 1999), 208.
7. Muraru Ioan , Drept constituțional și instituții politice, vol. II, (București: Editura Actami, 1995), 5.
8. Legea nr.544/2001, privind liberul acces la informațiile de interes public, modificată, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I –a, nr.663/23.10.2001
9. Legea nr.52/2003, privind transparența decizională în administrația publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I –a, nr.70/03.02.2003
10. Interviu realizat cu viceprimarul municipiului Rm. Vâlcea în data de 20.08.2011
11. Interviu realizat cu primarul orașului Călimănești în data de 10.05.2011
12. Interviu realizat cu primarul comunei Frâncești în data de 15.06.2011